

bèl·lica sobre el feixisme era en si la revolució proletària" (470). Ara el Govern d'unitat era ja una realitat i es feia indispensable que "el Govern actual governi efectivament i que es decideixi com més aviat millor a donar contra qui sigui la sensació material de la seva força" (471). Era indispensable la unitat de la classe obrera, la unitat de la UGT amb la CNT, "existien abans, en començar aquesta lluita implacable, diferències que semblaven insalvables, unes traves, un sistema filosòfic, uns costums, una mena d'organitzacions, uns enfront de l'altra i que semblaven separades per abismes que no podien saltar-se ni per uns ni pels altres" (472), però la realitat era prou crua per a buscar fos com fos la unitat, "prou lluites, prou divisions, prou mètodes i tàctiques que ens porten a la lluita intestina, prou voluntat d'hegemonia dels uns damunt dels altres. Anem uns i altres resoltament a la unitat d'acció" (473). Enfrontar-se, fer la guerra civil a Barcelona seria el triomf del feixisme, "el feixisme únicament podrà triomfar si a la vegada que fem la guerra al feixisme fem la guerra als carrers de Barcelona" (474). No hi havia altra alternativa revolucionària que la unitat obrera i la unitat antifeixista per mitjà del Front Popular amb els republicans i els rabassaires.

Si Tarradellas havia estat l'inspirador de la unitat per dalt i de l'entrada de la CNT al Govern d'unitat, Comorera feia tots els esforços possibles per atansar-se a la CNT i a la FAI i aconseguir la unitat per baix. Clar que per assolir-ho calia un acord previ com era homogeneitzar criteris sobre la regulació del procés revolucionari a Catalunya.

Aquesta és la finalitat del comunicat conjunt entre la FAI, CNT, UGT i PSUC aparegut el 22 d'octubre (475). Després de reafirmar una vegada més l'autoritat del Consell de la Generalitat, el comunicat estableix un seguit de punts en els quals se senten les bases de la nova economia però resguardant en tot moment la petita propietat. Així en el segon punt, s'afirma la col·lectivització dels mitjans de producció, menys la petita propietat dirigida pel Consell de la Generalitat; en el tercer s'inclou la municipalització de l'estatge amb la sola excepció de la petita propietat urbana; en el vuitè punt es defensa l'adaptació de les Cooperatives al règim col·lectiu, sense que això porti a l'anul·lació del petit comerç; en el desè punt es preconitza el control obrer de la indústria privada sense que això signifiqui coacció per a la petita indústria; i en el setè punt es garanteix l'explotació individual als qui no estiguin disposats a realitzar-la col·lectivament. Es pot dir doncs, que el primer acord entre les quatre organitzacions era la col·lectivització dels mitjans de producció amb l'única, però fonamental, excepció de la petita propietat.

Una altra qüestió important que tracta el comunicat són els trets definitoris de la política econòmica de la Generalitat. És aquest un punt clau perquè es partia de dues concepcions radicalment diferents. La FAI u la CNT eren per principi contràries al centralisme i a la nacionalització, per tant intentarien minvar al màxim l'intervencionisme de la Generalitat. Contràriament, el PSUC i la UGT defensaven la nacionalització i municipalització dels serveis públics i eren clarament partidaris d'una polí

tica econòmica intervencionista. De fet, coherents amb l'ordenació institucional centralitzadora dels Ajuntaments de Catalunya, l'opció del PSUC i la UGT tenia moltes més possibilitats. Així en el punt novè es defensava la nacionalització de la banca i el control obrer dels negocis bancaris; en el punt quart s'establia la creació d'una gran indústria de guerra, l'estructuració de la qual es faria a través de les dues centrals sindicals CNT i UGT i de les Conselleries de Defensa, Economia i Finances; en el sisè punt s'afirmava el control del comerç exterior per part del Consell de la Generalitat; en el punt onzè s'establia que tota la política financera i fiscal del Consell de la Generalitat havia d'estar orientada a guanyar la guerra. La filosofia de la política econòmica preconitzada pel PSUC i la UGT partia de l'exigència de la guerra que obligava a una economia dirigida pels poders polítics.

El comunicat recollia també aquells aspectes sobre els quals l'actitud del PSUC era més bel·ligerant, i que, essencialment, eren el restabliment de l'ordre interior per mitjà de "l'acció comuna contra els grups d'incontrolats que per incomprensió o mala fe posen en perill la realització d'aquest programa"(476); la coordinació i concentració de tot l'esforç per a guanyar la guerra per mitjà de les milícies obligatòries, convertides en gran exèrcit popular, i de la creació d'una gran indústria de guerra; i, finalment, la col·laboració política, econòmica i militar amb el Govern de la República.

Aquest comunicat conjunt es fa públic el mateix dia que es reuneixen el Consell de la Generalitat, reunió

que Comorera qualificarà d'històrica per les decisions preses. Fins aleshores els decrets aprovats restitueïen l'autoritat del Consell de la Generalitat i dels Ajuntaments, restablien l'ordre interior i normalitzaven l'exercici de la justícia per mitjà de la creació dels Tribunals Populars (477). El següent pas era la regulació de la nova economia i l'ordenació del front militar; restituïda la normalitat, el Consell de la Generalitat es disposava a governar.

El Decret de col·lectivitzacions i control obrer del 24 d'octubre signat pel Conseller d'Economia, Joan P. Fábregas, i el Conseller primer, Josep Tarradellas, té la doble significació de posar d'acord els partits polítics i organitzacions sindicals en la conceptualització del moment revolucionari, i fixa les bases de construcció de la nova economia. El caràcter revolucionari de la lluita antifeixista quedava ben definit en el preàmbul del Decret quan es diu que "L'acumulació de riqueses en les mans d'un grup de persones cada vegada menor anava seguida de l'acumulació de misèria en la classe treballadora, i pel fet que aquell grup per a salvar els seus privilegis no ha dubtat a provocar una guerra cruenta, la victòria pel poble equivaldrà a la mort del capitalisme" en el ben entès que "la substitució de la propietat individual per la col·lectiva, la concep el Consell de la Generalitat col·lectivitzant els béns de la gran empresa, és a dir, el capital, i deixant subsistir la propietat privada dels béns del consum i de la petita indústria" (478).

El contingut del decret es decantava lleugerament per les posicions més radicals sustentades pel POUM, la

CNT i la FAI enfront de les moderades d'ERC, PSUC, UGT, UR i ACR. Malgrat haver signat el comunicat con junt, el PSUC i la UGT, l'interpretaven de manera ben diferent que la CNT i la FAI. Com assenyala Josep Mª Bricall, un dels punts de fricció més importants fou la regulació de la petita i mitjana propietat. Mentre el POUM, la CNT i la FAI proposaven la col.lectivització a partir d'empreses de 50 treballadors, les altres organitzacions la feien a partir de 250 treballadors. El mateix bloc es rerpoduïa en negar o no la regulació en el decret de la indemnització dels petits empresaris (479).

En realitat, la defensa de la col.lectivització de les empreses a partir de 250 obrers era tenir un criteri molt generós de petit empresari o de petita indústria, tant que darrere el nombre hi havia un model econòmic ben diferent al volgut per les organitzacions obreres i previst en el prefaci del decret. El fons de la fricció, doncs, no estava tant en salvar de la col.lectivització al petit empresari sinó en el model econòmic i de revolució que al darrere d'una xifra o altra se'n derivava. El punt d'equilibri que es trobés, havia de correspondre's amb el principi d'una economia col.lectivitzada sota el con trol i direcció de la classe obrera. L'article primer del decret classificava les Empreses industrials i comercials de Catalunya en dos grups: les Empreses col.lectivitzades en les quals la responsabilitat de direcció requeia en els mateixos obrers representats per un Consell d'Empresa, i les Empreses privades en les quals la direcció continuava en mans del propietari o gerent amb la col.laboració i fiscalització del Comitè Obrer de Control. En el primer cas eren

col.lectivitzades totes les empreses que el 30 de juny de 1936 ocupaven a més de 100 assalariats i també aquelles que els propietaris haguessin estat declarats facciosos o les haguessin abandonat. Igualment, podien ser col.lectivitzades les empreses de menys de 100 obrers sempre i quan el propietari i els treballadors es possessin d'acord, o bé les de més de 50 i menys de 100 obrers en les que les tres quartes parts dels mateixos així ho acordessin. Finalment, el Consell d'Economia podia decidir col.lectivitzar aquelles empreses que per llur importància o característiques, convingués sostreure de l'acció de l'empresa privada amb independència del nombre d'assalariats (480). Les empreses no col.lectivitzades estaven sota el control d'un Comitè Obrer el qual estava compost amb representació proporcional al nombre d'afiliats de cada sindicat i amb un total de membres decidit lliurament pels treballadors. La seva funció era el control de les condicions de treball, el control administratiu i de fiscalització d'ingressos i pagaments, i el control de producció. Els propietaris havien de presentar als Comitès Obrers els balanços i memòries anuals que aquests lliurarien degudaement informats, al Consell General de la indústria respectiva (481).

Malgrat les tensions hagudes en la discussió del decret, aquest fou ben rebut per totes les organitzacions ja que constituïa el pacte imprescindible per a que partits i sindicats miressin al front i treballassin per a la victòria. Calia assegurar i legalitzar la revolució regulant el nou ordre econòmic si es volia comptar amb la col.laboració en el Govern d'unitat, del POUM i la CNT. La Generalitat es posava al

davant de la revolució i segellava el final de les dissensions. Ja no hi havia motiu ni per a la desconfiança ni per a la reticència, no calia guardians de la revolució. Totes les armes podien i havien de ser lliurades al Consell de la Generalitat. Feta la revolució només havia d'haver-hi una preocupació: guanyar la guerra. En la mateixa reunió del 22 d'octubre s'aproven altres decrets amb aquesta finalitat. El més important era el lliurament i recollida d'armes de rera guarda. No havia d'haver-hi un sol fusell a rera guarda. El compliment o no d'aquest decret era el termòmetre ideal per a mesurar el grau de confiança que mereixia el nou Consell de la Generalitat (*).

Les altres disposicions es referien a l'organització del front militar. L'espontaneïtat en què havien sorgit les primeres columnes de milicians i la falta de coordinació entre les mateixes exigien una ràpida estructuració del front militar que uns l'enfocaven en la perspectiva de crear un exèrcit popular sota el comandament únic, i d'altres la concebien com un reforçament de la disciplina i coordinació de les columnes. En sengles decrets, el Consell de la Generalitat aprovà la unificació i militarització de les milícies, i la mobilització de les lleves corresponents

(*) Es donava el termini màxim de 8 dies per al lliurament de totes les armes llargues de rera guarda. Complert el termini "serà considerat facciós el qui retingui aquell armament i jutjat amb la severitat a que la seva conducta el fa mereixedor".

als anys 1932, 1933, 1934 i 1935 (482). El Consell de la Generalitat començava, doncs, a governar en un doble sentit que volia ser complementari: regular la revolució i organitzar la guerra.

Els fets posteriors ens demostraran les limitacions del Govern d'unitat. De bell antuvi cal començar per analitzar l'actuació immediata de les organitzacions obreres rerpresentades al Consell de la Generalitat. Ja hem pogut comprovar com la CNT i FAI, malgrat formar el Comité d'Enllaç amb el PSUC i la UGT, i fer públic conjuntament el comunicat del 22 d'octubre, en la discussió del Decret de col·lectivitzacions s'alineaven amb les posicions del POUM. Com es podrà comprovar en el relat dels mesos posteriors, no va haver-hi mai una acció realment coordinada entre la FAI i la CNT per un costat i el PSUC i la UGT per l'altra. En tot cas van haver-hi pactes de no agressió o programes suficientment genèrics com perquè cadascú els pogués interpretar com volgués. En relació amb el POUM l'actitud dels anarquistes va ser igualment de distanciament i mai no es van institucionalitzar els eventuals acords o posicions similars que a vegades tenien en el Consell de la Generalitat.

El 25 d'octubre es realitzà a la plaça de braus Monumental el míting conjunt de la CNT, UGT, FAI i PSUC. Fou presidit per Pere Herrera per la CNT i FAI, i per Rafael Vidiella per la UGT i PSUC. Van intervenir-hi Frederica Montseny de la FAI, Antoni Sesé de la UGT, Marià R. Vázquez de la CNT, i Joan Comorera del PSUC (483). Frederica Montseny exaltà la unitat assolida entre la UGT i la CNT no tan sols per a lluitar contra el feixisme sinó també per a la reconstrucció

d'Espanya. S'estava fent la revolució que no s'havia fet el 14 d'abril. La revolució no es podia fer per les vies legals i "els companys socialistes se n'hauran adonat, i per això es llançaren al carrer, a la lluita, i a nosaltres, els anarquistes, també ens ha ensenyat l'experiència que no era possible una transformació si no ens posàvem enfront dels òrgans de poder" (484). Les diferències ideològiques havien desaparegut "per tal com nosaltres hem acceptat els fets consumats que ens obligaven a prendre part en la direcció del país; els fets que demostraven que sense la unió de les masses no podia instaurar-se a Espanya el socialisme" (485).

La revolució, segons F. Montseny, havia unit dues tàctiques diferents. S'havia demostrat la inutilitat de la tàctica socialista d'utilitzar les possibilitats legals de la democràcia burgesa; també s'havia vist que l'apoliticisme anarquista tenia sentit en la República burgesa però que no s'havia d'identificar apoliticisme amb renúncia a prendre el poder polític. El confós terme "apolític" significava tan sols la no participació en les institucions de la democràcia burgesa, però en ple procés revolucionari la classe obrera no tan sols no renunciava sinó que havia de prendre els instruments i ressorts de poder. Units socialistes, comunistes i anarquistes en un front comú, aconseguida la unitat sentimental, la unitat d'acció i la unitat ideològica només faltava la mobilització de tota la població contra el feixisme i "l'ajut de la classe nostra, de la petita burgesia, de la classe mitjana, que tenen vinculats llurs interessos en la causa antifeixista" (486).

Amb tota probabilitat Comorera signava les paraules de Frederica Montseny. La seva dèria contra l'anarquisme sempre havia estat i continuaria sent la falta d'una estratègia de presa del poder polític que es vestia amb el mot "apoliticisme", i que les paraules de F. Montseny venien a corregir. Sempre Comorera ha via denunciat que la República del 14 d'abril no havia fet els canvis estructurals que la insurrecció feixista havia desencadenat. I no hi ha dubte tampoc que Comorera era un convençut defensor del front antifeixista i de l'aliança amb la petita burgesia. El discurs de F. Montseny era un bon marc i, àdhuc, un primer esbós del quadre que Comorera, menys brillant però més concret, es dedicaria a pintar en la seva intervenció.

No hi havia altre objectiu en el discurs de Comorera que fer valer els acords del Consell de la Generalitat. Per fi Catalunya comptava amb el Consell de la victòria, amb el Govern que les circumstàncies exigien. Tothom havia de prendre consciència que la guerra no era 300 quilòmetres lluny, "no oblidem un sol instant que la guerra existeix. A tot Catalunya i a cada consciència proletària ha d'haver aquesta mentalitat de guerra" (487). S'havia d'acabar amb la imprevisió i la frivolitat, amb el descontrol i els feixistes infiltrats a les files milicianes i a les organitzacions sindicals. Els decrets del Consell de la Generalitat havien de ser complerts immediatament. Féu especial menció dels acords del Consell de la Generalitat reunit el 22 d'octubre, reunió que qualificà d'històrica. La unificació i militarització de les milícies tenia una gran importància per a organitzar eficaçment i disciplinadament el front militar, "La

guerra no la fan la Unió General de Treballadors, ni la Confederació Nacional del Treball, ni el Partit Socialista Unificat, com tampoc la Federació Anarquista Ibèrica; la fan els treballadors antifeixistes de totes les ideologies i, per tant, al front només hi ha d'haver milícies de treballadors" (488). D'igual manera no es podia tolerar la nombrosa quantitat d'armes existents a reraguarda, totes les armes havien d'estar al front. El Consell de la Generalitat havia acordat que totes les armes llargues en mans dels ciutadans havien de ser lliurades al Govern, havia de complir-se aquest acord amb rapidesa i sense reticències, "abans podien produir-se recances entre uns i altres, perquè hi havia una impressió de lluita sorda entre els treballadors, però ara que s'ha produït aquesta magnífica unitat d'acció no hi pot haver cap mena de dubte entre nosaltres, perquè si existís aquesta unitat no fóra fecunda" (489). També Comorera es va referir a la mobilització de lleves dels anys 1932, 33, 34 i 35 "per a fer front als perills que puguin presentar-se", i al Decret de col·lectivitzacions(*),

(*) Comorera només es refereix al Decret de Col·lectivitzacions i Control Obrer per a dir: "A la classe treballadora cal donar-li no promeses sinó fets de realitat positiva. I això s'ha fet en les dues últimes reunions del Consell, que passaran a la Història. S'aprovà quasi sense discussió el decret de col·lectivització obligatòria de totes les indústries i comerços de tipus gran i que representa l'organització del món industrial a Catalunya a fi que la mobilització d'indústries per a la guerra pugui efectuar-se amb rapidesa. El Consell us va dir un dia que ell organitzaria la guerra i la revolució i ho aconsegueix".
Treball, 27 d'octubre del 1936.

però van ser l'organització del front militar i el desarmament de reraguarda els temes que tractà més espaiosament, com qui té plena consciència del públic a qui s'està dirigint, i de la necessitat de convèncer-lo que no hi havia cap motiu per a voler ser guardià de la revolució quan ja s'havia assolit la unitat en el Consell de la Generalitat.

La realització del míting de la Monumental era un avenç que no tindria continuïtat. La confirmació de la unitat de les quatre organitzacions hauria deixat fora de joc o reduït a una presència poc influent en el Consell de la Generalitat tant a l'ERC com al POUM. Però l'aparent complementarietat dels discursos de F. Montsenyi J. Comorera no es traduiria en un funcionament efectiu del Comité d'Enllaç.

Com qui ja avisa que no serà fàcil la gestió del Govern d'unitat, el mateix dia 25 d'octubre el POUM organitza un míting al Price de Barcelona en el que intervenen Andreu Nin, secretari polític; Jordi Arquer, comissari de la columna del POUM; Wilebaldo Solano, secretari de les Joventuts Comunistes Ibèriques i Josep Martí del Comité local que va presidir l'acte (490). Es demostrava així fefaentment l'opció de la CNT i de la FAI de desmarcar-se del POUM, i que aquest partit no renunciava als seus postulats. L'advertència de Jordi Arquer que els milicians del front estaven disposats a retornar a Barcelona a fer la revolució si aquesta era traïda, era un primer indicador. També ho era la intervenció més ponderada d'andreu Nin en discrepar públicament una vegada més amb el Front Popular quan afirmava denunciant al Govern de Madrid

que "les dos grans organitzacions obreres de Catalunya -la CNT i el POUM- no estan intoxicades per la política del front popular" (491) i que el moviment polític a Catalunya havia pres un caràcter clarament proletari.

No massa dies més tard, el 4 de novembre, amb les columnes nacionals dirigint-se a Madrid, es formaria el segon Govern Largo Caballero amb l'entrada de quatre ministres de la CNT (492). Les paraules de F. Montseny a la Monumental havien estat premonitòries i l'amenaça de la caiguda de Madrid era una raó prou determinant com per sacrificar-ho tot a l'objectiu de guanyar la guerra. En la declaració feta pública pel Govern es feia constància que davant de la gravetat de la situació política, cap de les forces que lluitaven contra el feixisme podia quedar al marge de la responsabilitat governamental i, per tant, el Consell de Ministres havia quedat reorganitzat i ampliat amb quatre ministres de la CNT, reafirmant alhora el programa i l'orientació política del Govern (493).

L'entrada de la CNT al Govern de la República deixava el POUM com l'únic grup no "intoxicat" pel frontpopulisme. Clar que això és un dir, perquè Nin volia veure en la participació del POUM i la CNT al Consell de la Generalitat un caràcter que aquesta no tenia. Nin contraposava el Govern frontpopulista de la República amb el Govern revolucionari de Catalunya fomentant-se en què al Consell de la Generalitat hi estaven, i no al Govern de la República, les dues organitzacions conseqüentment revolucionàries, la CNT i el POUM, la qual cosa donava un caràcter ben diferent al Govern de Catalunya. Però això ja no era cert

abans que la CNT entrés a formar part del Govern Largo Caballero perquè ni la CNT actuava, com hem vist, coordinadament amb el POUM ni mai va tenir la iniciativa en el Govern de la Generalitat. Per més equilibris o possibilismes que volgués fer Andreu Nin, el Consell de la Generalitat era també un Govern de Front Popular i la participació del POUM no canviava aquest caràcter. Ara bé, que el POUM no tingués millor opció d'intentar evitar la política frontpopulista que acceptar entrar al Consell de la Generalitat i des de dins pressionar perquè tingués una orientació revolucionària i socialista, és una altra cosa. L'advertència de Jordi Arquer sobre el retorn de les milícies a fer la revolució si aquesta no es feia, era una bona prova de les reticències i dubtes que el Consell d'unitat suscitava a les bases del POUM i a part de la direcció. Però, a més, l'entrada de la CNT al Govern de la República acabà d'esclarir qualsevol confusió. La CNT havia ampliat el Govern i la seva entrada no havia significat cap contrapartida ni canvi en el programa de govern, sinó únicament i exclusiva la corresponsabilització junt amb socialistes, comunistes i republicans en la lluita entifeixista. La CNT s'incorporava al Govern i prou. El setge sobre Madrid era una raó terminant per a tenir només una obsessió que no podia ser una altra que salvar la República i la llibertat.

Cal dir que l'actitud col.laboradora de F. Montseny, Joan Peiró o Garcia Oliver no era ben vista per sectors importants de la CNT i de la FAI ni tampoc era compartida per destacats dirigents de l'anarquisme internacional com Sebastià Faure (494). Vull remarcar que la col.laboració no era col.laboracionisme, en el

sentit que la tràgica circumstància de la guerra conduïa fatalment a dirigents i militants de la CNT i FAI a acceptar posar per davant la col.laboració democràtica sense renunciar als principis revolucionaris i antiestatals. Però també vull posar el màxim d'èmfasi en què la CNT col.laborava, donava el seu suport i força social a l'objectiu de guanyar la guerra, no prenia la iniciativa i, menys encara, instaurava un govern proletari. Es podia vestir de moltes maneres l'entrada de la CNT, primer al Consell de la Generalitat i després al Govern de la República, però en ambdós casos, el fatalisme de la guerra comportava renúncies que la CNT no hagués fet en d'altres circumstàncies. En l'edició del 4 de novembre, Solidaritat Obrera feia tots els equilibris per a fer entendre a la base militant l'entrada de la CNT al Govern central: "De siempre, por principio y convicción, la CNT ha sido antiestatal y enemiga de toda forma de gobierno. Pero las circunstancias, superiores casi siempre a la voluntad humana, aunque determinadas por ella, han desfigurado la naturaleza del gobierno y del Estado español. El gobierno en la hora actual, como instrumento regulador de los órganos del Estado, ha dejado de ser una fuerza de opresión contra la clase trabajadora, así como el Estado no representa ya el organismo que separa la sociedad en clases. Y ambos dejarán aún más de oprimir al pueblo con la intervención en ellos de la CNT" (495). La confusió de conceptes i paraules és fins i tot lògica en qui no tenia cap estratègia de presa de poder polític, senzillament perquè negava l'Estat i el Govern, i que de sobte es troba als dos llocs, forçat, i com qui no vol ser. El comentari té un caràcter fatalis-

ta i autojustificador i té una gran necessitat de donar una imatge antiautoritària i anticentralista del Govern i l'Estat. Vegi el lector les paraules que segueixen: "Las funciones del Estado quedarán reducidas, de acuerdo con las organizaciones obreras, a regularizar la marcha de la vida económica y social del país. Y el gobierno no tendrá otra preocupación que la de dirigir bien la guerra y coordinar la obra revolucionaria en un plan general. (...) Es una fatalidad histórica la que pesa sobre todas las cosas. Y esa fatalidad la acepta la CNT para servir al país, con el interés puesto en ganar pronto la guerra y para que la revolución popular no sea desfigurada" (496). Finalment caracteritzava als ministres de la CNT d'aquesta manera: "No son gobernantes ni estatales, si no guerreros y revolucionarios al servicio de la victoria antifascista" (497). Aquest plantejament de l'Estat i del Govern estava ben lluny de la concepció del POUM; la normal llunyania entre l'òptica marxista i anarquista, però, deixava de tenir certa proximitat que cal tenir molt en compte. La CNT admetia integrar-se en la responsabilitat governamental però de cara als seus afiliats volia deixar ben clar que no renunciava a res ni estaria en un govern que desfigurés la revolució. El futur diria si era compatible una cosa amb l'altra.

Des de posicions molt diferents i mai coordinades el POUM, la CNT i la FAI no deixaven de tenir un punt en comú que era la preocupació per a que la revolució no fos desvirtuada. Això es notà en gran manera en el Consell de la Generalitat. Aquesta preocupació contrastava amb l'obsessió del PSUC i la UGT amb el redreçament de Catalunya per a guanyar la guerra. Eren

dos objectius, revolució i guerra que tothom volia fer complementaris, però el temps els podia fer, fins i tot, antagònics. M'he referit abans que el discurs de F. Montseny a la Monumental era un marc ideal perquè Comorera el complementés amb els objectius immediats. Doncs bé, és interessant remarcar que la complementarietat dels dos discursos no significa identitat. Comorera en el seu parlament havia estat enèrgic i reiteratiu en fer entendre als milers d'assistents la imperiosa necessitat de la unificació i militarització de les milícies, de la mobilització de noves lleves i, sobretot, del desarmament de rera-guarda. També es va referir en darrer lloc al Decret de col·lectivitzacions deixant clar que alhora que s'organitzava la guerra es regulava la revolució. Però aquest darrer lloc té tanta importància com que els dirigents del POUM i la CNT es possessin en primer lloc. Tot el convenciment i contundència que Comorera posava en afirmar "Cap fusell a rera-guarda!!" el tenien també els homes del POUM en exigir "cap pas enrera en la revolució!!". Eren complementàries les dues coses? El repte del Govern era aconseguir-ho.

Durant tot el mes de novembre un mateix titular s'anava repetint a la primera plana de Treball o La Humanitat, i també a les publicacions afins al PSUC i a l'ERC: els decrets aprovats pel Consell de la Generalitat havien de ser complerts. El 28 d'octubre Treball publica un editorial en el que afirma resolutament, "aquesta és la consigna: realització ràpida dels acords del Consell". L'u de novembre repeteix la necessitat de complir immediatament els tres "importantíssims" decrets del Consell: unificació i militarització de les lleves que facin falta i lliurament

de les armes de reraguarda. El mateix dia Comorera, de retorn d'un viatge a Rosas, reitera l'urgent necessitat de retornar les armes llargues a la Generalitat i de crear ràpidament l'exèrcit popular. Dies després, el 18 de novembre, en un míting a Tàrrrega reinicideix sobre el mateix. Companys fou qui més es destacà en dir una i altra vegada que no era el moment de legislar nous decrets sinó de fer complir els aprovats. S'havia d'acabar amb les decisions a nivell de comitè, juntes, partits i altres organitzacions i acatar una única autoritat. Totes les decisions havien d'estar centralitzades en el Consell de la Generalitat (498).

Què passava? Tothom estava representat en el Consell de la Generalitat. S'havia regulat la nova economia a partir del decret de col·lectivitzacions, aprovat per totes les organitzacions. Ningú s'havia oposat malgrat certes reticències a la dissolució dels Comitès locals i a la formació dels nous Consells municipals. Per què el Consell de la Generalitat no era capaç d'imposar la seva autoritat arreu de Catalunya?

Tarradellas havia actuat més intel·ligentment que Casanovas en la formació del Govern del 26 de setembre. Havia aconseguit la participació de tots els corrents polítics en el Consell de la Generalitat, condició indispensable per a dotar-lo de capacitat de govern, però no suficient. En el fons no hi havia tanta diferència entre les causes que originaren la caiguda quasi instantànea del Govern Casanovas i les que feren fracassar el Govern d'unitat de Tarradellas. La revolució proletària (*) havia fracassat quan el Co-

mité de Milícies no va prendre el poder de la Generalitat, però la força o impuls revolucionari continuava existint de manera que els successius Governos de la Generalitat intentaren conduir-lo cap a una revolució controlada i dirigida per l'ERC i el PSUC. El Govern Casanovas de coalició republicano-socialista unificada, tenia clarament aquesta pretensió. Josep Tarradellas també tenia la mateixa orientació.

Per què no van reeixir ni l'un ni l'altre? Les dues cares de la CNT, en paraules de Garcia Oliver (499), n'eren una primera resposta. La cara col.laboradora u la cara revolucionària s'interrelacionen contínuament i contradictòriament en l'actuació dels dirigents de la CNT i FAI. Quan es forma el Govern Casanovas del 31 de juliol, el Comité Regional de la CNT dóna el vist-i-plau, actitud que provoca la reacció immediata dels membres de la CNT i FAI pertanyents al Comité de Milícies i sobretot de Garcia Oliver i Aurelio Fernández. El raonament de Garcia Oliver consistia en afirmar que l'ampliació del Govern de la Generalitat amb la participació del PSUC i la UR era un cop contra el Comité de Milícies i l'ordre revolucionari que representava. Mentre el Govern estés for

(*) La diferent significació que la revolució tenia per al POUM o per la FAI, em fa evitar parlar de "revolució socialista" o de "revolució llibertària" i utilitzo el terme de revolució proletària, com a millor expressió d'una revolució que no tingué mai una conducció teòrica.

mat exclusivament per republicans, aquests anirien a remolc del Comit  de Milícies però si el Govern s'ampliava amb altres organitzacions obreres podria esdevenir una alternativa real. El PSUC, l'ERC, l'UR, l'ACR tindrien a les seves principals figures en el Govern de la Generalitat i a homes de segona fila al Comit  de Milícies si és qui hi continuaven participant i en aquest s'hi quedarien el POUM, la FAI i la CNT. Dues concepcions i dos poders podrien enfrontar-se i la CNT tenia prou força per evitar-ho. Casanovas va haver de prescindir dels consellers del PSUC. La cara revolucionària havia acabat predominant sobre la cara col.laboradora en la CNT.

Però quasi dos mesos més tard quan es forma el primer govern Tarradellas, la CNT participa en el Consell de la Generalitat i accepta la dissolució del Comit  de Milícies. A canvi de qu ? Es suficien pagament el decret de col.lectivitzacions? La mateixa idea fatalista que portar  a Garcia Oliver a acceptar ser ministre del Govern Largo Caballero (*), porta a la CNT al Consell de la Generalitat. Hi ha una mane-

(*) Garcia Oliver explica que accept  a contracor el ministeri de Justícia del Govern Largo Caballero i aix  ho féu constar a Marià Vázquez. Hi havia tres raons: la primera que la CNT consumava la renúncia principal als seus principis i finalitats de revolució social; la segona que no era lògica l'ocupació de les quatre carteres ministerials de la CNT per ministres catalans; la tercera que es considerava imprescindible en el seu càrrec de Secretari General de la Conselleria de Defensa, a Catalunya. Garcia Oliver, El eco de los pasos , p gs. 291-292.

ra ben gràfica de veure el convenciment en què la CNT i la FAI havien intervingut en el Comitè de Milícies i participaven ara en el Consell de la Generalitat. Mentre en el Comitè de Milícies eren representades en el seu inici per Durruti, Garcia Oliver i Josep Acea de la CNT i Abad de Santillán i Aurelio Fernández de la FAI, en el Consell de la Generalitat la CNT estava representada per Josep Joan Domènech, García Birlán i Joan P. Fàbregas dels quals Garcia Oliver deia que no més el primer era de la CNT i a més era un home de se gona fila (500). La CNT feia tot el contrari que les altres organitzacions, inclòs el POUM, enviava al Comitè de Milícies a destacats dirigents i al Consell de la Generalitat a homes sense relleu. Això facilitava les coses a Tarradellas que augmentava així el seu mar ge de maniobra i fins i tot es permetia el luxe d'ofe rir a Garcia Oliver la Secretaria general de Defensa i a Aurelio Fernández la Secretaira general de Seguretat interior. La CNT i la FAI quedaven plenament compromeses en el Consell de la Generalitat i el Comitè de Milícies era dissolt. La cara col.laboradora s'imposava finalment.

Aquest fatalisme cenetista va ser fatal pel govern d'unitat. Quina credibilitat per a les bases de la CNT podia tenir un Govern que Garcia Oliver, Secretari general de Defensa, qualificaria com el final d'una eta pa amb aquestes paraules "en un corto lapso de sesenta y cinco días, los que trancurrieron desde el 20 de julio de 1936 al 27 de septiembre del mismo año, se vivieron las tres etapas que regulan las grandes destinos: alborear, plena luz y ocaso" (501). Tarradellas havia aconseguit que la CNT entrés al Govern però no podia pretendre, a més, que Garcia Oliver o Aurelio Fernández cridessin amb l'entusiasme de Comorera que

tots els fusells de reraguarda fossin lliurats al Consell de la Generalitat, o que exigissin amb contundència la dissolució dels Comités locals. Encara que un crit d'ells tingués molt més valor que un centenar de Comorera.

La segona explicació a la debilitat del Govern d'unitat cal buscar-la en la significació diferent que el terme unitat tenia per a uns i per altres. És cert que tots els corrents estaven representats al Consell de la Generalitat, però aquesta no és una condició suficient per a que es pugui parlar d'unitat. El primer Govern Tarradellas es forma al marge del Comité de Milícies, autèntic poder real a Catalunya fins la seva dissolució. És a dir, no hi ha una dissolució pactada entre els dos poders, Govern de la Generalitat i Comité de Milícies, que dóna com a resultat la formació del Consell de la Generalitat, sinó una dissolució per l'esquena del Comité de Milícies. Clar que això hauria estat impossible sense l'acord del Comité Regional de la CNT i de dirigents de la CNT i FAI com Marià Vázquez, Frederica Montseny o el mateix Abad de Santillán (502). Quan la CNT accepta formar part del Consell de la Generalitat sap que el Comité de Milícies té els dies comptats. Per tant, és important esclarir que el Govern d'unitat és més el resultat de la renúncia de la CNT i FAI al Comité de Milícies que no pas la fusió de dos poders en un de sol. La força de la CNT i de la FAI s'anava aigualint i Josep Tarradellas que era sovint acusat de fer-los el joc, era precisament qui primer els segava l'herba. Tarradellas havia portat al propi terreny, el Govern de la Generalitat, als qui es presentaven com a fidels garantidors de l'ordre revolucionari. El que no va aconseguir va

ser formar un govern homogeni, potser perquè en l'heterogeneïtat estava la força de l'Esquerra i d'ell mateix. A un costat tenia el PSUC, la UR i l'ACR, defensors del front popular i la revolució democràtica, a l'altre la CNT i el POUM, defensors de la revolució proletària. L'èxit del Govern d'unitat estava en mantenir en equilibri els dos pols oposats i aconseguir un programa comú que tothom complís. Aquesta era la filosofia de la unitat que tenia Tarradellas però no la que tenia Companys.

Comorera no admetia altre Govern d'unitat que el Govern de Front Popular. Qui posés en perill l'aliança amb la petita burgesia, qui volgués afeblir la unitat antifeixista era un contrarevolucionari. El camí de la revolució era guanyar la guerra i eren contrarevolucionaris "els que dient-se extremistes revolucionaris comprometen la revolució" (503). No es podia tolerar de cap manera la impunitat de les "pistoles mercenàries" dels "grups incontrolats", de les "bandes de bandolers" (504). Els grups armats de reraguarda no guardaven sinó corrompien la revolució, eren "els covards del front i els valents de cantonada" (505). S'havia de combatre l'equívoc dels nous separatistes. Catalunya formava part de la República i la seva llibertat no es decidia al front d'Aragó, sinó que perillava als mateixos murs de Toledo, al mateix centre d'Espanya. No es podia admetre el simplisme i irresponsabilitat en què alguns entenien les col·lectivitzacions, "abans els tramvies de Barcelona eren de 26000 catalans, ara són de 6000 tramviàries accionistes. I això és enganyós, això no és col·lectivitzar" (506). Comorera no estava per contemperacions. Unitat no tenia altre significat que tots els Consellers sense ex

clusió, totes les organitzacions representades al Consell de la Generalitat havien de condicionar-ho tot a guanyar la guerra, havien de posar tots els esforços per acabar amb els incontrolats i amb els Comitès existents arreu de Catalunya. Els decrets aprovats pel Consell de la Generalitat havien de ser complets immediatament i els primers en fer-ho i exigir-ho havien de ser els Consellers i organitzacions que conformaven el Consell. Qui no actués així, qui tingués una política dintre del Consell i una altra fora no tan sols ni hi cabia en el Govern sinó que havia de ser expulsat. El llenguatge de Comorera anava pujant de to en la mida que augmentava també la força del PSUC i la UGT. Se sentia cada vegada més fort i amb més capacitat d'exigir i no concedir.

Tarradellas i Comorera eren dues persones que es respectaven tant com topades tenien. Sobresortien clarament entre els diferents consellers que van intervenir en el Consell de la Generalitat. Eren dos veritables pesos pesats. Encaixaven bé i pegaven millor. Resistien bé el temporal quan estaven entre les cordes i quan més confiat estava l'adversari enganxaven un croixet que el deixava fora de combat. Tenien tota la confiança en ells mateixos i no suportaven estar a segona fila. Havien nascut per a ser protagonistes. Eren hàbils i sabien moure's en el ring. Quan prenien una determinació la perseguien fins al final. Tossuts, inesgotables i valents defensaven llurs idees amb tot l'afany i no tenien por a lluitar sols.

Una diferència sí hi havia entre Comorera i Tarradellas. Comorera tenia un partit i un sindicat al darrera, Tarradellas no tenia a ningú. Ni Companys que sem

pre estigué al costat de Comorera. Garcia Oliver descriu la influència de Comorera sobre Companys amb aquestes paraules: "O demasiado entregado (Companys) a los comunistes del PSUC, cuyo jefe, Joan Comorera, parecía un reptil enroscado en torno a Companys, como queriendo hipnotizarlo a través de sus gruesas lentes de miope?" (507). El mateix Tarradellas explica l'admiració que Companys tenia per a Comorera i com aquest tenia una gran influència en les decisions que prenia el President (*).

La força i l'obsessió de Tarradellas era defensar el Govern d'unitat ja que si aquesta es trencava l'enfrontament podia fer-se inevitable i uns fets de maig podien explotar en qualsevol moment. Segurament Tarradellas també pensava que l'ERC i ell mateix tenien un pa-

(*) "Companys tenia una mena de feblesa per Lluhí i per Comorera, els tenia gran simpatia i es deixava aconsellar sovint per ells. Per a Comorera sentia una gran admiració, i aquest anava moltes vegades a casa de Companys. Eren molt amics i, fins i tot, tenien una forma de ser i d'actuar molt similar. Companys es recolzava en els socialistes i Comorera se sabia cada dia més fort i influent. Fent un paral·lelisme entre les dues persones, Companys tenia la força de la seva història i de la seva figura, però Comorera estava fent cada dia la seva història, la història del partit".

Entrevista amb Josep Tarradellas, Barcelona 16 de febrer de 1981.

"Tant el pare com la mare tenien molta relació amb Companys i la seva dona. La meua mare era íntima amiga de la dona de Companys".

Entrevista amb Núria Comorera, París, 5 de gener de 1982.

per determinant mentre durés el Govern d'unitat i mentre poguessin tenir una funció arbitral entre els dos pols oposats. Comorera, contràriament, considerava que un Govern d'unitat no tenia sentit si aquesta era ineficaç, i el Govern no governava de fet. La unitat no era certa si tothom no s'obligava a complir els decrets. El crit d'unitat era guanyar la guerra i qui no ho entengués així havia de ser exclòs del Govern i denunciat si obstaculitzava l'acció governamental. Eren dos maneres molt diferents d'analitzar la situació política. La crisi del Govern d'unitat començaria decantar la balança en favor de Comorera.

Joan Comorera i el Govern de Plens Poders

L'actuació de Tarradellas va ser criticada per molts dels seus correligionaris de l'ERC. No entenien que un home com ell pactés amb els anarquistes. En aquelles circumstàncies dels primers mesos de la guerra, algun periodista li hauria pogut preguntar, pactaria vostè amb el pitjor enemic? La resposta hauria pogut ser aquesta: "ara mateix!! ...si això fa governable Catalunya". No és que li hagués agafat la febre anarquista sinó que pensava que sense la CNT no es podia governar i contra la CNT menys encara. Tant Casanovas com Tarradellas volien acabar amb l'hegemonia de la CNT-FAI però mentre Casanovas buscava l'aliança amb el PSUC per a fer-hi front, Tarradellas allargava una mà cap a la CNT-FAI i l'altra cap al PSUC-UGT quedant-se ell al mig..Va reeixir amb el seu pragmatisme i també el va pagar car. Va aconseguir el Govern d'unitat, però, a canvi de què?

En situar-se a l'entremig, Tarradellas cedia al PSUC i a Comorera el protagonisme en la defensa de la República democràtica i també de la petita i mitjana burgesia. El partit d'ordre, el partit que feia front a l'araquisme i al poumisme era el PSUC. El partit que donava seguretat i confiança als petits industrials o comerciants i a la pagesia ja no era l'ERC, era el PSUC. Hom podria dir que actuant l'ERC, i particularment Tarradellas, d'una altra manera el resultat hauria estat el mateix. Tarradellas va donar la presència a un partit en davallada, que vivia encara de la renda d'un passat recent però que poc a poc s'anava esmoreint. Entre una CNT-FAI que no havia sabut prendre la direcció del moviment revolucionari i una UGT i PSUC que dia a dia anaven creixent però que no tenien prou força per a fer valer llur política, Tarradellas ofería un Govern d'unitat que era més aviat de transició. El desgovern a Catalunya, l'oposició total de Madrid al Comité de Milícies, les divergències al si de la CNT i FAI, la pressió del PSUC per accedir al Govern, havien estat entre altres factors fonamentals que havien facilitat i fet imprescindible el Govern d'unitat. Era un Govern de "salvació nacional", tots pactaven una treva per a fer governable Catalunya, per superar la situació d'excepcionalitat. Era un Govern de transició fins que alguna de les forces participants anés imposant els seus criteris. L'ERC traspassaria els poders a aquella força que la pròpia dinàmica política la fes hereva del partit de Macià. Aquest i no altre era el final del Govern d'unitat.

La falta de coordinació i complementarietat entre Companys u Tarradellas era la prova més pública d'un partit, l'ERC, que malgrat no haver estat mai un bloc ho

mogeni, no tenia una figura aglutinant com Macià ni una línia política que li donés coherència i li permetés sobreviure. El partit desmembrava i més que tenir una línia pròpia molts dels seus afiliats simpatitzaven bé amb la CNT, bé amb el PSUC o bé radicalitzaven llurs posicions nacionalistes entrant en relació amb Estat Català.

Precisament des d'aquest sector i des d'Estat Català es contestà el pactisme de Tarradellas amb la FAI i la falta d'autoritat del Govern d'unitat. Estat Català havia tingut un fort creixement des de la seva unificació amb el Partit Nacionalista Català i Nosaltres Sols el 22 de juliol del 1936. S'havia incautat del Diari de Barcelona i havia constituït un Consell Nacional Revolucionari dirigit per Dencàs (508). No tenia dirigents de relleu i feia valer les seves posicions per mitjà del diari incautat i catalanitzat. És probable que el seu pas per la guerra hauria estat discret de no haver-se produït el conegut com complot de novembre de 1936. Les versions sobre aquest afer són molt contradictòries i van des de dir que es pretenia assassinar al President Companys i formar un Govern presidit per Joan Casanovas fins a afirmar que no va haver-hi cap complot i menys un complot separatista (*).

(*) Dues versions ben diferents són les de Manuel Cruells que nega l'existència d'un complot i menys de caràcter separatista, i la de Rafael Vidiella, membre de la Junta de Seguretat de Catalunya en aquells moments, que explica que per mitjà d'Aureli Fernández la Junta s'assabentà de l'existència d'un complot contra la vida del President Companys i contra el Govern de la Generalitat.

Les versions extremes no acostumen a ser les certes mai, però proven que alguna cosa va haver-hi. Les principals figures implicades eren Andreu Revertés d'ERC, comissari general d'Ordre Públic des del 18 d'octubre, Joan Torres Picart, secretari general d'Estat Català, i Joan Casanovas, President del Parlament i ex Conseller Primer del Govern de la Generalitat. Les manio-bres contra el Consell de la Generalitat, que segur van existir, procedien de sectors de l'Esquerra i d'Es-tat Català que exigien una actitud molt més dura con-tra els incontrolats i contra la FAI i propugnaven una consolidació de l'autonomia de guerra. L'home ideal per encapçalar una alternativa d'aquest tipus era Ca-sanovas que havia estat contrari a la col.laboració de Companys amb el Comitè de Milícies i representava el contrapunt a la política seguida per Tarradellas. Fins a quin punt aquest descontent existent tant a l'ERC com a Estat Català es va concretar amb un complot or-ganitzat, és difícil dir-ho, sobretot perquè des del primer moment es va voler tirar sorra al damunt, i no s'indaçà mai a fons quines persones podien estar-hi implicades. Andreu Revertés va desaparèixer i segura-ment va ser afusellat a Montjuïc (509). Joan Casanovas i Torres Picart van passar a França.

Mesos després, l'estiu de 1937, en el ple del Parla-ment de Catalunya reunit el 18 d'agost, la minoria so-cialista féu una proposició en la que es demanava la formació d'una comissió d'investigació que esclarís

Manuel Cruells: El separatisme català durant la guerra Civil;
Ed. Dopesa 1975, pàgs. 115 a 136.

Montserrat Roig: Rafael Vidiella, l'aventura de la revolució.
Edicions Laia, 1976, pàgs. 121 a 124.

l'afer i les responsabilitats hagudes, i demanava, tam
bé, la dimissió de Joan Casanovas com President del
Parlament, acusant-lo de deserció. Joan Comorera, en
la seva intervenció va afirmar que hi havia hagut un
complot per intentar aniquilar el Consell de la Gene-
ralitat, que el PSUC per mitjà de Rafael Vidiella ha-
via proposat a la Junta de Seguretat Interior, la in-
tervenció de la justícia i dels Tribunals Populars, la
qual cosa fou rebutjada a iniciativa d'Artemi Aigua-
der, Conseller de seguretat interior, i que, posteri-
orment, es va conèixer la desaparició de Revertés i la
fugida a França de Joan Casanovas i de Torres Picart
(510). Referint-se concretament a Joan Casanovas, Co-
morera va afirmar que el delicte de deserció era com-
pletament imperdonable i totalment incompatible amb
la figura més alta i representativa del Parlament de
Catalunya i, per tant, el PSUC no se sentiria repre-
sentat en el Parlament si Joan Casanovas continuava
assumint la presidència de la Cambra (511). Tant la
proposta de formació de la comissió d'investigació,
com la sol.licitud de dimissió de Joan Casanovas van
ser rebutjades per quaranta vots en contra i quatre a
favor, els de la minoria socialista (512).

La prudència i discreció amb què l'ERC va tractar l'a-
fer és demostrativa de la importància que va tenir i
de les conseqüències que s'haurien pogut derivar d'ha-
ver-lo deixat en mans dels Tribunals Populars. Va ser
la gota desencadenant de la crisi del Consell de la Ge-
neralitat, oberta pel Conseller Primer, Josep Tarrade-
llas, però no seria exacte dir que va ser la causa úni-
ca ni tan sols la fonamental.

El 24 de novembre, el PSUC i la UGT es dirigien una ve

gada més a la CNT i FAI, proposant reorganitzar el Consell de la Generalitat amb la missió fonamental d'organitzar la victòria (513). S'intentà tot per a que els Decrets aprovats pel Govern fossin complerts. Es formà una Comissió permanent del Consell formada per Tarradellas, Comorera, Nin i Fàbregas, per tal d'agilitzar els acords; es creà una ponència de consellers ampliada amb representants de la UGT i de la CNT encaminada a garantir el compliment de les decisions del Consell; es reuní el Consell de la Generalitat ampliat amb els Comitès dirigents de totes les organitzacions representades en el mateix per tal de donar suport al Govern (514). Tot va ser endebades, el Govern de la Generalitat no governava de fet. Segons l'escrit del PSUC i la UGT adreçat a la CNT i FAI, calia un Govern de plens poders capaç de fer complir els decrets aprovats; el nou Govern s'havia d'organitzar amb l'objectiu prioritari de guanyar la guerra i per això havien de ser creats un Consell Superior de Defensa responsable de mobilitzar tots els recursos del país per a la guerra, i un Comissariat de Guerra en el qual hi estessin els responsables directes del front i assumís la direcció de totes les activitats militars. En el mateix sentit, calia reorganitzar la indústria de guerra i crear immediatament sense sabotatges l'Exèrcit Popular. Calia unir tots els esforços per a suprimir tota mena de Juntes i Comitès que encara existien arreu de Catalunya (515).

La proposta del PSUC era clara. Es reduïa a un objectiu. guanyar la guerra, i a un instrument, un Govern de plens poders. Catalunya no estava encara en peu de guerra i tant el setge sobre Madrid com el reconeixement de la Junta de Burgos per part d'Alemanya i Ità-

lia obligaven a prendre dràstiques decisions. No es podia continuar en aquell estat de coses, més i tot tenint en compte la constant amenaça del front aragonès i l'autèntic punyal contra l'espalla de Catalunya que representava Mallorca en mans els feixistes (*). Continuar experimentant amb la revolució mentre les forces faccioses anaven guanyant terreny, no tansols era suïcida sinó que era fer el joc al feixisme i a la reacció.

En el Govern de la Generalitat havien d'estar els màxims dirigents de les organitzacions antifeixistes. Els consellers havien de tenir la total confiança de les organitzacions que representaven i l'absoluta autoritat en la seva gestió de govern. No es podia estar pendent de les consultes contínues d'alguns consellers amb les organitzacions respectives. No es podia tolerar que els òrgans de direcció o els portantveus de partits o sindicats representats al Consell de la Generalitat tinguessin una política diferent a l'acordada en el Govern d'unitat. No hi havia altra alternativa que un Govern de Plens Poders amb total autoritat en la política econòmica i militar, un Govern que comptés amb la total confiança de les forces antifeixistes (516).

(*) Comorera recolza des del principi i fou un dels principals promotors de l'expedició a Mallorca. Des dels seus primers discursos es referia a Mallorca com un portaavions de la Mediterrània en mans dels facciosos, com un punyal amenaçador a l'espalla de Catalunya.

El PSUC estava disposat a provocar la crisi del Govern d'unitat, si aquesta no hagués estat oberta pel Conseller primer. Aquest era l'objectiu del comunicat dirigit a la CNT-FAI el 24 de novembre (517). Si aquestes organitzacions haguessin estat d'acord amb la proposta del PSUC i la UGT no hauria calgut esperar a la decisió de Josep Tarradellas. El bloc format per la CNT-FAI i la UGT-PSUC era prou fort per a imposar a l'ERC la remodelació del Govern. Tant l'ERC com el POUM tenien l'interès comú d'evitar la consolidació d'aquest bloc que els reduiria a figures decoratives. Els seus esforços per marcar distàncies entre anarquistes i socialistes unificats no eren massa necessaris ja que la unitat d'acció entre aquests no s'aconseguí mai. Fins els desembre de 1936, el PSUC intentava pactar i portar al seu terreny a la CNT i FAI, i aquests es deixaven voler però en els moments claus sempre es desmarcaven. Així ho feren també en rebre el comunicat del 24 de novembre. No donaren suport a la proposta del PSUC mantenint-se al marge del que consideraven un enfrontament entre els dos partits marxistes en el Consell de la Generalitat. No eren moments d'excloure a ningú del Govern sinó d'enfortir la unitat antifeixista (518).

Es pot concloure de moment que la crisi del Consell de la Generalitat feta pública el 12 de desembre pel Conseller primer, tenia el seu origen en un Govern que no governava de fet; va ser incitada pel PSUC i va esclatar a partir de l'afer Revertés. Comorera en unes declaracions aparegudes a Treball (*), reincideix so-

(*) "-Quines solucions heu proposat?"

bre les causes ja conegudes que provoquen la crisi i explica la posició del PSUC de cara al nou Consell de la Generalitat. L'objectiu és la formació d'un Govern de Plen Poders i, per tant, es tracta d'acabar amb tot allò que s'hi oposi. La primera mesura a prendre per a Comorera és l'eliminació del POUM. "Hi ha motius fonamentals i a bastament demostrats que aquest organisme ha estat deslleial amb el Govern. Decrets aprovats pel Govern de la Generalitat en el qual té repre

- La primera, reorganitzar el Govern de la Generalitat i transformar-lo en un govern de plens poders, amb la participació dels homes més caracteritzats de les organitzacions sindicals i anti feixistes, de la UGT, de la CNT, de l'Esquerra Republicana de Catalunya i de la Unió de Rabassaires. D'aquesta manera tindriem la seguretat i la garantia que les disposicions del Consell han de ser realitzades i que l'obra del Govern no serà paralitzada per la necessitat de fer infinites consultes als òrgans dirigents de les organitzacions representades al Govern.

Aquesta transformació -segueix-dient Comorera- hauria d'anar acompanyada de la supressió de la Junta de Seguretat Interior i de la Secretaria de Defensa, donant a tots els consellers plens poders per a escollir i substituir llurs col.laboradors, establint una fèrria disciplina en l'aparell del Govern i la plena responsabilitat personal dels consellers per a la realització dels acords presos en el Consell".

Declaracions de Joan Comorera.

Treball, 13 de desembre de 1936.

sentació el POUM han estat públicament combatuts per oradors responsables d'aquest grup als mítings i al seu diari" (519). Hi havia un altre motiu per a elimnar el POUM del Consell de la Generalitat, la seva actitud davant la política interior i exterior de la Unió Soviètica. Segons Comorera, quan Alemanya i Itàlia s'havien posat obertament al costat de Franco, i la U.R.S.S., a diferència de la dubtosa actitud dels països democràtics França i Anglaterra, donava ajut a la República sense el qual molt probablement el poble espanyol i el català haurien caigut sota el jou feixista internacional, el POUM iniciava "una campanya innoble d'atacs i injúries contra el gran país proletari amic nostre, emprant precisament els mateixos arguments dels feixismes alemany i italià. Un grup que procedeix així és un element pertorbador que cal bandejar. Combatre la U.R.S.S. en aquests moments és fer obra de traïció. Nosaltres som incompatibles amb els traïdors" (520). En un Manifest dirigit al Poble de Catalunya pel PSUC i la UGT sobre la crisi del Consell de la Generalitat, publicat dos dies després de les declaracions de Comorera, es reiterava la posició d'excloure el POUM del Govern considerant que la unitat antifeixista i la fortificació del Consell de la Generalitat implicava la separació del POUM (*).

(*) "Es indubtable que aquest govern ha d'ésser un govern d'unitat antifeixista i, en pretendre l'eliminació del P.O.U.M. del Consell de la Generalitat, sembla que ens posem en contradicció amb la nostra pròpia teoria. El cert és que no hi pot haver unitat, coordinació, harmonia, si el P.O.U.M. participa en el Govern, perquè la direcció actual d'aquest partit actua d'una tal

En les mateixes declaracions, Comorera, sense fer cap al·lusió a la CNT, afirmava que els consellers no podien estar permanentment consultant amb les seves organitzacions respectives. Havien de tenir plena autonomia i autoritat en la seva gestió en relació amb llur sindicat o partit. En fer una mirada a la composició del Govern d'unitat, és palès que Comorera es referia preferentment a la CNT. No era aquest el problema del PSUC, representat per ell mateix o de l'Esquerra representada pels seus dirigents més destacats.

manera que el fa un element de discòrdia.

Es la direcció del P.O.U.M. la que, després de participar en l'elaboració dels decrets del Govern, ataca sistemàticament el contingut d'aquests decrets; és la direcció del P.O.U.M. que fa remarcar les diferències de tipus doctrinal entre la U.G.T. i la C.N.T., amb la intenció de provocar entre les dues Centrals una guerra civil; és la direcció del P.O.U.M. qui, en els moments difícils que estem vivint, ataca d'una manera absurda el govern de l'únic país que està decididament al costat nostre, la U.R.S.S.; la direcció del P.O.U.M. qui, valent-se dels afiliats a la U.G.T., incita el trencament del pacte amb la C.N.T., i propugna mesures de violència per a arranjar els conflictes que sorgeixen entre els obrers de les dues centrals sindicals, ensems que fa els xantatge amb la C.N.T., fent-li creure que els fantàstics 60.000 afiliats que tenia la F.O.U.S. passarien en massa a la central sindical cenetista; és la direcció del P.O.U.M. la que, participant en un govern amb la petita burgesia, propugna per demagògia una política de liquidació immediata d'aquesta mateixa petita burgesia, contribuint així a trencar el bloc antifeixista; és la direcció del P.O.U.M., a través dels seus agents a l'estranger, la que per les seves injúries sobre la U.R.S.S. pretén sembrar la

La millor manera d'evitar la lentitud en la presa i aplicació dels acords era formar un Consell de la Generalitat amb els homes més caracteritzats de les organitzacions representades. Els Consellers havien de tenir tota la confiança de les forces que representaven com a condició indispensable per a formar un Govern de Plens Poders. Una altra al·lusió a la CNT era la proposta de suprimir la Junta de Seguretat Interior i la Secretaria de Defensa que, com es recordarà, van ser dues concessions fetes per Tarradellas a canvi de la dissolució del Comité de Milícies, incorporant a Aurelio Fernández i a Garcia Oliver a les conselleries de Seguretat Interior i Defensa respectivament. L'actitud de Comorera era diàfana, tots els consellers havien de tenir "plens poders per a escollir i substituir a llurs col·laboradors, establint una fèrria disciplina en l'aparell de Govern i la plena responsabilitat personal per a la realització dels acords presos en el Consell" (521).

divisió en el bloc antifeixista internacional que amb tanta d'energia ens sosté; és la direcció del P.O.U.M. qui, finalment, després de fracassar en els seus intents de divisió del moviment obrer a Madrid, intenta fer-ho ara a Catalunya, intensificant els treballs de discòrdia que havia vingut fent aquests darrers temps.

No voler que la direcció del P.O.U.M. participi en la direcció del Govern de Catalunya, és voler que la unitat antifeixista, feta a base de coincidències mútues i de mutus sacrificis, es fortifiqui; és voler que el Consell de la Generalitat, per bé que format per tendències diferents, pugui, sense els elements de discòrdia i de provocació, realitzar les tasques urgents que la situació actual imposa; és voler, finalment, la unitat".

Treball, 15 de desembre de 1936.

Quin era, doncs, el Govern que calia formar? Aquell que representés a totes les forces antifeixistes per mitjà dels seus principals dirigents. Un Govern en el qual hi estessin representades la classe obrera a través de les dues grans centrals sindicals, UGT i CNT, la petita burgesia per mitjà de l'ERC i la pagesia a través de la UR. Com es pot veure, Comorera exclouïa al PSUC i al POUM (*). La FAI ja no participava com a tal en el Govern d'unitat. La realitat era que la FAI i el PSUC estarien representats a través de la CNT i UGT mentre que el POUM quedava exclòs del Govern. Era una manera de vestir l'eliminació del POUM dient que els partits obrers estarien representats per mitjà dels dos sindicats. En poques paraules, Comorera volia un Govern sense la participació del POUM i amb consellers de la CNT amb més autoritat i competència en la seva gestió.

L'exclusió del POUM tenia una petita importància numèrica però una gran importància qualitativa. La CNT-FAI en aprovar la resolució de la crisi, tal com proposava el PSUC, no tan sols quedava implicada en la separació d'Andreu Nin del Govern, sinó que es corresponsabilitzava de la definitiva paralització o sotmetiment de la revolució a l'objectiu de guanyar la guerra. El principi del nou Govern d'unitat

(*) I també l'Acció Catalana Republicana, que estava representada per Rafael Closas i Cendra. Es considerava que la petita burgesia estava ja representada per l'E.R.C. L'exclusió políticament significativa era la del P.O.U.M.

no era que tothom hi estés present, sinó guanyar la guerra perquè guanyant la guerra es feia la revolució. El POUM, com que evidentment no compartia aquest criteri no podia formar part del Consell de la Generalitat. El nou Govern buscava l'homogeneïtat per damunt de la unitat, no al revés. Pere Ardiaca, en un article publicat a Treball a finals de desembre (522), afirmava que no podia separar-se la guerra de la revolució. No és podia fer la guerra al front i la revolució a rera guarda. La guerra i la revolució es feien al front i, si es perdia la guerra, es perdia també la revolució. La rera guarda havia d'estar totalment al servei del front, tots els sacrificis havien d'estar destinats a nodrir de material de guerra, d'aliments i de tota mena de recursos als qui lluitaven a primera línia. Totes les revolucions tenen les seves fases que no poden saltar-se impunement i, segons Pere Ardiaca, només assegurant la victòria armada de les forces populars es podia produir "l'ulterior desenvolupament pacífic de la revolució fins a les últimes conseqüències".

S'estava en una fase de revolució democràtica, no de revolució socialista. L'alternativa en aquells moments era entre feixisme i democràcia, no entre feixisme i socialisme. Per al POUM això significava la traïció definitiva a la revolució proletària iniciada el 19 de juliol. El POUM acusava al PCE de frenar les transformacions socialistes, avantposant la democràcia i el parlamentarisme burgès a les noves formulacions del poder obrer que havien sorgit (523). Andreu Nin denunciava dies abans de la seva exclusió del Govern que es volia eliminar el POUM per ser fidels a la revolució proletària, per defensar in-

transigentment les conquestes de la revolució i que no tolerarien dins o fora del Consell que la revolució fos avortada. No rebutjava el concurs de la petita burgesia, però sempre que aquesta estés disposada a acceptar les posicions proletàries (524).

Malgrat que la separació del POUM representava el viratge definitiu en la consolidació de concepció de revolució democràtica, van haver-hi altres motius que pesaren de manera determinant en la seva separació del Govern de la Generalitat i en la seva eliminació posterior. La "neutralitat" de les democràcies occidentals i la intervenció de la U.R.S.S. al costat de la República, donà a aquella una creixent influència en la política interior i en el pes específic del PCE i del PSUC. Des de les pàgines de "La Batalla", el POUM havia criticat durament la política interior de Stalin i la falta d'ajuda militar a la República durant els mesos d'agost i setembre. El 28 d'agost publicava una resolució del Comité Executiu sobre el procés i l'afusellament de setze bolxevics de la revolució d'octubre, entre els quals s'hi trobaven Zinoviev i Kámenev, denunciant el suïcidi de Tomski i la persecució contra Bujarin, Piatakof i Radek. La resolució denunciava la tergiversació dels principis del socialisme revolucionari i la substitució de la dictadura del proletariat per la dictadura personal i de l'aparell burocràtic (525). Més endavant, quan la URSS decideix ajudar militarment al Govern de la República, el POUM interpreta aquest canvi en la política exterior soviètica no com una ajuda als interessos de la revolució espanyola, sinó com la constatació que Franco amb l'ajuda de Hitler i Mussolini podia triomfar ràpidament en la

guerra civil modificant l'equilibri de forces inter-
nacionales i agreujant l'amenaça del feixisme sobre la
mateixa Unió Soviètica. L'allargament de la guerra
a Espanya era alhora allunyament del perill feixis-
ta sobre les fronteres de la U.R.S.S. Els interes-
sos de la política exterior soviètica i la seguretat
del socialisme en un sol país estaven per damunt de
l'internacionalisme proletari i de l'ajuda desinte-
ressada a la revolució espanyola: "En una plabra: lo
que interessa realmente a Stalin no es la suerte del
proletariado español o internacional, sino la defen-
sa del gobierno soviético según la política de pac-
tos establecidos per unos Estados frente a otros Es-
tados" (526).

Les acusacions del POUM eren tan irrefutables com
intolerables sentir-les. La gosadia d'aquest petit
partit contra el gegant irat no podia esperar altra
resposta que la més bel.ligerant. Atacar la U.R.S.S.
en aquelles circumstàncies era estar disposat a sen-
tir les més dures rèpliques, que no es quedarien tan
sols en la denúncia verbal de trotsquisme, quintaco-
lumnisme, agents del feixisme, traïdors, etc. El se-
gur és que quedarien apartats dels òrgans de Govern
i posteriorment escombrats de l'escena política sen-
se que ningú s'atrevís a sortir obertament en la se-
va defensa. La tràgica desaparició d'Andreu Nin, que
curiosament havia fet el discurs de recepció al seu
vell amic i cònsol general de la U.R.S.S. a Barcelo-
na, J. Antonov Ovseenko, arribat l'u d'octubre de
1936, en constituir-se la Junta de Defensa de Madrid,
quan el Govern de la República decidí traslladar-se
a València, el POUM no aconseguí ésser acceptat com
a membre de la Junta..Dies més tard es comentava des

de "La Batalla" que el vet al POUM procedia del PCE i de les JSU... i també de l'ambaixada soviètica "que, con el consulado siviético de Barcelona, es quien inspira la campaña de insultos y de calumnias que se viene haciendo contra nosotros" (527). La resposta airada del consolat de Barcelona va ser immediata, acusant a "La Batalla" de formar part de la premsa venuda al feixisme internacional i de calumniar als representants de la Unió Soviètica, acreditats davant del Govern (528). El cert és que l'ajuda soviètica a la República tenia un preu i era del tot incompatible amb la participació del POUM en els òrgans de Govern. Antonov Ovseenko, que es reunia sovint amb Companys i també amb Tarradellas (*), no evità fer comentaris sobre la política interior espanyola i catalana i va mostrar les seves simpaties pels anarcosindicalistes i criticà al POUM (529). No calia, d'altra banda, una declaració explícita en contra de la participació del POUM al Consell de la Generalitat. Era el PSUC i Comorera els qui assumien aquest paper amb tot el convenciment i amb els mots més durs (**).

(*) Segons Josep Tarradellas, Antonov Ovseenko adoptava una política molt conciliadora amb els anarquistes i la CNT, actitud que contrastava amb les posicions bel.ligerants de Comorera. Entrevista amb Josep Tarradellas, 16 de febrer de 1981.

(**) Els atacs de Comorera i el PSUC contra el POUM senran constants fins el juliol de 1937, quan la repressió havia ja caigut al damunt del partit de Joaquim Maurin i Andreu Nin.

La CNT, que considerava la crisi del Govern de la Generalitat com una pugna exacerbada entre el POUM i el PSUC, es dirigí a l'opinió pública per mitjà del Comité Regional (530), justificant el seu silenci per intentar facilitar una sortida harmònica que posés per damunt els interessos de la revolució als de partit. Tota pugna partidista era suïcida i només havia d'existir un sol afany: vèncer el feixisme, i una sola consigna: manteniment del bloc antifeixista. La ingenuïtat anarquista arribà al seu grau màxim quan saludà entusiàsticament el nou Consell de la Generalitat amb "l'exclusió" del PSUC i el POUM i donant la màxima representació a la classe obrera a través dels sindicats. La pugna partidista havia quedat substituïda per l'entesa sindical. Comorera, com a nou conseller de proveïments, s'encarregaria de demostrar a la CNT-FAI el que era un Consell de Plens Poders, en la seva pròpia pell (*).

(*) El millor reflexe de la posició de la CNT són les paraules de "Solidaridad Obrera" a l'editorial del 17 de desembre que portava per títol: "Las organizaciones proletarias y la pequeña burguesía, base del Consejo de la Generalidad":
"No podía tolerar la CNT imposición alguna, viniera de donde viniese, ni admitir exclusiones que pudiesen interpretarse como afán de quebrantar la unidad proletaria establecida. Quienes a tal aspiraban, no han hallado en nosotros terreno propicio a su deseo, y los partidos sin basamiento sindical que participaban en el Consejo de la Generalitat han sido apartados de tales funciones, pues no son ellos los llamados a dirigir la vida pública, sino los Sindicatos, piedra angular de la nueva economía que nace y cuya perfección será realizada por la

El 17 de desembre es formava el nou Consell de la Generalitat integrat per ERC, UGT, CNT i UR. Els canvis importants es produïen en benefici de la UGT-PSUC i la CNT-FAI que veïen incrementada llur presentació amb una conselleria més. La CNT i FAI foren les que treurien més profit del reajustament governamental. La FAI s'incorporava al Consell a través de la CNT i per mitjà de dues figures molt més rellevants, Diego Abad de Santillán i Pedro Herrera, que els consellers substituïts, Antoni Garcia Birlán i Joan Porquera Fábregas. Josep Juan Domènech continuava en el Govern però canviant de la conselleria de Proveïments a la de Serveis Públics i Francesc Isgleas de la CNT entrava al Govern en la important conselleria de Defensa. Tant per les persones escollides com per l'assumpció de la conselleria de Defensa, la CNT-FAI veïen incrementada la seva presència qualitativa en el Consell de la Generalitat. La UGT participava en el Govern a través de Joan Comorera a Proveïments, Miquel Valdés a Treball i Obres Públiques, i Rafael Vidiella a Justícia. Els dos pri

propia experiencia. (...) La exclusión de ambos (POUM i PSUC) del Consejo de la Generalidad está inspirada en la más rigurosa justicia y en el nuevo sentido económico que ha de informar a los Gobiernos de la Revolución. (...) La revolución y la guerra!! He aquí el objetivo común. Objetivo uno y único para el proletariado. No éste primero i aquel después, no. Al unísono! El ritmo de la guerra lo exige. (...) No es "la política" nuestro fuerte, camaradas. Nuestro fuerte son los Sindicatos y el amor a la libertad, dos factores a crear en una Cataluña ejemplar y una España grande, una sociedad mejor".

Solidaridad Obrera, 17 de desembre de 1936.

mers continuaven en el Consell amb l'única diferència d'esser-hi com a representants de la UGT i no del PSUC, i el tercer substituïa precisament a Andreu Nin a la conselleria de Justícia. L'Esquerra i la Unió de Rabassaires romanien a les mateixes conselleries i amb les mateixes persones, feta la salvetat de Ventura Gassol, fugit el mes d'octubre a París (*), que va ser substituït per Antoni Mª Sbert (**).

(*) La fugida de Ventura Gassol a París és un exemple com tants d'altres del clima de tensió que es respirava i de la insegura integritat física dels mateixos dirigents dels partits o membres del Consell de la Generalitat, tot i que en aquest cas van córrer vàries versions. Des de considerar que Ventura Gassol havia hagut de marxar, després d'haver intervingut en la salvació de molts clergues i monges, i en la requisita d'obres d'art incautades o en perill de destrucció, fins a involucrar-lo amb amb cercles nacionalistes de París, amb objectius obscurs, al marge de la legalitat republicana. No és intenció meua entrar en un terreny tan delicat i fins avui no estudiat amb prou documentació com el de la descomposició de l'Esquerra en els primers mesos de la Guerra Civil.

(**) El Govern de la Generalitat quedà compost ems els següents membres:

Conseller Primer i Finances: Josep Tarradellas (ERC)

Defensa: Francesc Isgleas (CNT)

Justícia: Rafael Vidiella (UGT)

Cultura: Antoni Mª Sbert (ERC)

Seguretat Interior: Artemi Aiguader i Miró (ERC)

Economia: Diego Abad de Santillán (CNT)

Com es pot comprovar, qui va ser més beneficiada aparentment pel canvi de Govern va ser la CNT-FAI, però, en realitat, qui va triomfar plenament va ser el PSUC. Malgrat ésser representat formalment a través de la UGT, aconseguia els tres objectius desitjats: desplaçar el POUM, implicar totalment la CNT-FAI en un Govern de plens poders i veure augmentada la pròpia representació amb un conseller més, a part de l'ocupació de l'important càrrec de Comissari general d'Ordre Públic per part de Rodríguez Salas, militant del partit. El PSUC començava a tenir la iniciativa en el panorama polític de Catalunya. Comorera començava a guanyar la partida a Tarradellas.

El dia 20 de desembre el PSUC i la UGT realitzen un nou míting al Price amb la participació de Joan Comorera, Rafael Vidiella, Antoni Sesé i Josep del Barrio. En el seu discurs, Comorera es ratificà com incitador principal de la crisi del Consell de la Generalitat: "Hem de dir-ho ben alt i ben fort, l'hem provocada nosaltres amb plena consciència de la nostra responsabilitat" (531). Explicà detingudament les causes ja enumerades de la crisi, fent especial referència al trotsquisme i a la necessitat de depurar tots els factors de discòrdia sistemàtica i d'infantilis

Preveïments: Joan Comorera (UGT)

Sanitat i Assitència Social: Pere Herrera (CNT)

Serveis Públics: Josep Joan Domènech

Treball i Obres Públiques: Miquel Valdés (UGT)

Agricultura: Josep Calvet (UR)

Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya, Any IV, Volum IV
18 de desembre del 1936.

me revolucionari. El trotsquisme, segons Comorera, havia intentat tots els mitjans per enfrontar les du es centrals sindicals. S'havia posat al mateix nivell que el feixisme internacional en denunciar que Catalunya i Espanya eren colònies soviètiques i que la política interior estava mediatitzada per l'acció de l'ambaixador Rosenberg i el cònsol Antonov Ovseenko. En el nou Consell no hi podien estar aquells que per llur actitud de constant provocació obstaculitzaven l'obra de govern.

Comorera denunciava la gran festa dels primers cinc mesos de revolució. L'economia estava en bancarrota i el seu redreçament era vital. S'havia consumit la riquesa acumulada i no se n'havia creat de nova; s'ha vien exhaurit les finances de la Generalitat i dels Ajuntaments i no es pagaven impostos; la indústria estava ferida de mort i no es prenen mesures per ai xecar-la; la meitat del mercat espanyol havia caigut en mans dels feixistes i no s'havia pres cap disposi ció per preveure la inevitable carestia de productes de primera necessitat. En cinc mesos s'havia consumit tot i no s'havia produït res.

Què calia fer? Redreçar l'economia i aplicar una nova política econòmica fiscal que fos la base de la política militar. Sense una economia sanejada i orien tada en funció de la guerra, tota política militar se ria un fracàs. S'havia de complir estrictament el De cret de col·lectivitzacions com a base del redreça ment industrial. La caiguda de la burgesia el 19 de juliol, havia fet néixer un nou model econòmic sobre el qual s'havia de reconstruir el sector industrial. La indústria parasitària havia mort definitivament i

mils d'obriers havien quedat sense feina. Havia indústries que s'havien de reconstruir, adaptant-les a les noves necessitats econòmiques, com el sector tèxtil o metal·lúrgic. N'hi havia d'altres com el sector de la construcció que en temps de guerra i de revolució quedaven fatalment paralyzades. El Govern de la Generalitat havia d'anar ràpidament i amb eficàcia a una redistribució del treball per tal d'incorporar a la massa obrera en atur forçós a les noves activitats que la mateixa guerra generava. Això, però, no era possible sense una nova política fiscal que acabés amb falses concepcions revolucionàries que deixaven els poders públics sense ingressos: "Els Ajuntaments han de tornar a cobrar impostos. La Generalitat ha de tornar a cobrar impostos i ha de posar-ne de nous, i ha d'anar ràpidament a un emprèstit de guerra de caràcter obligatori, per tal de reunir d'aquesta manera la massa de milions que necessita imperiosament per tal d'afrontar les necessitats indefugibles i immediates de la vida civil i de la vida militar" (532).

El Govern de la Generalitat, continuava dient Comoreira, havia d'acabar amb els nous kolacs dels proveïments. S'havia de centralitzar la política de proveïments i la distribució dels articles de primera necessitat. No es podia tolerar la incomptable quantitat de Comitès als municipis o barris de Barcelona, que impedièn la lliure circulació de mercaderies, que mantenien magatzems de queviures propis, que feien pagar impostos o que constituïen petits monopolis encarrint enormements les subsistències. Aquests Comitès, "aquestes petites Repúbliques", havien de ser dissolts i s'havia de fixar una política de previsió i control sobre els proveïments, una política de restricció que

comencés a posar ordre a una festa de cinc mesos que havia deixat a Catalunya sense articles de primera necessitat.

La situació no era gens fàcil i era imprescindible l'absoluta unanimitat de totes les forces del Govern de la Generalitat. Un Govern homogeni i d'unitat. Un Govern de plens poders capaç d'imposar la seva autoritat i d'acabar definitivament amb els enemics de la revolució: "Hi ha enemics, companys. Hi ha en primer terme, la demogògia pseudorevolucionària que per precipitar els esdeveniments, per voler precipitar la revolució posa en perill la victòria. Hi ha els paràsits de la revolució que no volen que les condicions canviïn, que no volen que la situació actual canviï. Hi ha els valents de la cantonada que saben que l'organització de la vida d'aquest país representa el seu acabament. Hi ha els agents provocadors que igual poden estar als nostres rengles que als de qualsevol altra organització, agents provocadors que van vessant la sang dels nostres companys de reraguarda. Són aquests agents provocadors els que voldrien posar entre nosaltres i la CNT un riu de sang i una muntanya de morts que fes impossible la intensa cordialitat i que no permetés d'arribar al camí ja obert de la profitosa unitat del proletari; agents provocadors que actuen a la base i que emmetzinen els sentiments dels militants; agents provocadors que us esperen en un revolt de la carretera o assalten a la nit un domicili i assassinen els homes que els fan nosa" (533).

Joan Comorera. Conseller de Proveïments.

El repte del nou Govern de Plens Poders era la capacitat que tingués de fer respectar les seves decisions. S'havia desplaçat al PÒUM i s'havien incorporat a dos destacats dirigents de la FAI, Abad de Santillán i Pedro Herrera. La reconducció de la revolució del 19 de juliol era ja un fet irreversible amb la formació d'aquest Govern. Només hi havia un interrogant prou determinant com el de saber quina seria la bel.ligerància del POUM enfront del Consell de la Generalitat i, sobretot, quina seria l'actuació de la CNT i FAI a mida que el nou Govern anés desplegant les cartes.

Curiosament, Comorera havia parlat molt poc del front militar, en el seu discurs al Price, i molt extensament de la situació política a reraguarda. No és que deixés de preocupar-li la política militar sinó que tenia l'absoluta convicció que sense restablir l'ordre públic a reraguarda, sense sanejar l'economia a reraguarda i sense establir una fèrria disciplina de guerra a reraguarda, parlar del front militar era perdre el temps.

En tots els seus discursos, Comorera buscava més l'efectivitat que la teorització, donava prioritat a aquelles qüestions que considerava més urgents i les explicava quasi amb excitació, prenent que el públic assistent no sortís del míting ni tranquil ni relaxat, sinó amb les mans àvides de fer i actuar. Era indispensable acabar amb el desordre que encara es produïa a reraguarda i amb els que ell considerava enemics de la revolució i que no tenia cap mena de

por o mirament per qualificar de "tribus", "valents de cantonada", "agents provocadors", "gangsters de la revolució" o "sàtrapes rodejats dels seus mercenaris millor armats que els homes del front" (*). El Consell de la Generalitat necessitava tota l'adhesió i col.laboració de les forces polítiques i sindicals i també de l'opinió pública. El clima latent de guerra civil subsistiria fins que no es desarmés absolutament la reraguarda i es dissolguessin tots els Comités i Patrulles que encara existien.

La manera enèrgica d'actuar de Comorera i el seu llenguatge violent, imposaven respecte i admiració a uns per la valentia i sang freda que demostrava en dir coses que molts pensaven i pocs s'atrevien a denunciar i, també, provocaven animadversió i repulsa en d'altres que el consideraven principal responsable i traïdor a la revolució. Comorera, essent fidel a la seva controvertida biografia es guanyà l'aplaudiment de republicans, rabassaires, socialistes i comunistes i, no gensmenys, l'odi i la guerra oberta d'amplis sectors de la FAI i el POUM.

En el Consell de la Generalitat, Comorera sempre feia notar la seva presència encara que tingués una conselleria secundària. Tenia esperit de governant, era

(*) A mida que avançava el temps, i se sentia més fort, Comorera utilitzava un llenguatge més dur contra els qui considerava responsables del desordre revolucionari. Fins després dels fets de maig, però, no acusaria directament i obertament a la FAI.

molt actiu i tenia una gran capacitat de treball. No hi havia punt de discussió que ell no intervingués intentant fer prevaler els seus criteris. Quan sobre un tema fonamental no deia ni paraula deixava sorpresos als seus propis companys de partit en el Consell que no entenien el seu sobtat silenci, només explicable si era premeditat (*). No estava mai absent de la gestió de govern ni es quedava, tan sols, en la direcció del seu Departament. Actuava més com a conseller de la "Generalitat" que com a conseller específic de la seva àrea de govern. Era molt personalista, de tal manera que a vegades semblava que el PSUC era ell. Feia la seva política i deixava clar que en el Consell de la Generalitat el PSUC estava representat per ell i dos consellers més.

Es pot dir, però, que quan comença a desenvolupar tota la seva força d'estadista és a partir del Consell del 17 de desembre. Anteriorment la composició del Govern de la Generalitat i la presència relativa del PSUC disminuïen en gran part la incidència que Comorera pogués tenir. Tant ell com Miquel Valdés estaven al davant de dues conselleries secundàries en re

(*) "Comorera era un home maquiavèlic, que a vegades sorprenia per les actituds que prenia contradictòries amb el seu tarannà i forma de ser tallant, després es comprovava que tenia altres cartes a la mà que explicaven el seu comportament".

Entrevista amb Rafael Vidiella, 15 d'octubre del 1979.

lació amb les altres, Serveis Públics, i Treball i Obres Públiques respectivament, fruit de la correlació de forces existent el setembre del 1936. L'activitat de Comorera com a conseller de Serveis Públics va estar condicionada per la prioritat que tenien al tres àrees de govern en aquells moments, com Interior, Defensa, Justícia, Finances, etc, qüestions sobre les quals Comorera no dubtà en intervenir com a Secretari General del PSUC i com a Conseller de la Generalitat. El seu Departament quedava en un segon terme davant de problemes més urgents com el restabliment de l'ordre de reraguarda, la reconstrucció de l'economia sota un nou model i l'organització del front militar(*).

Des de la conselleria de Proveïments, Comorera va proposar-se aplicar amb exactitud el que ell entenia i volia fer entendre com a Govern dels plens poders. El primer objectiu era la centralització de la política de proveïments i la dissolució de tots els Comitès autònoms que actuessin al marge de la conselleria. En

(*) Tot i defensar la municipalització dels Serveis Públics des del primer moment, Comorera no tenia aleshores prou força per a imposar el seu pensament. La direcció del Departament estigué en la pràctica en mans de Jaume Vachier que substituï a Jaume Miravittles com a Director General de Serveis Públics (D.O.G.C. 4 d'octubre del 1936), i de Josep Miret nomenat President del Consell de Transports amb jurisdicció a tot Catalunya (D.O.G.G. 4 d'octubre del 1936). També J. M^aVilarrubia que fou Secretari de Comorera a la Conselleria, i posteriorment continuaria amb el mateix càrrec a Proveïments, i Economia.

(Entrevista amb J. M^aVilarrubia, 9 de desembre del 1979).

segon lloc s'havia de resoldre urgentment el greu problema de l'escassetat de blat i altres articles bàsics, producte de la falta de planificació i control en els cinc primers mesos de la guerra. En tercer lloc s'havia d'establir una política de restricció i racionalització dels articles de primera necessitat a causa del sacrifici que comportava l'estat de guerra.

El discurs pronunciat al Price i les primeres declaracions de Comorera (534), van provocar la reacció immediata de l'anterior conseller de Proveïments, J. J. Domènech, que el dia 22 de desembre reunia a la premsa per contestar públicament a Comorera, dient que no era certa l'escassetat de blat i altres aliments com el sucre i la llet, i explicant amb detall totes les gestions realitzades durant el seu mandat per a garantir l'alimentació de la població. En la mateixa roda de premsa, l'ex director general de proveïments, Francesc Ausejo, acusava d'irresponsabilitat a Comorera per inquietar la població i crear un clima de carestia que provocaria llargues cues per a l'obtenció d'aliments, l'acumulació i emmagatzement de queviures i, finalment, un alçament desproporcionat dels preus i una penúria real (535).

Era cert que les reserves s'estaven acabant i que la conselleria tenia una gran dificultat per saber els stocks emmagatzemats sota el control d'incomptables Comitès. També tenia raó Francesc Ausejo en les conseqüències immediates que tindrien les declaracions de Comorera. Els darrers dies de 1936 i la primera quinzena de gener de 1937 es van caracteritzar per

l'esvalotament de la població i les llargues cues per adquirir pa i altres productes bàsics. Vàries manifestacions van realitzar-se en favor i en contra de Comorera. Uns pasquins vermells signats per la "Federación Local de Juventudes Libertarias de Barcelona", van aparèixer en grans quantitats pels carrers de Barcelona titllant a Comorera de traïdor i exigint la seva dimissió (*). Entre els ambients de la FAI i la CNT era motejat pejorativament com "l'home de les cues" i s'escrivia per les parets dels carrers de la ciutat: "Què fa Comorera per la guerra? Fa fer cues" (536). En sentit contrari, els primers dies de 1937 van fer-se algunes manifestacions al centre de la ciutat en favor del racionament del pa i la dissolució dels Comitès, sota els criteris de "Prou Comitès, més pa" i "Menys política, més pa" (537).

(*) Un d'aquests pasquins és reproduït pel "Treball" del 16 de gener del 1937:

"La ineptitud del Sr. Comorera, avalada por su mala fe, llevará a un triste fin la suerte de los trabajadores. Por el trinfo de la revolución, hagámosle dimitir".

Un exemplar d'aquests pasquins es conserva a la Biblioteca Figueras:

FEDERACION LOCAL DE JUVENTUDES
LIBERTARIAS DE BARCELONA
POR VERGUENZA! POR DIGNIDAD! POR ETICA!
EL "CAMARADA" COMORERA DEBE DIMITIR.
SI EL PUEBLO DESEA LA REVOLUCIÓN:
DEBE, POR NECESIDAD ELIMINAR A QUIEN SE
OPONGA A ELLA.
HAY ELEMENTOS EN LAS ALTAS ESFERAS, QUE
QUIEN LO DUDA! SON TRAIADORES
PENSAD EN COMORERA.

Com és de suposar Comorera va seguir impertèrrit el seu programa de govern. El dia 24 de desembre, el nou director general de proveïments, Jaume Vâchier, havia donat una conferència al Casal Carles Marx, en la que va exposar que els Comitès de Defensa, nascuts després del 19 de juliol, havien estat efectius en un primer moment però posteriorment es van anar multiplicant, creant-se una autèntica burocràcia centralitzada en un Comitè d'Enllaç CNT-UGT, que es negava a perdre la direcció de la distribució, vigilància i control dels proveïments i no reconeixia els poders executius del Conseller. Quan Comorera pren possessió de la conselleria, continua explicant J. Vâchier, hi havia 1.200 funcionaris procedents d'aquests Comitès, trenta patrulles de control, una Oficina d'Intercanvi amb uns magatzems centrals i d'altres de barriada. No es comptava amb una relació de les existències dels magatzems i el Departament tenia un dèficit total de 20 milions (538). Els problemes més urgents que calia resoldre eren l'escassetat de blat i la reestructuració del Departament.

El 27 de desembre la conselleria de proveïments fa pública una nota demanant serenitat a la població i col·laboració a les organitzacions sindicals i polítiques davant l'escassetat de blat i farina (539). Tres dies més tard es dóna notícia del contacte signat amb el Govern de la URSS per a l'adquisició de farina, blat, sucre i carbó (540). El dia 4 de gener Comorera fa unes declaracions a la premsa sobre la penúria de pa en les que explica que amb la col·laboració del ministre de finances del Govern de la República, Negrín, i del conseller de finances del Consell de la Generalitat, Tarradellas, ha estat possible l'adquisició de

int-i-cinc mil tones de blat i farina a la URSS i a França. Demana comprensió a l'opinió pública davant de les dificultats del seu Departament que topa bàsicament amb tres obstacles, l'ocupació de la majoria dels productors de blat en mans dels facciosos, la falta de divises i l'acaparació de blat i farina per part dels Comités (541). A partir de la segona quinzena de gener del 1937 comencen a arribar les primeres remeses de blat, farina, sucre, mantega i d'altres mercaderies procedents de la Unió Soviètica i França (542).

La reestructuració del Departament i la centralització de la política de proveïments van ser els motius fonamentals de la constestació contra Comorera per part de la FAI i la CNT. Fins aleshores la distribució i control dels proveïments havia estat sota la direcció d'un Comité d'Enllaç CNT-UGT que actuava paral·lelament i en col.laboració amb la Conselleria. Comorera imposà la centralització en mans únicament del Departament i sota els plens poders del Conseller, la qual cosa implicava la separació de la FAI i la CNT del control d'una àrea molt important de la vida econòmica del país.

La primera mesura que pren Comorera és el canvi de personal en els llocs de confiança del Departament. Comorera s'emportà de la Conselleria de Serveis Públics a les persones que havien col.laborat més directament amb ell, entre les quals estaven el seu secretari particular J. Mª Vilarrúbia, i el director general de proveïments, Jaume Vachier, ambdós tindrien una destacada activitat en la conselleria. També renovà immediatament tots els interventors del Departament als magatzems de queviures de Barcelona per tal de reorga-

nitzar els serveis d'emmagatzematge i distribució dels proveïments (543).

El 22 de desembre era aprovada una Ordre per la qual s'establia una nova xarxa de regularització dels Serveis de proveïments a tot Catalunya. Es creava a cada una de les comarques catalanes una Delegació de la Conselleria de Proveïments, la qual tenia competència sobre les següents matèries: relacions de la comarca amb la Conselleria de Proveïments en matèria de subsistències; relacions interlocals en matèria de subsistències i control dels Mercats comarcals i Dipòsits, magatzems de subsistències i manufactures de transformació d'articles comestibles i combustibles; l'adquisició de gèneres a la comarca per compte del Departament de Proveïments; la distribució dels articles comestibles i combustibles facilitats pel Departament de Proveïments; la constitució de dipòsits o magatzems comarcals de subsistències i l'establiment de noves manufactures de transformació d'articles comestibles i combustibles; els serveis estadístics de proveïments de la respectiva comarca. La Delegació estava integrada per un Delegat que assumiria les funcions executives i que presidiria la Delegació com a representant de la Conselleria de Proveïments, per un representant de cada una de les organitzacions sindicals i polítiques representades al Govern de la Generalitat i per un Secretari, designat per la Direcció general de Proveïments a proposta del Delegat respectiu (544). El 30 de desembre es publicava l'Ordre en el Diari Oficial de la Generalitat, nomenant els Delegats de la Conselleria de Proveïments a les comarques (545).

El dia 23 de desembre s'aprovava un Decret pel qual es diferenciava amb tota claretat la competència de la Generalitat i els Ajuntaments en matèria de Proveïments. Li corresponia a la Generalitat la competència sobre les següents matèries: serveis d'adquisició als mercats catalans i peninsulars de partides de gèneres per a constituir grans estocs per al proveïment general; serveis d'adquisició a l'estranger de tota mena de gèneres comestibles o combustibles, sigui quina sigui la importància de la partida; serveis d'introducció, circulació i distribució de les partides adquirides a l'estranger a excepció de quan el Departament de Proveïments autoritzi de manera expressa llur servei a Ajuntaments, industrial o particulars; serveis de distribució als establiments de venda al públic dels gèneres procedents dels estocs constituïts pel Departament de Proveïments, mercats centrals, centres receptors o transformadors i dipòsits de tota mena d'articles comestibles o combustibles. Els Ajuntaments tenien competència dins dels terme municipal sobre el règim sanitari, administratiu i fiscal dels centres receptors i transformadors i dels dipòsits d'articles comestibles i combustibles a l'engròs; el règim sanitari, administratiu i fiscal dels mercats de venda a la menuda i la vigilància de preus pesos i qualitats; els serveis de racionament dels veïns del terme municipal en cas de necessitat (546).

Una nova estructura organitzativa centralitzada per la Conselleria controlava l'adquisició i distribució dels proveïments. Els Consells de Proveïments creats el 13 d'octubre per l'anterior conseller J. Juan Domènech, a les capitals de les províncies catalanes amb jurisdicció al respectiu territori eren dissolts (547), i els Comitès d'arreu de Catalunya coordinats

pel Comité d'Enllaç CNT-UGT, eren desmantellats reduint-se així dràsticament el pes específic de la CNT que quedava representada a través de les noves Delegacions comarcals amb un sol representant (548). D'altra banda, els Ajuntaments veien limitada llur funció a garantir el règim sanitari, administratiu i fiscal dels proveïments dins del seu terme municipal, reservant exclusivament a la Generalitat l'adquisició tant a l'estranger com a l'interior de tota mena d'articles comestibles i combustibles per al proveïment general.

L'escassetat de blat i farina feia més urgent el compliment de les mesures preses per Comorera de tal manera que no podia tolerar-se l'existència de magatzems al marge del coneixement i control de la Conselleria. El 8 de gener es publica un Decret pel qual tots els posseïdors o magatzemistes de blats i farines havien de formular una declaració jurada de les existències que disposessin davant el Delegat Comarcal o de la mateixa Conselleria de Proveïments. El dipòsit o possessió de blat o farina panificable no controlats per la Conselleria de Proveïments constituïa un delictes i els seus culpables havien de ser perseguits i jutjats pels Tribunals Populars (549).

Les disposicions estaven preses, només quedava fer-les complir. Això no seria gens fàcil ja que molts Comitès continuarien subsistint malgrat els advertiments, i la CNT no tan sols no donaria suport a la política propugnada per Comorera, sinó que seria el seu periòdic, Solidaridad Obrera, un dels principals detractors contra el Conseller de Proveïments. Els comunicats de la Conselleria acostumaven a ser des-

mentits o contestats per Solidaridad Obrera, i els articles dedicats a Comorera sempre tenien un to despectiu que quedava perfectament reflectit en la caricatura que gairebé sempre els acompanyava. Entre la segona quinzena de gener i primera del mes de febrer, la conselleria denuncià vàries vegades l'existència de grups armats que sabotejaven i requisaven els proveïments transportats per camions i trens. Aquestos grups distribuïen després pel seu compte o enviaven al front els proveïments requisats. La confrontació entre la conselleria i "Solidaridad Obrera" arribà al seu grau màxim a causa de la requisada de 200 tones de patates a l'estació de Bogatell i de 800 tones de blat del vaixell "Vicente la Roda" al port de Barcelona (550), fets que la conselleria denuncià el 5 de febrer, i que "Solidaridad Obrera" qualificà de falses acusacions, en un article sense signatura que portava el títol de "Una lengua sin control" (551). La importància de les quantitats que la conselleria denunciava com objecte de sabotatge i requisada, i les dificultats per evitar-ho, demostren que els autors no eren simples grups d'incontrolats sinó que trobaven el seu suport en l'enfrontament obert entre la Conselleria de Proveïments i la CNT.

Tampoc va ser fàcil centralitzar l'adquisició de queviures a l'estranger per part de la Generalitat. Eren moltes les delegacions que es desplaçaven sobretot a França en busca de proveïments. La primera setmana de gener, Comorera marxà cap a França acompanyat del seu secretari, J. Mª Vilarrúbia, per tal de tancar les delegacions de la Generalitat controlades per la FAI (552). Dies més tard, J. Mª Vilarrúbia es tornava a desplaçar a Marsella, París i Londres per dissol

dre definitivament aquestes delegacions, fent-se càrrec dels estocs de mercaderies existents i de la liquidació de les mateixes (553). Malgrat aquestes mesures, la conselleria va tenir grans dificultats per impedir la compra a l'estranger de proveïments per part d'Ajuntaments, sindicats, industrials o comerciants. El 2 de febrer feia pública una nota recordant que l'adquisició de queviures a l'estranger era competència de la Generalitat i, per tant, serien incautats tota mena d'articles no adquirits per la Conselleria de Proveïments (554).

No van ser menors les topades que va tenir Comorera en implantar la tarja de racionament a partir de la segona quinzena de gener (555). S'havia d'assegurar per a tothom el proveïment dels articles de primera necessitat i també era imprescindible una política de previsió per impedir trobar-se altre cop amb l'amenaça d'exhaurir els productes bàsics com el pa, la llet o el sucre. Això solament era possible, donades les circumstàncies, restringint i racionant llur consum. El 27 de febrer, Comorera implantava el racionament del pa a tot Catalunya, establint per persona la quantitat màxima de 250 grams diaris. Els Ajuntaments que en el plaç màxim de deu dies no fixessin la targeta de racionament segons la xifra establerta no se'ls proveiria de farina (556).

Comorera, que segurament era el Conseller més decidit a fer valer el Govern de plens poders, i a fer respectar estrictament els Decrets i Ordres del Consell de la Generalitat, es trobava una i altra vegada amb la dificultat d'aplicar les resolucions que prenia. Clar que l'origen d'aquesta dificultat estava en

la creixent separació entre el PSUC-UGT i la FAI-CNT i les crítiques o interferències que produïen entre elles. Ni Comorera va comptar mai amb el suport de la CNT-FAI en la gestió del seu Departament ni va evitar criticar o dir obertament el que pensava sobre la política de Defensa dirigida per Francesc Isgleas de la CNT. És impossible un Govern fort quan les mateixes organitzacions que el conformen es critiquen mútuament. L'exclusió del POUM del Govern d'unitat no havia significat cap pas rellevant en l'homogeneització del Consell de la Generalitat.

Les divergències entre la FAI-CNT i PSUC-UGT acabari en sent el motiu fonamental de la crisi del Govern de Plens Poders. Ningú es fiava de ningú i malgrat estar les "quatre" organitzacions representades al Consell no era sempre fàcil assumir per la FAI-CNT que Comorera era conseller amb plens poders a l'àrea de proveïments o pel PSUC-UGT que Isgleas era conseller amb plens poders a l'àrea de Defensa, sempre i quan un i altre es sotmetessin als acords del Consell de la Generalitat. La CNT no va tolerar veure's apartada del control i distribució del proveïment de que viures a la població i ho palesa el manifest dirigit als ciutadans de Barcelona el 22 de febrer del 1937, per part dels Sindicats de la Distribució, Alimentació i Transport de Barcelona, pertanyents a la Confederació (557). En aquest document s'acusa a Comorera d'haver desmuntat tota l'obra de govern de l'anterior conseller, J. Juan Domènech, trencant la unitat entre les dues centrals sindicals, adoptant una clara política partidista en benefici propi i protegint a les entitats gremialistes de la petita burgesia. El manifest denuncia l'actuació autoritària i partidis-

ta de Comorera sense ni consultar als sindicats afectats pel seu Departament, aclarint que la farina i el pa són fabricats i distribuïts pels Sindicats de l'Alimentació, el Transport i la Distribució, i tot el que es faci des de la conselleria ha de ser prèviament consultat amb els Sindicats afectats. No accepta els nomenaments de delegats i interventors fets per Comorera ni que la distribució de farina i pa es faci a través de la conselleria, alhora que anuncia que no secundarà ni respectarà les disposicions emanades del Departament de Proveïments. Els Sindicats de la Distribució, Alimentació i Transports, clouen el comunicat dient que és inútil voler actuar al marge de la CNT que mai es deixarà arrabatar les seves posicions.

Comorera s'enfrontava directament amb la CNT en voler centralitzar la política de proveïments des de la conselleria i dissoldre tots els Comitès que, fins a la seva presa de possessió existien. De fet, ell mateix ja havia reconegut en les declaracions fetes a la premsa, el 4 de gener, anunciant l'adquisició de blat i farina a la URSS i França, que en la gestió de la seva conselleria havia trobat obstacles de tipus polític però que no era el moment de parlar-ne (558). En la contestació de la conselleria al manifest esmentat es deixava ben clar que el proveïment de queviures no podia dependre de la CNT i que no es responia a l'actitud bel·ligerant de no acatar les disposicions dels Departament ja que aquest era un tema a plantejar al ple del Consell de la Generalitat (559).

Comorera, que va ser el polític més discutit durant la guerra, personalitzava el que el POUM i la FAI

qualificaven de traïció a la revolució. L'oposició que trobà com a Conseller de Proveïments reflectia la desaprovació que la seva concepció política produïa en amplis sectors de la CNT. No era tan sols el seu Departament contestat, ho era també la seva manera d'entendre la funció del Govern de la Generalitat. Hom podria dir que les controvèrsies que va generar la seva política com a Conseller de Proveïments eren el primer toc d'alerta de la crisi que explotaria més tard.

La Revolució popular s'imposa. El Govern de Front Popular.

La força o debilitat del Govern de Plens Poders depenia essencialment de la seva homogeneïtat interna. La CNT i la FAI havien quedat implicades en l'exclusió del POUM, però això no significava que tinguessin la mateixa opinió que el PSUC i la UGT sobre el govern format el 17 de desembre. No entenien d'igual manera la unitat antifeixista per a guanyar la guerra. Aquesta unitat no havia de comportar cap retrocés en els avenços de la revolució perquè aquesta no era ni anterior ni posterior sinó paral·lela a la guerra. L'aliança amb la petita burgesia no havia d'implicar paralitzar les col·lectivitzacions a la ciutat i al camp. La classe obrera era la protagonista de la lluita antifeixista i per tant qualsevol pacte amb la petita burgesia havia de tenir en compte qui tenia la força i qui donava la seva col·laboració. El Consell de la Generalitat reflectia aquesta correlació amb una representació majoritària dels obrers a través de

dels dos sindicats, UGT i CNT, amb el suport de la petita burgesia per mitjà de l'ERC i de la pagesia per veu de la UR. Era un Govern sindical i apolític en què els partits polítics havien quedat exclosos i eren les centrals sindicals les que assumien la responsabilitat de Govern.

Aquesta filosofia sindical de la CNT de donar el màxim protagonisme als dos sindicats, no era, evidentment, compartida pel PSUC. La funció de governar correspon als partits i no als sindicats, En canvi, el PSUC va acceptar la fal·làcia del Govern "sindical" per motivacions tàctiques i com la manera més fàcil d'excloure al POUM amb el vist-i-plau de la CNT que deia a través del seu portantveu, Solidaridad Obrera, que "los partidos sin basamiento sindical que participaban en el Consejo de la Generalidad han sido apartados de tales funciones" (560). Aquesta concessió tàctica no significava cap acord conceptual. Tampoc calia esmerar-se massa per barallar-se sobre aquesta qüestió ja que queia bastant pel seu propi pes. Era més il·lusori que cert, el Govern sindical propugnat per la CNT. En un Consell de la Generalitat en el qual hi estava l'ERC, el PSUC hi era a través de la UGT i la mateixa FAI hi era per mitjà de la CNT, era autoenganyar-se qualificar-lo de Govern sindical.

No era, doncs, aquest, un motiu per enfrontar-se a la CNT i a la UGT. Però, com ja s'ha pogut entreveure en l'apartat anterior, el protagonisme sindicalista propugnat per la CNT topava obertament amb les tesis frontpopulistes del PSUC i amb el Govern de

Plens Poders. L'aliança antifeixista era el Front Popular per al PSUC. No es tractava d'una aliança entre la UGT i la CNT amb la col.laboració de la petita burgesia i de la pagesia, sinó d'un front únic des de la classe obrera fins a la burgesia mitjana en contra del feixisme i per la República democràtica. Un front únic representat per un Govern en el que hi estessin totes les forces polítiques antifeixistes. Un Govern que per la seva representativitat pogués governar amb plens poders.

El significat confós de l'aliança antifeixista i del govern sindical va ser acceptat per uns i altres... menys pel POUM que era la víctima de la confusió. Si hagués hagut una real independència ideològica i política entre el PSUC i la UGT, o entre la FAI i la CNT, no hauria estat tan fàcil arribar a un acord. Només cal imaginar-se que la substitució del PSUC per la UGT en el Consell de la Generalitat hagués comportat l'exclusió de Comorera. No cal ser profeta per dir que el PSUC i la UGT s'haurien oposat rodonament al Govern sindical.

Tanmateix, les confusions no acostumen a durar i tard o d'hora es fa imprescindible la clarificació. El Govern de Plens Poders comportava el sotmetiment de totes les organitzacions, àdhuc les sindicals, al Consell de la Generalitat. Els consellers havien de tenir les mans lliures per actuar i no podien estar de consultes prèvies amb les centrals sindicals. Així ho entenia Comorera i així ho va aplicar. Un Consell de Plens Poders havia de tenir la confiança de tothom i el suport incondicional de les forces anti

feixistes, però això no era possible si no existia una homogeneïtat política o, com a mínim, un programa comú respectat per tots i particularment per les forces més rellevants. Ja he comentat que el Comitè d'Enllaç FAI-CNT i PSUC-UGT no va ser mai efectiu. Si hagués hagut un acord entre les quatre organitzacions no s'hauria produït la crisi del govern a finals de març i, molt probablement s'haurien evitat els fets de maig. La realitat va ser que el Govern del 17 de desembre del 1936 fou punt de partida de la separació i enfrontament entre uns i altres. L'exclusió del POUM havia estat l'accident d'un viratge més profund, la revolució proletària donava pas a la revolució popular. La FAI i la CNT que havien donat totes les benediccions al canvi de Govern de desembre es trobaven una vegada més enganyades, ofeses. S'adonaven que l'exclusió del POUM havia estat quelcom més que la simple separació d'un petit partit del Govern de la Generalitat.

El primer Ple ampliàt del Comitè Central del PSUC iniciat el 31 de gener del 1937 fixarà sense eufemismes i amb la seguretat de qui se sent ja la primera força política de Catalunya, la línia a seguir pel Govern de Plens Poders (561). Comorera, en el seu informe polític, repetí una vegada més que la guerra espanyola no era una guerra civil, era una guerra internacional. Era la guerra de la democràcia contra el feixisme. Era la guerra de la independència nacional contra el feixisme imperialista. Era el preludi d'una possible guerra mundial. Txecoslovàquia i Espanya eren els dos primers passos a l'est i a l'oest de l'agressió feixista. Després seguirien França i la U.R.S.S.

Dues conseqüències es derivaven d'aquesta realitat. La primera era interessar a les nacions democràtiques d'Europa en la defensa d'Espanya contra el feixisme perquè només així es defensaven elles mateixes d'agressions futures. La segona era que la lluita contra el feixisme era la lluita per la República democràtica i parlamentària, no per la Dictadura del proletariat i la revolució socialista.

El bloc de nacions democràtiques havia de posar-se al costat de la República si volia frenar les aspiracions imperialistes del feixisme. Dins d'aquest bloc Anglaterra era la peça clau. Anglaterra no era França. A Anglaterra governava el partit conservador, no el front popular. El capitalisme anglès podia arribar en qualsevol moment a un acord amb el capitalisme alemany o italià, si arribava al convenciment que a Espanya ja no hi tenia res a fer. Calia evitar que la "neutralitat" anglesa fos un vistiplau a l'acció oberta d'alemanys i italians al costat de Franco.

La U.R.S.S. era el país que amb més claretat entenia la importància internacional de la guerra espanyola. Comorera criticava a aquells que tenien la gosadia de dir que el suport de la Unió Soviètica no tenia altra finalitat que cobrir la pròpia seguretat, que defensar-se a sí mateixa. Contestava amb aquestes paraules no massa convincents: "la URSS és avui un Estat proletari i la llei d'un Estat proletari no és pas l'egoisme; la llei d'un Estat proletari és la solidaritat. I veiem que de la URSS surt l'ajut al proletariat de tot el món. Els companys de la URSS han

comprès que la derrota nostra significaria allargar per moltíssims anys el martiri dels companys d'Alemanya, d'Itàlia, d'Àustria, d'Hongria i de Portugal, que seria posar en perill imminent la llibertat de tots els proletaris de tota l'Europa occidental" (562). Però l'ajuda desinteressada de la URSS no era suficient, "nosaltres necessitem d'una manera imperiosa que l'Europa democràtica estigui al nostre costat per a poder vèncer el feixisme internacional" (563).

Era irresponsable posar en perill l'ajut dels països democràtics fent ús de la demagògia revolucionària. La guerra... i la revolució es perdien si hom no sabia mirar més enllà de les fronteres. La situació internacional era bàsica per entendre la guerra espanyola i per saber quina era la política que s'ha via de seguir. La revolució socialista i la dictadura del proletariat eren objectius que estaven en el programa del PSUC i que tenien el seu fonament en la ideologia d'aquest partit i en la voluntat de realitzar la construcció integral del socialisme. Però no eren els objectius immediats. Era il·lusori i infantil pensar en voler instaurar la dictadura del proletariat. No es podien fer paral·lelismes absurds i ahistòrics amb la revolució d'octubre. La situació i el contexte històric eren molt diferents. A més Catalunya i Espanya no eren de Rússia, "nosaltres som un país extremadament feble, d'economia lligada a la vida internacional. Nosaltres no podem resistir un bloqueig per petit que sigui" (564) "

No s'estava en la fase de revolució socialista i d'establiment de la dictadura del proletariat, sinó

en la fase de revolució popular i d'instauració de la república democràtica i parlamentària. Aquest era l'objectiu immediat. Quan la burgesia portava a terme una campanya sistemàtica contra la democràcia i el parlamentarisme, molts sectors de la classe obrera havien caigut en la trampa de fer el mateix. La lluita contra el feixisme en aquells moments era la defensa de la democràcia i el parlamentarisme. Calia aclarir, però, que la República del 14 d'abril havia mort definitivament, i ningú, ni dreta ni esquerra, podia somniar amb reconstruir-la ni restaurar-la. La revolució democràtica del 14 d'abril havia estat falsejada i meidatitzada per les castes tradicionals, l'aristocràcia, el clericlaisme, l'alta finança, la casta militar. Tots els sectors que donaven suport als facciosos sublevats. La nova República democràtica i parlamentària naixeria d'una revolució no mediatitzada ni delimitada sinó vencedora. Una revolució protagonitzada per la classe obrera, la petita burgesia i la pagesia emancipada, que acabaria per sempre més amb els obstacles tradicionals, amb les castes monopolitzadores del poder durant llargs anys amb els enemics de la democràcia i la modernització. Aquesta era la República democràtica i parlamentària per la que s'havia de lluitar.

La unitat proletària i antifeixistes eren elements indispensables per derrotar el feixisme i instaurar la República democràtica i parlamentària. La columna vertebral de la unitat antifeixista era el proletariat i s'havia d'aconseguir, costés el que costés, la unitat entre la UGT i la CNT, entre el PSUC i la FAI. Tots aquells agents provocadors que combatessin

aquesta unitat havien de ser denunciats i rebutjats enèrgicament. Dos enemics tenia la unitat obrera: el trotsquisme i els incontrolats. El trotsquisme utilitzava la mateixa tàctica del feixisme internacional combatent la Internacional Comunista i a la URSS, i afirmant que aquesta Governava la República i Catalunya. Dividir la classe obrera era la tàctica del trotsquisme i si es volia la unitat el trotsquisme havia de ser eliminat de la vida política de Catalunya. Nogensmenys, Comorera afegia que la unitat proletària no era suficient "perquè la nostra guerra no és una guerra de classes, perquè la guerra que hi ha al nostre país és una guerra d'independència nacional" (565), i calia, per tant, unir al proletariat aquelles altres classes interessades en la lluita contra l'agressió feixista. El proletariat, la pagesia i la petita burgesia eren tres factors essencials i el desprendiment de qualsevol d'aquests sectors del bloc antifeixista posaria en perill la victòria.

Com s'ha pogut veure és un informe poc lliure en temes intocables com la intervenció de la URSS en la guerra, i contradictori en d'altres, com dir que la guerra espanyola no era una guerra de classe sinó d'independència nacional, i, alhora, afirmar que la lluita per la República democràtica i parlamentària era una lluita contra l'aristocràcia i l'alta finança, contra la casta clerical i militar. La qüestió de fons és si Comorera està conceptuant la guerra antifeixista com una revolució democràtica o com una revolució popular. És en el primer cas que està pensant quan diu que la guerra d'Espanya no és una

guerra de classes, negant així que sigui una confrontació estricta entre burgesia i proletariat. La guerra era una confrontació entre feixisme i democràcia, entre dependència i independència exterior. Era una guerra entre el bloc de classes antifeixista i l'oligarquia financera i terratinent ajudada pel feixisme internacional.

Però, això no ens aclara la qüestió plantejada més amunt. El sentit de la guerra, era exclusivament la defensa de les institucions democràtiques i de la independència nacional? Si era així, s'estava davant d'una revolució democràtica en la que només aquells sectors identificats amb el feixisme nacional i internacional, amb independència de la seva procedència social, eren els enemics a batre i anihilar. La victòria seria la desfeta de la base material del feixisme però no de la República democràtico-burgesa. Ara bé, si la revolució pretenia anar més enllà, en crear una República democràtica "nova", en base a la direcció de la classe obrera unida amb la pagesia i amb sòlida aliança amb la petita i mitjana burgesia, fins a quin punt aquest plantejament no ultrapassava l'estricta lluita antifeixista per a esdevenir revolució popular que afectava a la gran burgesia financera, industrial i agrària en el seu conjunt i amb independència de la seva filiació política? Quan estava vigent un Decret de col·lectivitacions, que afectava a tota la burgesia i no tan sols a la que havia fugit o s'havia posat al costat de la insurrecció, era una barbaritat dir que la guerra d'Espanya no era una guerra de classes. Aquesta era la confusió i dramàtica ambigüitat de la revolució popular que naixia de l'aliança interclassista con-

tra el feixisme, i es veia abocada a una perspectiva revolucionària per la senzilla raó que el feixisme era quelcom més que dependència i antidemocràcia. Era en primer terme, la forma que prenia la contrarevolució a Espanya. I aquesta també era la confusió entre revolució democràtica i revolució popular perquè, com deia el mateix Comorera, la democràcia com a forma de govern prenia un caràcter revolucionari en ser bandejada per les classes dominants espanyoles.

La falta de precisió en definir el sentit de guanyar la guerra es transformava en escrupolosa claredat que explicava les mesures a prendre per a vèncer el feixisme, Catalunya no estava en peu de guerra i ni n'estava al marge ni la podia guanyar per sí mateixa. El destí de Catalunya estava indissolublement lligat al destí d'Espanya. S'havia de col.laborar amb els altres pobles d'Espanya i "no jugar més per part de ningú a l'equívoc separatista" (566). S'havia d'enfortir el Govern de la República perquè tingués la màxima autoritat per tal d'ordenar l'economia de guerra i per poder crear l'exèrcit popular sota comandament únic. El Govern de la Generalitat havia d'actuar en aquesta direcció i oferir a la República, en la major brevetat, una eficaç indústria de guerra i un autèntic exèrcit popular.

Catalunya no tenia una indústria de guerra ben estructurada. S'havia produït molt menys del que es podia pel potencial industrial propi. S'havia de començar de bell nou, i estructurar les indústries de guerra com si res no s'hagués fet. La indústria me-

tal.lúrgica catalana no s'havia adaptat a l'economia de guerra amb prou eficàcia ni havia absorbit a bona part de la població obrera sense feina. S'havia de tenir capacitat no tan sols per a fabricar municions o bombes de mà, sinó canons, metralladores, obusos, de tots els calibres, avions, etc. Per això calia estructurar la indústria de guerra en diferents branques especialitzades, posant al front de cada branca un director responsable que tingués la màxima autoritat i també la màxima responsabilitat, i per damunt de totes les branques especialitzades, un Comité superior que realitzés el pla de producció i distribució i assumís el control de les mateixes. La centralització i la disciplina eren imprescindibles per a garantir l'eficàcia de les indústries de guerra i no es podia acceptar que un Comité de fàbrica pogués resoldre per sí mateix qualsevol problema de la producció militar. "A la URSS, quan la guerra i la revolució, els tècnics, els directors que no sabien complir, executar, els plans que els posaven els organismes superiors, eren considerats com a enemics del proletariat i eren ajusticiats. I a Catalunya hem d'arribar a això" (567). El pes de la justícia havia de caure amb tanta o més força sobre els sabotejadors de les indústries de guerra, que sobre els incontrolats o homes de la cinquena columna.

No es podia aplaçar més la creació d'un Exèrcit popular, "no exèrcits que semblin tribus... sinó veritables exèrcits que puguin oposar-se als exèrcits d'enfront i que els puguin vèncer" (568). L'objectiu havia de ser la creació d'un exèrcit únic sota

un sol comandament. S'havia d'acabar amb la multiplicitat d'exèrcits i crear-ne un de sol: el de la República. S'havia caigut en el costum de considerar el front d'Aragó com una mena de propietat de Catalunya com si la guerra per a Catalunya només es tés en aquest front, i havia de quedar clar per a tothom que el front d'Aragó formava part indivisible d'altres fronts i que l'exèrcit que el dirigia no era l'exèrcit de Catalunya sinó el de la República. Els Decrets de mobilització, militarització i recollida d'armes aprovats l'octubre del 1936, havien quedat insuficients. S'imposava la implantació del servei militar obligatori. No era concebible es tar en guerra i tenir tanta joventut a reraguarda. Tota la joventut havia de ser mobilitzada.

I això no era prou encara. L'exèrcit havia de ser organitzat eficaçment. Es necessitaven reserves, tant si s'atacava com si s'experimentava una derrota i es retrocedia. Es necessitaven tècnics per a dirigir l'exèrcit popular. Es necessitava, sobretot, moral de victòria i capacitat de prendre la iniciativa. No es podia seguir rebent comunicats que diguessin "no hi ha novetat als fronts", no s'havia de tenir un exèrcit tan sols per a resistir els atacs de l'enemic sinó per a prendre la iniciativa i atacar, perquè només l'ofensiva era garantia de victòria.

Comorera acabava el seu informe fent referència al paper del PSUC: "Som un partit revolucionari, som un partit marxista-leninista, que porta la seva disciplina sense especulacions, sense afanys de demagogia; un partit que vol ser monopolític, un partit que té consciència de la seva responsabilitat" (569).

Segons Comorera, la línia justa adoptada pel PSUC havia estat el motiu fonamental del seu espectacular creixement, que el xifrava en 13000 militants a Barcelona i més de 40.000 a tot Catalunya. Cal aturar-se a les paraules "un partit que vol ser monopolític", perquè en elles hi ha un reconeixement de la pluralitat d'origen del PSUC i la voluntat d'homogeneïtzar-la en un partit monopolític. Aviat es comprovarà que homogeneïtat equival a bolxevització, paraula que Comorera utilitzarà amb assiduïtat durant i després de la guerra i que no necessàriament tindrà un significat literal.

La resolució del Ple ampliat del Comité Central del PSUC aprovada el primer de febrer ratificava la política seguida fins aleshores "encaminada a la consideració, arrelament i desenvolupament d'una República democràtica de tipus nou, en la qual no hi haurà lloc per al feixisme, en la qual serà anihilada la base material d'aquest, en la qual el poble podrà expressar lliurement la seva voluntat i decidir la seva pròpia sort" (570). Ratificava també les mesures proposades per Comorera en relació amb l'organització d'una potent indústria de guerra i la creació de l'Exèrcit Popular Regular.

En la mida que el PSUC anava definint més la seva línia política, més gran era l'abisme que el separava de la CNT i de la FAI. Cada avenç en el redreçament de la revolució era un cop contra les posicions anarquistes. La unitat antifeixista o la lluita comú contra el feixisme prenia un sentit tan diferent per a uns i d'altres que hom ja no sabia què significava. De la República democràtica i parlamentària

o República democràtica de nou tipus, al Comunisme llibertari hi havia tanta distància com l'atractiu que la figura de Comorera tenia per als dirigents anarquistes. El Govern de Plens Poders per la República democràtica no tenia res a veure amb el Govern Sindical per la revolució llibertària i en canvi uns i altres estaven al mateix Consell de la Generalitat. Tard o d'hora havien de topar, i si no ho havien fet ja era perquè es temien mútuament. Tant és així que el Comité d'Enllaç va ser, en el temps, més un pacte de no agressió, com una treva indefinida, que un pacte d'unitat d'acció. El mateix Comorera que acostumava a ser expeditiu en l'ús de les paraules, les mesurava molt quan feia referència a la FAI, durant els primers mesos de la guerra. Així com no dubtava en acusar directament al POUM i al "trotsquisme" com agents contrarevolucionaris, evitava reprimir a la FAI i a la CNT, tot i que al darrera de mot "incontrolat", que assíduament utilitzava, hi havia una clara intencionalitat política. En tot cas i per esclarir dubtes, Comorera deixaria anar tot el que s'havia quedat al tinter després dels fets de maig. La FAI i l'anarquisme acabarien essent els principals responsables del desordre revolucionari del primer any de guerra a Catalunya.

Ara bé, el PSUC no provocaria la crisi del Consell de la Generalitat ja que malgrat tenir conselleries menys importants que la CNT o l'ERC, era l'organització que anava marcant la línia del Govern. Qui anava perdent la iniciativa dia a dia era la CNT, cosa que quedava perfectament reflectida en l'actitud distant del seu portantveu "Solidaridad Obrera" en

relació amb el Consell de la Generalitat, i creixentment crítica amb el PSUC i la UGT. Clar que el PSUC comptava amb dos factors favorables en perjudici de la CNT. En primer lloc l'arbitratge de l'Esquerra estava fent aigües. El Govern d'unitat i amb ell la funció arbitral de l'Esquerra s'havia acabat el 17 de desembre. L'Esquerra anava a remolc del PSUC, i dos homes tan importants com Lluís Companys o Artemi Aiguader, estaven més pròxims a les posicions de Comorera que a les del mateix Tarradellas. Aquest maldava per mantenir un punt d'equilibri entre els dos reals blocs de poder PSUC-UGT i CNT-FAI, però això es feia cada cop més impossible i els seus companys de partit ja s'estaven alineant amb un dels blocs. El desmembrament de l'Esquerra i la defensa del PSUC de la petita propietat agrària situava també al costat d'aquest partit a la Unió de Rabassaires, sobretot quan la CNT acusà el PSUC de paraitzar les col·lectivitzacions al camp. És així com el PSUC comptava, a part de les tres conselleries pròpies, amb el recolzament del President de la Generalitat i amb la influència sobre les conselleries de Seguretat Interior, d'Artemi Aiguader, i d'Agricultura de Josep Calvet. La correlació de forces al si del Consell de la Generalitat es decantava clarament a favor seu.

Aquesta autocinifiança de partit dirigent i de redreçament de les desviacions de la classe obrera a Catalunya durant els set primers mesos de guerra, és palesament reflectida en el discurs de Comorera en el Ple ampliat del Comité Central del PCE reunit a

València els dies 5, 6, 7 i 8 de març del 1937 (*). El PSUC ja no era una petita organització, sinó un partit amb capacitat de fer valer la seva posició política, i Catalunya ja no era un cap d'experimentació d'assaigs pseudorevolucionaris, sinó un poble en peu de guerra.

Com és de suposar, el que era redreçament per al PSUC i la UGT, era desviació contrarevolucionària per a la FAI i la CNT. Ja he explicat a l'apartat anterior les violentes crítiques que la gestió de Comorera com a Conseller de Proveïments aixecà en els cercles de la FAI i CNT. Però aquest no va ser l'únic motiu d'enfrontament entre uns i altres. Les col·lectivitzacions, les Indústries de guerra, l'Exèrcit regular popular i els Decrets d'Ordre Públic foren els temes cabdals que generaren la crisi governamental de finals de març.

Tant Comorera en el seu informe, com la resolució pel Ple ampliat del Comité Central del PSUC el primer de febrer, es manifestaven contraris a la col·lectivització forçosa de la petita propietat industrial. Comorera defensà explícitament el dret de la pagesia a incorporar-se voluntàriament a les col·lectivitzacions del camp omantenir l'explotació fami-

(*) La intervenció de Joan Comorera expressa, o vol expressar una sensació de restabliment de la normalitat a Catalunya, de redreçament i d'assumpció a les noves exigències de la guerra. Catalunya ja estava en peu de guerra i el PSUC era ja la força política més important del país.

Veure el "Pensament polític de Joan Comorera", pàg. 447-435

liar si així ho preferia, en el qual cas se l'havia d'ajudar i protegir. Víctor Colomer anava més enllà en el Congrés de Treballadors de la Terra de la UGT celebrat el 23 de gener del 1937, dient que en aquells moments el PSUC no era partidari de les col·lectivitzacions al camp (571). No cal dir que el PSUC recol·lava plenament la defensa del petit propietari realitzada per la Unió de Rabassaires. Contràriament, la CNT denunciava la U.R. i el PSUC de boicotejar l'obra col·lectivitzadora i d'explotar el tradicional conservadurisme del camperolat. En plena crisi del Consell de la Generalitat, "Solidaridad Obrera" publicava un article sense signatura en el qual qualificava de total fracàs la política portada a terme pel conseller d'Agricultura i es preguntava si la Unió de Rabassaires podia ser garantia de progrés i transformació social (*).

Els fets produïts el 23 de gener al poble de Fatarella, a la província de Tarragona, demostren a quin nivell podien arribar les discrepàncies entre el PSUC i la FAI, entre la UGT i la CNT. El conflicte s'originà per l'oposició de la majoria de la població a la col·lectivització forçada que propugnava un

(*) "¿Puede ser la U. de R. garantía del progreso i equanimidad para cuantos estamos vinculados con la Revolución?" Solidaridad Obrera, 1 d'abril del 1937.

Dos dies més tard es publicava un altre article signat per "Auteo", amb el títol "Hay que insistir", en el que es defensaven les col·lectivitzacions agràries, criticant l'actitud petitburgesa del PSUC i la UGT.

Solidaridad Obrera, 3 d'abril del 1937.

grup de militants cenetistes. Entre els camperols que s'oposaven a la col·lectivització hi havia molts afiliats a la UGT, i també de l'ERC i de la UR, organitzacions contràries a la col·lectivització de la petita propietat agrària. L'enfrontament culminà amb la detenció dels militants de la CNT per part dels habitants del poble, la qual cosa provocà que corregués immediatament la veu que s'havia produït un aixecament contrarevolucionari a la Eatarella.

Militants anarquistes dels pobles dels voltants i Patrulles de Control vingudes des de Barcelona, encerclaren el poble i intentaren entrar. Després de llargues hores de tiroteig i d'haver-se produït algunes baixes dels dos bàndols, els assetjats depositaren les armes i es lliuraren a la Guàrdia d'Assalt que havia arribat posteriorment. L'entrada fou inclement, produint-se una ferotge repressió contra els camperols davant la impotència o passivitat de la Guàrdia d'Assalt.

La reacció del PSUC i la UGT fou molt dura, responsabilitzant la CNT i la FAI dels fets ocorreguts i sortint en defensa dels camperols antifeixistes, caiguts per negar-se a una col·lectivització imposada. El PSUC, en un comunicat publicat el 28 de gener, exigia l'esclariment de les responsabilitats hagudes i proposava la formació d'una Comissió investigadora integrada per un Conseller de la CNT, ERC, UR i UGT i un representant directe de cadascuna de les esmentades organitzacions (572).

Les Indústries de guerra i el control de les mateixes van ser un altre motiu de tensió. L'exposició de

Comorera sobre aquest tema en el Ple ampliat del C. C. del PSUC va ser molt mal rebuda per la CNT i també per Tarradellas. No se li tolerava la ingerència en una àrea que estava al marge de la seva responsabilitat; tampoc la insensatesa de tractar públicament qüestions de la major discreció i, sobretot, es rebutjava el desdeny de Comorera envers la producció de material militar realitzada fins aleshores. El dia 5 de febrer, Tarradellas reunia la premsa per desautoritzar a aquells que sense coneixement de causa es dedicaven a parlar d'aquest sector tan important, i per informar que 50.000 obrers estaven a Catalunya en la producció de material militar (573). Un dia abans havia aparegut un article a "Solidaridad Obrera" signat per Eugeni Vallejo, qualificant d'irresponsable a Comorera i d'intolerables les seves afirmacions (574). En el fons de la polèmica hi estava la pugna pel control d'aquest fonamental sector, que des dels seus inicis estava en mans de l'Esquerra i la CNT. La sostracció de dotze tancs de combat d'un dels magatzems de material bàl·lic de la Generalitat va enverinar més les ja reticents relacions. La CNT responsabilitzà el PSUC i, específicament, al tinent coronel, cap del quarter Voroshilov, pertanyent al partit esmentat, de ser el culpable del robatori. La malfiança de la CNT la reflectia molt bé "Solidaridad Obrera" en l'article del 7 de març en el que informava dels fets i alhora afirmava: "Lo que está fuera de toda clase de dudas es que los tanques robados no se sustrajeron para realizar operaciones de guerra", i més endavant es preguntava: "Si no se sustrajeron esos tanques para llevarlos al frente, ¿para qué se realizó operación tan

"brillante"? Presumimos en esto un bosquejo de intento dictatorial contra el que todos saben nos alzaríamos inmediatamente" (575). Aquestes greus acusacions són una bona prova del clima d'hostilitat que ja es respirava entre les mateixes organitzacions que formaven el Govern de la Generalitat dos mesos abans dels fets de maig.

L'actuació de la conselleria de Defensa i l'organització de l'Exèrcit popular regular també fou font de dissensions entre el PSUC i la CNT. La dissolució de les milícies i la formació d'un únic exèrcit popular regular era vist amb les lògiques reserves per la CNT, no tan sols per l'espontània reacció de considerar que es retornava als exèrcits clàssics i tradicionals que la revolució del 19 de juliol havia substituït pel poble armat, sinó també per entreveure que la creació d'un exèrcit únic i centralitzat era deixar el control de la Defensa en mans de comunistes i socialistes. En aquestes condicions no era previsible un gran entusiasme per part del Conseller de Defensa de la Generalitat, Francesc Isglaes, en la dissolució de les milícies o divisions existents i llur unificació en un sol exèrcit amb comandament únic. En comparar els periòdics del PSUC i l'ERC, Treball i La Humanitat respectivament, amb el periòdic de la CNT, Solidaridad Obrera, es reflecteix perfectament l'interès ben diferent per la creació de l'Exèrcit popular. Mentre a La Humanitat i sobretot a Treball són constants les crides i articles sobre la necessitat d'organitzar-se per a la guerra i sobre l'urgent creació de l'Exèrcit popular regular sota comandament únic, a Solidaridad Obrera no es fa pràcticament referència a aquest tema quan un dels dirigents de la CNT era precisament

el conseller de Defensa. El PSUC l'acusà de passivitat i falta d'eficàcia i la UGT publicà un escrit en el mateix sentit després que el Consell de la Generalitat acordés mobilització i incorporació a files de les lleves corresponents als anys 1932, 33, 34, 35 i 36. Tarradellas desautoritzà a ambdues organitzacions sortint en defensa de la gestió de govern realitzada per Francesc Isgleas (576).

No hi havia una àrea fonamental de govern, fos la de proveïments o la de col·lectivitzacions agràries, fos la d'Indústries de guerra o la de creació de l'Exèrcit popular, que no hagués provocat diferències de fons i acusacions de partidisme entre el PSUC-UGT i la FAI-CNT. Aquesta va ser la tònica dels dos primers mesos de 1937 i també era la major debilitat del Consell de la Generalitat. S'estava caient amb la mateixa falta d'autoritat que havia provocat la crisi de desembre; llarguíssimes discussions precedien els acords del Govern, i una vegada presos, hom no estava segur de la seva aplicació. Els Decrets d'Ordre Públic, aprovats l'11 de març, en són la prova més crítica del grau de divisió a que s'havia arribat.

El Consell de la Generalitat, després d'àrdues discussions la darrera setmana de febrer, acordava la dissolució de tots els cossos de seguretat -Guàrdia Nacional Republicana, Seguretat i Assalt, Investigació i Vigilància, Patrulles de Control-, i llur unificació en un únic cos de Seguretat Interior (577). Eren dissoltes també les conselleries de Seguretat Interior i de Defensa dels Ajuntaments o Consells

municipals de Catalunya quedant l'ordre públic centralitzat en el Consell de la Generalitat, el qual, a proposta del Conseller de Seguretat Interior, nomenaria un Comissari d'Ordre Públic per a cada una de les regions que integren el territori de Catalunya. Quedaven igualment dissolts els Consells d'Obrers i Soldats i tots els organismes que exercissin funcions d'ordre públic, prohibint-se terminantment que qualsevol funcionari que pertanyés als cosos de seguretat formés part d'alguna organització política o sindical. El Cos de Seguretat Interior era l'únic organisme encarregat de totes les funcions relacionades amb el manteniment de l'ordre, la vigilància o la investigació. Finalment la Junta de Seguretat Interior era substituïda pel Conseller de Seguretat Interior, el qual estava constituït pel Conseller de Seguretat Interior que actuaria de President, El Director General de Seguretat que actuaria de Vice-president, i per representants de les organitzacions polítiques i sindicals integrades en el Govern i amb la mateixa proporció en què constituïen el Consell Executiu de la Generalitat (578).

La importància d'aquests decrets està en la dissolució dels organismes d'ordre públic nascuts al caliu de la revolució, com les Patrulles de Control o els Consells d'Obrers i Soldats, i l'estricta separació i independència entre el cos de seguretat i les organitzacions polítiques i sindicals. També en la desautorització dels Ajuntaments o Consell municipals per a assumir funcions de seguretat o defensa que quedaven totalment centralitzades pel Consell de la Generalitat. Era un nou cop contra la FAI i la

CNT, principals organitzacions perjudicades per les mesures preses, i també era un nou redreçament o desviació, depèn de quina fos l'òptica d'interpretació del camí de la revolució. En tot cas, i per acabar d'esclarir les coses, el Consell de la Generalitat acordava dies més tard, el 13 de març, donar un termini màxim de 48 hores per al lliurament de totes les armes de reraguarda.

Les decisions estaven preses, ara calia fer-les respectar. Hom no havia de tenir massa confiança quan just abans d'aprovar els Decrets d'Ordre Públic, el Consell de la Generalitat feia públic un comunicat el 27 de febrer, després de laboriosa discussió, en el qual es reafirmava una vegada més en "el propòsit de portar a terme la transformació social que realitzaria en tota la seva integritat" (579), i deia a continuació que no toleraria resolucions deferents a les determinades pel Govern, ni actes o extralimitacions que s'oposessin als acords del Consell; que tots els interessos particulars havien de subordinar-se amb el Govern de la República per ultimar l'organització de l'Exèrcit regular sota comandament únic. Com volent donar més força al seu contingut, el comunicat acabava dient que els acords esmentats serien imposats immediatament (580). Eren paraules tan i tan sentides que a còpia de sentir-les esdevenien més ridícules que autoritàries. Era absurd inculpar a "trotsquistes" i "incontrolats" el desordre revolucionari de reraguarda quan la major debilitat del Consell de la Generalitat i la més gran amenaça d'un enfrontament armat als carrers de Barcelona tenien el seu origen en les desavinences entre anarquistes i comunistes. Hom podria

dir, quasi amb seguretat, que si hagués hagut una real unitat entre el PSUC-UGT i la FAI-CNT, no s'haurien produït els successos de maig, parò, alhora, hom també pot qüestionar-se com era possible la unitat amb plantejaments tan dispars.

Tarradellas, l'home que més buscava la unitat i que més sol es trobava, féu un parlament per les emissores de la Generalitat el 13 de març cridant a la col·laboració i a la responsabilitat ciutadanes, explicà i justificà els decrets aprovats d'Ordre Públic, la mobilització de lleves i la recollida d'armes de reraguarda, i féu especial referència a deixar de costat les posicions partidistes per a enfortir la imprescindible unitat (581). És evident que Tarradellas no estava dirigint les seves paraules específicament al POUM, sinó de forma clara i prioritària a les mateixes organitzacions que ja estaven representades al Consell de la Generalitat: PSUC-UGT i FAI-CNT.

No hi ha dubte que el PSUC i la UGT obeïren estrictament els acords presos pel Consell de la Generalitat, per la senzilla raó que es corresponien perfectament amb la seva política. La situació de la FAI i de la CNT era molt diferent. La CNT continuava sent un cos amb molts ulls que es trobava cada vegada més encerclat i, alhora, implicat en un procés que l'anava allunyant dels seus postulats revolucionaris i que també l'anava desarmant. Una vegada més es trobava enganyada en un Govern que de sindical només tenia el nom. No va tenir mai el timó de la nau governamental i els seus quatre consellers tenien més la funció d'aportar les sigles C.N.T. al

Consell de la Generalitat que no pas d'influir en la línia de govern. Quan més implicats estaven amb les resolucions del Consell de la Generalitat més dures eren les crítiques que rebien dels sectors més radicals de la FAI o de la mateixa CNT.

Clar que aquesta realitat era fruit també de les pròpies contradiccions internes d'una organització que tenia multiplicitat de dirigents i de parers, que no sabia transformar la seva força social en iniciativa política, que volia fer alhora la revolució i la guerra i que sempre anava a remolc de les circumstàncies. Fins aleshores, el seu pes social imposava respecte i obligava a les altres organitzacions antifeixistes a tenir-la molt en compte i implicar-la en el Govern de la Generalitat, fins i tot a donar-li la responsabilitat d'àrees fonamentals de govern. Hauria pogut provocar totes les crisis governamentals que hagués volgut i, aparentment, va ser l'organització més beneficiada de la crisi de desembre, però en la mida que el temps anava passant, el respecte que imposava la CNT disminuïa i, contràriament, el PSUC i la UGT anaven prenent força. La primera crisi governamental que provocà la CNT fou precisament la de març del 1937, però ja no era la CNT de mesos abans i no tindria la força per a fer valer les seves posicions ni per imposar la seva solució a la crisi. La correlació de forces havia convisat radicalment.

La crisi fou oberta per la dimissió irrevocable de Francesc Isgleas, Conseller de Defensa, arran de la crítica sistemàtica de que era objecte per la immo-

bilitat del front d'Aragó i per les contínues interferències del PSUC i la UGT en la labor de la conselleria, sobretot a partir de la creació d'un Comitè pro Exèrcit popular al marge del seu Departament. Els altres consellers de la CNT es solidaritzaren amb ell i la crisi del Consell de la Generalitat que dà plantejada. Aquesta és la crònica inicial de la crisi; però no seria exacte interpretar que la causa única, potser tampoc la fonamental, que la provocà, van ser les crítiques i interferències del PSUC i la UGT contra la gestió del conseller de Defensa. Ja s'ha pogut comprovar que hi havia altres motius, però, a més, quasi es podria afirmar que la causa que accelerà i determinà la crisi fou l'aprovació dels Decrets d'Ordre Públic. Clar que la CNT no podia esgrimir com argument uns decrets que els seus consellers havien aprovat, però també és cert que els esdeveniments posteriors demostrarien el total desacord de la FSI i CNT amb el contingut dels mateixos.

El clima de tensió durant la segona quinzena de març ja feia traslluir la immediatesa de la crisi governamental. El 10 de març, la Federació local de grups anarquistes de Barcelona feia públic un manifest en el qual s'exigia: "1) La anulació del decreto de Orden Público por atentatorio a las esencias de la revolución en marcha; 2) Depuración rápida y fundamental de los cuerpos armados; 3) y último. Que el decreto responda a las aspiraciones del pueblo y se confeccione de acuerdo con el ritmo revolucionario de las organizaciones antifascistas" (582). El 24 de març, Treball publica un editorial amb el títol

de "Abans que tot, guanyar la guerra!", en el que es fa un reconeixement públic de les dissensions entre la UGT i la CNT i també entre el PSUC i la FAI: "Cal mirar de cara a la realitat. Des de fa algun temps les discussions entre les organitzacions anti feixistes i particularment entre la UGT i la CNT, entre el PSUC i la FAI van augmentant. No ens enganyem: aquesta situació ens amenaça amb una catàstrofe que tots tenim el deure sagrat d'evitar" (583). L'editorial continua explicant els punts que seran neuràlgics en la resolució de la crisi, dient que no té sentit continuar la polèmica i que cal elaborar un pla conjunt, acceptat per totes les organitzacions que integren el Govern, que adopti les mesures pertinents d'ordre militar al front i a reraguarda, d'organització de la indústria i en primer lloc de les indústries de guerra, i d'ordenació de la política a seguir al camp. Fa una crida a evitar ultimatums i situacions límits entre les organitzacions i a buscar concessions mútues, també a complir honestament i amb disciplina els acords del Govern. Proposa la creació d'un organisme que imparcialment i definitivament tingui facultats arbitrals en els conflictes que puguin sorgir entre les organitzacions genuïnament antifeixistes i acaba fent una nova crida a la unitat: "estem davant d'un dilema: o ens unim tots per guanyar la guerra, o les diferències entre nosaltres ens portaran a perdre-la i al suïcidí del poble" (584).

El 26 de març, dos dies més tard, es donava notícia pública de la crisi del Consell de la Generalitat. Companys, en les seves declaracions, afirmava que els motius de la mateixa eren molt semblants als de

la crisi de desembre (585). Tenia raó... en part, si es referia a la falta d'autoritat del Consell de la Generalitat i a la dificultat de fer complir els seus acords. Només hi havia una diferència fonamental: el PSUC havia evitat enfrontar-se amb la CNT el desembre del 1936, ara les discrepàncies entre la FAI-CNT i el PSUC-UGT eren obertes i radicals. Encara hi ha una dada més que diferencia radicalment una crisi de l'altra: havien passat tres mesos, la guerra no estava pendent de les crisis governamentals del Consell de la Generalitat i la situació es feia crispada i insostenible. La crisi, com veurà el lector, no es va resoldre en els despatxos del Palau de la Generalitat sinó als carrers de Barcelona.

El 27 de març, la Federació de Grups anarquistes de Barcelona tornava a dirigir-se a l'opinió pública per exposar la seva posició de cara a la resolució de la crisi. La Conselleria de Proveïments no havia d'estar al servei de determinats partits sinó del poble en general; la Conselleria de Defensa havia de ser l'única autoritat per a l'organització de la mobilització de lleves i incorporació a files i per a realitzar tot el que fes referència als problemes que plantejava la guerra; el Decret d'Ordre Públic havia de ser anul·lat immediatament essent substituït per un altre que respongués a les aspiracions de les organitzacions sindicals i no traís les essències de la revolució. En el nou Consell les conselleries havien de ser distribuïdes segons la força real de cada organització i s'havia d'evitar que s'anés al Govern per a fer política (586).

Aquest manifest s'acostava molt a la posició de la CNT. La superació de la crisi comportava en primer lloc la formació d'un Govern sindical: "Un Gobierno que se apoyara en la obra de unos comisarios sindicales sería un gobierno fuerte e indestructible, porque recogería la voz de los sindicatos" (587). El Govern format el desembre havia estat el més "polític" de tots i, malgrat ésser un Govern nominalment sindical, havia actuat sistemàticament a espatlles dels sindicats, segons denunciava "Solidaridad Obrera": "Legislar de espaldas a los Sindicatos es inadmisibile en esta hora, ya que ellos son la encarnación vital orgánica del proletariado, actor principal de la contienda que se ventila" (588). La CNT i la UGT havien de ser les protagonistes de la lluita antifeixista, havien de ser la base del nou Consell de la Generalitat i a elles havia de correspondre la direcció de la política de Govern. I per acabar de matisar havia de quedar clar que la UGT no era ni podia estar manipulada per PSUC... ni per Comorera. Així ho deia explícitament un article de Solidaridad Obrera que portava per títol: "Comorera no es la UGT" (589). La manera de garantir que els consellers no s'excedissin en les seves funcions ni governessin al marge dels interessos dels Sindicats, era la creació d'uns Comitès assessors a cadascuna de les conselleries compostats per representants de la CNT i UGT (590).

La CNT no estava fent altra cosa que exigir que el Govern de desembre fos realment un Govern sindical. Eren els sindicats i no els Consellers els que ha-

vien de tenir plens poders. Els Consellers havien de ser executors, no governants. El govern corresponia a les centrals sindicals com a genuïnes representants de la classe treballadora. La CNT s'enfrontava obertament amb la concepció del PSUC sobre el Govern de plens poders.

Calia a més, rectificar els errors comesos per un Govern que havia traït la seva identitat sindical i no havia complert amb la seva funció d'organitzar la guerra sense desviar-se del curs revolucionari. L'obra col·lectivitzadora havia de ser continuada, particularment al camp on havia trobat més obstacles. Els decrets d'Ordre Públic havien de ser reformats en profunditat i s'havia de permetre la sindicació de les forces públiques sempre i quan no constituïssin organitzacions específiques. El Cos Únic de Seguretat havia de ser creat prèvia una depuració de personal i comandament dels cossos que havien d'unificar-se. S'havia de prohibir terminantment la creació d'organismes com el Comité pro Exèrcit popular, i d'altres que tinguessin relació amb el front militar al marge de la Conselleria de Defensa. Finalment el nou Consell de la Generalitat havia de tenir una composició que respongués a la força real d'uns i altres. La CNT proposà un Govern amb deu Consellers, dels quals cinc serien de la CNT. Defensa i les conselleries econòmiques eren les sol·licitades, a més de la Direcció General de Seguretat, la Comissaria de Barcelona i tres Comissaris regionals més (*).

(*) "Solidaridad Obrera" del 4 d'abril de 1937, explica els

La CNT havia donat el seu cop de timó massa tard. El POUM havia estat la víctima propiciatòria d'una crisi, la de desembre, que havia aplaçat l'enfrontament entre dos enemics inconciliables, la FAI i el PSUC. Ambdós es veien satisfets de com es va resoldre la crisi, cadascú ho interpretava a la seva manera. En la pràctica qui estava imposant-se era el PSUC i els qui anaven perdent terreny eren els anarquistes. Ben diferent haurien estat, potser, les coses si la CNT s'hagués oposat resoltament a l'exclusió del POUM. La CNT de desembre del 1936 tenia prou força per aconseguir-ho. Però, el març del 1937, quan el viratge governamental ja s'havia produït i la mateixa CNT li havia donat suport, era molt difícil, impossible, voler retrocedir al 19 de juliol.

motius pels quals la CNT ha provocat la crisi, dient que davant del descens contrarevolucionari que es produïa i de la política d'avantposar els interessos de la petita burgesia als de la revolució, la CNT no estava disposada a donar més la seva força com a suport a una política contrarevolucionària.

Els punts que plantejava per a resoldre la crisi eren:

- 1) Depuració de les forces de seguretat i dels seus comandaments
- 2) Eliminació del Comitès (referència al Comité pro exèrcit regular popular) que obstaculitzen l'acció de la conselleria de Defensa.
- 3) Coordinació entre els Departaments de Comerç, Indústria i Proveïments.
- 4) Recolzament de les col·lectivitzacions agràries.
- 5) Socialització de la terra.
- 6) Constitució d'una Comissió assessora a cada Conselleria.

La CNT havia exposat les seves demandes per a la resolució de la crisi, el mateix dia 27 en una reunió conjunta de les organitzacions que formaven el Consell de la Generalitat. A la reunió hi van assistir Domènech, Mas, Xena i Castellote per la CNT; Comorera, Sesé, Valdés i Duran Rossel per la UGT; Sauret i Taules per ERC; i Calvet i Torrents per la UR (591). La UGT, per veu de Comorera va considerar totalment inoportuna la crisi en uns moments en què després de la victòria de Guadalajara era més necessària que mai l'ofensiva al front d'Aragó. L'actitud irrevocable dels consellers de la CNT havia fet, malgrat tots els esforços per evitar-ho, ineludible la crisi del Consell de la Generalitat. La UGT no acceptava cap canvi programàtic que afectés al Front Popular ni cap modificació en la proporcionalitat de la representació de les quatre organitzacions en el Govern. També s'oposava a tota modificació dels Decrets d'Ordre Públic i a qualsevol canvi en la política militar. El Departament d'Agricultura havia de continuar en mans de la UR que de cap manera havia de ser exclosa del Consell (592). El 30 de març, el Comité Central del PSUC feia públic un manifest, dirigit a tot el poble de Catalunya, en el que es repetia una vegada més que calia un Govern capaç de trencar amb la immobilitat del front d'Aragó, d'organitzar l'Exèrcit popular regular integrat en l'Exèrcit únic de la República. S'havia de garantir l'ordre a reraguarda per mitjà del Cos de Seguretat interior, recentment creat, i s'havia de fomentar l'estreta col.laboració entre la classe obrera, la pagesia i les classes mitjanes donant totes les garanties que els seus drets serien respectats després

de la victòria (593).

S'estava davant de la crisi més important del Consell de la Generalitat. No tan sols s'enfrontaven les organitzacions de més base social i influència política sinó també dos models de dirigir la guerra i la revolució completament diferents. Les altres forces polítiques no tenien altra sortida que optar per un costat o altre, al mig ja no hi quedava espai. L'Esquerra i la Unió de Rabassaires s'alinearen amb el PSUC i la UGT, el POUM recolzaria les posicions bel·ligerants de la FAI i la CNT. Només hi havia un factor prou determinant com per buscar una nova sortida pactada: les conseqüències dramàtiques que podria tenir una ruptura definitiva.

Tarradellas fou novament encarregat per Companys per a formar Govern. Era la papereta més difícil que li havia caigut des de que era Conseller Primer. La CNT no acceptaria altra resolució que no fos la que pogués demostrar de cara a les seves bases que els errors comesos serien corregits. La UGT no acceptaria cap canvi en la línia de govern seguida fins aleshores. No hi havia altre punt d'equilibri que la CNT rebaixés substancialment les seves demandes inicials. Tarradellas ho aconseguí en gran part assegurant una distribució de les conselleries pràcticament igual que en l'anterior Consell de la Generalitat, donant tota mena de garanties que la gestió del Departament de Defensa no tindria interferències ni superposicions per part d'altres organitzacions polítiques o sindicals, alhora que ratificava la seva confiança a Francesc Isgleas, i ajornava la reso

lució d'altres temes conflictius com la modificació dels Decrets d'Ordre Públic, qüestió que en tot cas correspondria al nou Govern.

En un ambient enrarit i d'acusacions mútues, sobretot entre Treball i Solidaridad Obrera (*), la premsa calmava a l'opinió pública avisant d'una immediata solució del conflicte governamental. El mateix dia 1 d'abril, s'arribava a un principi d'acrod en el que es mantenia la mateixa proporcionalitat en el repartiment de conselleries que es distribuïen de la següent manera: Finances, Seguretat Interior i Cultura per a l'ERC; Defensa, Indústria, Comerç i Sa nitat per a la CNT; Treball, Proveïments i un lloc sense cartera per a la UGT; Agricultura per a la UR (594). Era la mateixa distribució que en el Consell anterior amb la diferència que la UGT perdia la conselleria de Justícia, que era suprimida, per un lloc sense cartera i que la CNT es feia càrrec de dues noves conselleries, Indústria i Comerç, que substituïen a les d'Economia i Serveis Públics de l'anterior Govern. La UR, malgrat les crítiques de la CNT, continuava al davant de la conselleria d'Agricultura. Era un Govern que deixava pràcticament igual les

(*) L'u d'abril, el Comité Executiu del PSUC contestava als continuats atacs de "Solidaridad Obrera" contra Comorera en un comunicat que portava per títol: "Contra la calúnnia i la difamació". Treball, 1 d'abril del 1937.

Durant aquesta primera setmana d'abril, les acusacions mútues entre uns i altres anirien en augment, i es llançarien les culpes de no poder-se resoldre la crisi.

coses i que d'haver reeixit s'hauria trobat amb els mateixos obstacles que els Governos anteriors i, a no tardar massa, hauria desembocat en una nova crisi. Tanmateix, "Solidaridad Obrera" s'avançava prematurament anunciant la resolució de la crisi en un editorial publicat el 2 d'abril en el que s'afirmava que la CNT s'havia vist obligada a parar una situació equívoca de retrocés de les conquestes proletàries i que finalment la crisi s'havia superat positivament (595):

Però no havien les diferents organitzacions designat els seus representants al Consell de la Generalitat, que la UGT per mitjà de Comorera i Duran Rosell condicionava el seu acord a la signatura d'un document que comprometés a totes les forces sindicals i polítiques del Consell de la Generalitat. Aquest escrit que presentava la UGT trencava l'acord fonamental que havia aconseguit Tarradellas amb la CNT i que consistia amb la retirada de les demandes d'aquesta a canvi de ser debatudes en el nou Consell. Comorera no estava disposat a admetre una solució interina com aquesta ni a deixar la porta oberta a possibles modificacions de la legislació aprovada fins aleshores.

El document tenia cinc apartats, però els dos primers ja eren suficients per a que la CNT es negués a signar-lo. El primer punt deia que el programa del Govern seria el mateix que el del Govern anterior, i el segon que les organitzacions sotasignants es comprometien a complir sense cap modificació tots els Decrets d'Ordre Públic i els Decrets militars

aprovats pel Govern anterior, alhora que s'obligaven a respectar els acords que prengués el nou Govern (596). Com el lector pot comprovar, la signatura d'aquests apartats significava que la CNT acceptava i es comprometia a respectar els Decrets esmenats, que eren un dels motius fonamentals de la crisi governamental, i també acceptava que la línia de Govern no sofriria cap canvi, que era com dir que la crisi que havia provocat havia estat inoportuna i inútil. La CNT no podia signar un document que li negava els motius que l'havien portat a plantejar la crisi i la UGT no estava disposada a negociar cap viratge en la política seguida fins aleshores i, lògicament, se'n volia assegurar amb un compromís previ per part de les organitzacions que havien de conformar el Consell.

Els tres apartats següents encara dificultaven més la impossible entesa. Es proposava en el tercer punt la creació d'un Consell superior de guerra presidit per Companys i amb la participació d'un representant per a cada una de les forces integrants del Govern amb la funció d'organitzar i coordinar tots els recursos de Catalunya per a la guerra. S'especificava a més, que dins de la conselleria de Defensa s'encarregaria l'organització de reserves a un representant de la UGT. El quart punt proposava que fos nomenat un representant de l'ERC per a la Direcció general de Seguretat, un de la CNT per a la Comissaria de Barcelona i un de la UGT per a la Delegació de Fronteres. Les nou Comissaries regionals serien distribuïdes equitativament, quedant-se la

UGT amb les de Tremp, Girona i Tarragona. Finalment el cinquè punt proposava la creació d'una Comissió d'Indústries de guerra presidida pel Conseller Primer que estaria integrada per tres representants de cada una de les conselleries de Finances, Indústria i Treball que eren regentades per ERC, CNT i UGT respectivament. En aquests tres apartats la UGT assegurava la seva intervenció en les àrees de Defensa i Indústries de guerra per mitjà de la creació de dos organismes, el Consell superior de guerra i la Comissió d'Indústries de guerra, alhora que proposava una proporcionalitat en la seva composició diferent a l'existent en el Consell de la Generalitat, la qual cosa anava en benefici propi, de l'ERC i de la UR, i en perjudici de la CNT.

Una vegada més Comorera i Tarradellas tenien òptiques diferents per a resoldre la crisi. El pragmatisme de Tarradellas buscava una sortida honrosa per la CNT aplaçant per al nou Consell la modificació o no dels ja famosos per citats, decrets d'Ordre Públic, confiant que en el nou Govern, cas de produir-se alguna modificació, seria més formal que real. Tarradellas intentava fer totes les concessions formals a la CNT a canvi de no fer-ne cap de real. Comorera pensava que tota concessió per petita que fos era donar la raó a la CNT en plantejar la crisi. Hi havia una diferència fonamental entre la crisi de desembre i la de març. La crisi de desembre la provocà el PSUC argumentant que no podien estar al Govern organitzacions que no respectaven els acords presos. La de març la provocà la CNT precisament per no estar d'acord amb la línia de govern i amb algu-

nes decisions preses pel Consell. En el primer cas s'enforteix l'autoritat del Consell apartant a aquelles forces que no respectaven els acords, en el segon es debilita el Consell en acceptar que una organització pugui mostrar la seva disconformitat en relació amb decisions preses pel mateix Govern del que forma part. En el fons la divergència estava en posar com a primer objectiu la unitat o l'autoritat. Trencar la unitat era, per a Tarradellas, obrir un camí d'imprevisibles conseqüències, però col·laborar en minvar l'autoritat del Consell de la Generalitat tenia, per a Comorera, conseqüències més dramàtiques encara.

La CNT es va negar terminantment a signar el document, argumentant que no eren les organitzacions que havien de formar el Govern, sinó aquest una vegada constituït, qui havia de definir el seu programa i, per tant, no tenia sentit manifestar-se sobre els punts proposats per la UGT quan era el nou Govern qui havia de fer-ho (597). Era en realitat la treva acordada amb Tarradellas però no la renúncia a plantejar en el nou Consell les demandes programàtiques que el pacte amb Tarradellas havia deixat ajornades. Era també utilitzar un recurs de procediment o forma per evitar entrar en el problema de fons que enfrontava realment a les dues sindicals. El resultat era que la CNT es negava a signar l'escrit de la UGT i que aquesta no donava el seu suport a cap Govern que no naixés del compromís amb els punts establerts en el document. El dia 3 d'abril la premsa donava la notícia que Tarradellas havia declinat formar part del Govern (598).

La crisi prenia així un caràcter d'extrema gravetat que no minvaria el nomenament immediat d'un Govern interí per part de Companys. Es produïa un buit de poder que ajudava a degradar més encara la situació política. Ningú s'atrevia a proposar la formació d'un Govern en el que la CNT o la UGT en fossin excloses i ningú confiava tampoc en l'estabilitat d'un nou Govern d'unitat. El 4 d'abril es feia pública la llista dels membres del nou Consell de la Generalitat. En formaven part Tarradellas (Finances i Cultura), Aiguader (Seguretat Interior), Isgleas (Defensa), Domènech (Economia, Serveis Públics, Sanitat i Assistència social), Comorera (Justícia, Treball i Obres Públiques) i Calvet (Agricultura i Pro_{ve}ïments) (599). "Treball" rebia el nou Govern com una solució momentània a la crisi, qualificant-lo de provisional i transitori perquè no solucionava el problema de fons: un Consell fort que governi amb autoritat (600). S'obria un període d'interinitat que hom no sabia la llargada que tindria. La CNT que responsabilitzà al PSUC i la UGT de no haver-se pogut resoldre la crisi es mantenia a l'expectativa reafirmant-se en les seves posicions inicials. L'ERC no podia tenir altra funció que intentar posar d'acord als contrincants però no tenia cap força per a prendre la iniciativa. Qui la va prendre va ser el PSUC per mitjà del "Pla de la Victòria" (601).

El Comité Central del PSUC i el Secretariat de Catalunya de la UGT, es dirigeixen el 8 d'abril a l'opinió pública presentant el Pla de la Victòria com el programa indispensable d'un Govern que vulgui i pugui assegurar la victòria... damunt del feixisme espa

nyol i internacional. Una altra vegada es denuncia que Catalunya no està a l'alçada de les necessitats de la guerra. Es compta amb tot el potencial humà disposat als màxims sacrificis però falta "l'organització de l'esforç col·lectiu per a augmentar el rendiment de les enormes possibilitats que tenim tan al front com a reraguarda" (602). L'organització de l'Exèrcit popular a Catalunya trobava serioses reticències i la producció de les Indústries de guerra no arribava ni per armar suficientment al front d'Aragó. Després de vuit mesos de guerra, aquest front continuava desorganitzat i immobilitzat, era un mosaic de columnes i divisions particulars que obstaculitzava la militarització i fusió en un sol cos, en un sol exèrcit. El problema fonamental a resoldre continuava sent la falta d'un Govern que governés: "Tot el problema radica en aquests moments en la qüestió del Govern, en la qüestió del Poder. Sense Poder no pot haver-hi Exèrcit. Sense Poder no pot haver-hi Indústria de guerra. Sense Poder no poden organitzar-se les forces morals i materials del país per a la guerra. Sense Poder no pot haver-hi Victòria. Aquesta és la gran debilitat que fa que malgrat la seva potència, Catalunya romanguí impotent" (603). Un Govern amb un poder efectiu que imposés el compliment de les seves decisions era la condició "sine qua non" per endegar qualsevol programa. Tothom estava d'acord amb això, però en el moment que es discutia el contingut del programa de govern, era quan es demostrava que la debilitat o fortalesa d'un Govern depenia en gran part de la capacitat de trobar un programa comú i d'assumir-lo en primer lloc les forces polítiques o sindicals que

conformaven el mateix Consell de la Generalitat.

Els punts programàtics de la CNT partien de salvar les conquestes revolucionàries i de realitzar la revolució fins a les darreres conseqüències. Els deu punts del Pla de la Victòria posaven una vegada més en primer pla l'organització de Catalunya per a la guerra. Eren dos programes oposats que no podien compartir un sol poder. El Pla de la Victòria repeteix i concreta més encara la posició del PSUC ja exposada en el primer Ple del Comité Central. Els deu punts són reduïbles a cinc a cinc constants ja clàssiques per reiterades. El front militar és la primera amb la creació de l'Exèrcit popular regular "estructurat segons les normes estrictes de l'art militar, suprimint les columnes particulars, sindicals i de partit" (604); creació immediata de reserves abundants per a l'Exèrcit popular; creació d'un sistema de fortificacions i refugis i organització d'un cos especialitzat en la seva construcció. La segona és la creació d'una potent Indústria de guerra que es concretaria amb l'adaptació de tota la indústria a les necessitats de la guerra, la nacionalització de les indústries de guerra bàsiques i militarització del transport; la incorporació en el transcurs de tres mesos de 100.000 dones a les indústries de guerra, serveis públics i transports en substitució dels homes mobilitzats; creació de la conselleria d'Indústries de guerra. La tercera és la garantia de la Seguretat i ordre revolucionari anti feixista amb la creació ràpida del Cos Únic de Seguretat Interior tal com preveïen els Decrets d'Ordre Públic aprovats pel Govern anterior; desarmament de

reraguarda i concentració de totes les armes en mans del Govern; lluita sistemàtica contra la cinquena columna; lluita contra tots els feixistes emboscats i, per tant, depuració obligatòria de totes les organitzacions i partits antifeixistes; liquidació enèrgica dels grups d'incontrolats; creació de Tribunals populars per a castigar els abusos criminals dels aprofitadors de la guerra que s'enriqueixen amb la misèria del poble; la quarta era l'establiment d'una política econòmica de guerra fixant un règim de severa austeritat per a concentrar tots els recursos per a la guerra; reajustament industrial i readaptació professional dels obrers segons les necessitats que generava la guerra; llibertat dels camperols per a treballar la terra individualment o col·lectivament; aplicació d'una política fiscal i bancària de cara a la guerra; respecte dels drets i interessos de la petita burgesia; persecució de l'especulació. La cinquena era la col·laboració i coordinació amb el Govern de la República en totes les tasques del front i la reraguarda amb el convenciment que les llibertats de Catalunya "s'assoleixen i es consoliden en la mesura que sapiguem lluitar units amb els altres pobles hispànics contra l'enemic comú, el feixisme espanyol i internacional" (605).

En els dies següents, els principals dirigents del PSUC i la UGT es llançaren a difondre arreu de Catalunya el Pla de la Victòria (*). El primer míting

(*) Entre els ponents que van intervenir a l'exposició del

tingué lloc al Price de Barcelona amb la participació de Joan Comorera, Antoni Sesé, Dolors Piera i Rafael Vidiella, que presidia (606). Comorera exposà primerament la posició del PSUC davant la crisi, en els termes ja coneguts, responsabilitzant a la CNT de la mateixa, i dient que el PSUC i la UGT no donarien suport a cap Govern que no oferís garantia d'estabilitat i autoritat; un Govern de Plens Poders amb un programa d'acció. El Pla de la Victòria era l'alternativa que el PSUC i la UGT oferien al poble de Catalunya. No era un programa de partit, era un programa nacional de tot el poble anti feixista. Un programa en el que les posicions de partit donaven pas a l'objectiu de totes les forces realment antifeixistes: organitzar la victòria. Ningú, segons Comorera, podia oposar-se honestament als punts establerts pel Pla de la Victòria. ¿Qui podia oposar-se a la necessitat d'un sol exèrcit sota comandament únic o al desarmament de la rera-guarda? ¿Qui podia oposar-se a l'establiment d'una severa disciplina a rera-guarda? ¿Qui podia negar-se a la nacionalització de les Indústries de guerra, a la militarització del transport que és la columna vertebral d'un exèrcit en temps de guerra? ¿Qui podia oposar-se a una política econòmica d'austeritat? Ningú que fos antifeixista podia negar-se a donar suport a aquestes mesures. Ningú que fos antifeixis

Pla de la Victòria, cal citar a Rafael Vidiella, Pere Ardiaca, Joan Gilabert, Antoni Sesé, Dolors Piera, Angel Esvill, Savina Viana, Josep Roix, Antoni Olarte, Hilda Agustini.

ta podia trencar la unitat entre la classe obrera, la pagesia i la petita burgesia. La col·lectivització irreflexiva i forçada del camp podia posar en perill la unitat i fer defugir de la lluita anti-feixista a centenars i milers de pagesos. Al camp s'havia produït una profunda revolució amb l'expropiació de la classe terratinent i la col·lectivització de les grans propietats. Però no es podia actuar irresponsablement col·lectivitzant tot tipus de propietat. S'havia de deixar plena llibertat als camperols per a treballar la terra individualment o col·lectivament.

Comorera rebutjava les acusacions de reformisme i d'escanyar la revolució: "Ens diuen, com a rèplica essencial, que aquest Pla és el Pla dels reformistes més reformistes del reformisme clàssic" (607). Contestava amb dues paraules: "som polítics", per a dir a continuació: "Qui és més revolucionari, el que assegura la revolució o el que la posa en perill? La victòria és en sí mateixa una revolució. Guanyada la guerra tots els horitzons de transformació econòmica estan davant dels nostres ulls". Al darrere de les paraules "som polítics", Comorera estava definint la política revolucionària com l'art de fer avançar la realitat en sentit progressiu. El moviment i el canvi són efectius i, per tant, revolucionaris quan hom sap en cada moment històric quina és "la política" que els assegura i no que els posa en perill. L'enfortiment de l'aliança amb la petita burgesia i la pagesia era una política que assegurava l'avenç cap a la victòria i la revolució, però si "no érem polítics", si es pretenia

portar a terme un programa ideològic sense tenir en compte la realitat concreta, si es trencava o es debilitava l'aliança antifeixista es posava en perill la victòria i, per tant, la revolució.

La revolució té les seves fases històriques i la precipitació del seu curs pot ser el seu pitjor enemic: "nosaltres no volem que una obra revolucionària precipitada ens porti a una derrota davant del feixisme. Som profundament revolucionaris i l'endemà de la victòria no retirarem ni una coma del nostre programa perquè sabem que tindrem a les nostres mans els elements suficients perquè no se'ns pugui aturar" (608). Comorera es preguntava què passaria si "nosaltres els marxistes acceptem la tesi anarquista i no parlem dels trotsquistes del POUM perquè no val la pena". Si es posava la revolució en primer pla, la ruptura del front antifeixista era immediata, la petita burgesia i la pagesia es desmarcarien de la lluita comú, deixarien de ser aliats de la classe obrera per esdevenir fins i tot enemics. La crisi social i política que això provocaria només tindria un beneficiari, el feixisme. Probablement la revolució "separada" a Catalunya seria possible... momentàniament, perquè mentre a Catalunya es feia l'obra revolucionària, la guerra, que afectava també a Catalunya, continuava i el feixisme anava guanyant posicions.

A més, el projecte revolucionari marxista no tenia res a veure amb l'anarquisme. Eren dues concepcions diferents que segurament acabarien enfrontant-se. La revolució econòmica, deia Comorera, exigia unes

condicions fonamentals. La primera un poder hegemònic i la segona un pensament homogeni. No es podien fer dues revolucions alhora ni tampoc podien coexistir dos poders. La revolució té un contingut que si el definien i realitzaven els anarquistes no seria acceptat pels marxistes i igualment succeiria a l'inrevés.

Per primera vegada durant la guerra, Comorera deixava de considerar la unitat amb la FAI i la CNT com una qüestió intocable. Marcava amb tota claredat i públicament les distàncies ideològiques i polítiques entre l'anarquisme i el marxisme qualificant-los d'incompatibles. La unitat només podia assolir-se posant tots els esforços per a guanyar la guerra per damunt del projecte ideològic de cadascú. Aquest era l'únic pacte possible. El problema polític de fons no era el POUM -que no valia la pena ni parlar-ne, segons Comorera- sinó la confrontació entre la FAI i el PSUC... o entre la CNT i la UGT. Fins aleshores s'havien signat sempre pactes d'unitat aparent que en la pràctica no eren reals. El PSUC ja no concebia altra unitat que no fos a l'entorn del Pla de la Victòria, del Front Popular, d'un Govern de Plens Poders per a guanyar la guerra. Comorera anava més lluny encara. Insinuava que era possible governar sense la CNT amb aquestes paraules: "Ahir un del oradors de l'Olympia digué que Catalunya pot governar amb la CNT i sense la CNT, però no contra la CNT. Aquest company té raó. Amb la CNT i sense la CNT es pot governar. Ningú no pretindrà governar contra la CNT" (609). Comorera se sentia ja amb prou força per imposar condicions: nos

altres volem governar amb la CNT però no amb Comissió assessores que no deixen governar" (610), fent referència a la proposta de la CNT de crear comissions assessores a cada conselleria del Govern de la Generalitat amb representants de la CNT i UGT. Catalunya no podia continuar un dia més d'esquena a la guerra, "no volem que mai ens diguin que Catalunya ha tingut la responsabilitat de la derrota" (611), deia premonitòriament.

No era aquest certament un discurs per a llimar as preses i discordances. Tampoc ho pretenia Comorera. Abans de formar qualsevol Govern havien de quedar un seguit de punts clars. No es podia tornar a produir la confusió de desembre quan cadascú va interpretar la resolució de la crisi a la seva manera. No podia haver-hi altre Govern que el de front popular ni altre programa que el Pla de la Victòria.

En el mateix sentit s'havia manifestat Antoni Sesé, el qual responsabilitzava a la CNT i a la FAI del fracàs del Comité d'Enllaç. Rebutjava les acusacions d'estar la UGT manipulada pel PSUC acusant, alhora, d'estar la CNT dirigida per la FAI. Sortia al pas també dels qui afirmaven que la UGT s'havia posat al costat de la contrarevolució i el reformisme enfront de la CNT com a legítima organització revolucionària de la classe obrera. La UGT no renunciava sinó que assegurava els seus principis revolucionaris dedicant tots els esforços per a guanyar la guerra. Eren contrarevolucionaris aquells que posaven en perill la victòria damunt del feixisme (612).

En els dies següents es realitzaren diversos mítings conjunts del PSUC i la UGT arreu de Catalunya en els que es repetí amb insistència les posicions ja explicades. Les relacions amb la CNT i l'explicació del Pla de la Victòria eren sempre els temes centrals. Mai no s'havia produït, en el transcurs de la guerra, un enfrontament tan radical entre la UGT i la CNT, o entre el PSUC i la FAI.

No cal dir que la CNT rebutjà immediatament el Pla de la Victòria. "Solidaridad Obrera" publicava un editorial el 10 d'abril en el que reafirmava la seva proposta de Govern sindical amb Comissions assessores a cada conselleria per acabar amb les manipulacions de partit, com havia passat a la conselleria de Proveïments, i reincidia també en la reforma dels Decrets d'Ordre Públic. Refusava el Pla de la Victòria reconeixent que la resolució de la crisi no tenia altra sortida que una entesa entre la UGT i la CNT (613). Tres dies més tard, el mateix periòdic tornava a referir-se al programa del PSUC i la UGT per a oposar-se a la defensa de la petita burgesia posant per damunt de tot la unitat del proletariat (614).

La crisi no tenia més que dues sortides: o la formació d'un Govern homogeni amb l'exclusió d'un dels contrincants amb tot el risc que això comportava, o la signatura d'una nova treva amb la formació d'un Govern que deixés les coses pràcticament iguals. La consecució d'una entesa real no era amb plantejaments tan divergents. Eren dues alternatives certament poc encoratjadores però no n'hi havia una altra. La primera, a més, tenia un risc que ningú estava disposat

a córrer. La correlació de forces era lleugerament favorables al PSUC i a la UGT, no per la seva força relativa que ja era important, sinó perquè a més comptaven amb la major aproximació ideològica de l'ERC i de la UR. No era imaginable l'abril del 1937 un Govern format per la CNT, ERC i UR amb l'exclusió de la UGT. Les coses havien canviat molt en relació amb mesos anteriors. Però qui s'atrevia a proposar l'exclusió de la CNT? Comorera ho havia insinuat, però ell mateix no s'atrevia a plantejar-ho obertament. Governar sense la CNT feia por encara. Es continuava pensant que era millor tenir-la implicada en el Govern.

No quedava més que una alternativa, formar un nou Govern d'unitat fos com fos. El 15 d'abril, la UGT publicava a "Treball" un comunicat signat per Antoni Sesé i Ramon Fuster en el que fixa la seva posició de cara al nou Govern en base a la signatura prèvia d'un programa de govern que obligui i comprometi a tothom, i a un repartiment de les conselleries igual que en el Consell de la Generalitat anterior però amb la creació de la conselleria d'Indústries de guerra que estaria en mans de la UGT (615). Defensa i Indústries de guerra eren dues àrees de govern claus i la UGT o el PSUC no estaven disposats a continuar al marge de la seva gestió. Si Defensa continuava sota la direcció d'un conseller de la CNT, Indústries de guerra havia d'estar sota la direcció d'un conseller de la UGT. La CNT no acceptava de cap manera aquesta proposta a l'igual que la UGT es negava a que la CNT tingués cinc conselleries controlant tota l'àrea econòmica i Defensa. La resolució de la crisi exigia que cadascú rebaixés substancialment les seves demandes.

Tota proposta de modificació important del repartiment de llocs en el Govern trobava l'oposició sistemàtica del contrari. No quedava altra sortida que tornar al punt d'origen.

El dia 16 s'anunciava la resolució de la crisi amb la formació del nou Consell de la Generalitat. L'ERC continuava al davant de les conselleries de Finances, Seguretat Interior i Cultura amb els mateixos noms, Tarradellas, Aiguader i Sbert respectivament. La CNT romania també en les mateixes conselleries de Defensa, Serveis Públics, Economia, i Sanitat i Assistència social, continuant també al front de Defensa i Serveis Públics, Isgleas i Domènech respectivament, i entrant a Economia, i Sanitat i Assistència social, Andreu Capdevilà i Aureli Fernández en els llocs d'Abad de Santillán i Pere Herrera. La UGT continuava fent-se càrrec de Justícia, Proveïments, i Treball i Obres Públiques però canviant els seus titulars. Comorera passava de Proveïments a Justícia, Vidiella de Justícia a Treball i Obres Públiques, i Josep Mirret entrava en substitució de Miquel Valdés, fent-se càrrec de la conselleria de Proveïments. Finalment la UR continuava al davant de la conselleria d'Agricultura per mitjà de Josep Calvet. Josep Tarradellas tornava a ser Conseller Primer (616).

No hi ha cap altre comentari a fer que el manteniment de les mateixes conselleries per a cada una de les organitzacions integrants del Consell. També cal esmentar sense poder esclarir exactament el seu abast la substitució de dos homes de la FAI, Abad de Santillán i Pere Herrera, per un sindicalista, Andreu Cap

devilà, i per Aureli Fernández també de la FAI, que procedia de la Junta de Seguretat Interior. Igualment la continuació de Francesc Isgleas al davant de la conselleria de Defensa i el canvi de titular a la conselleria de Proveïments. El canvi de Comorera per Mirret al davant d'aquesta conselleria podia estar perfectament relacionat amb les dures i constants crítiques que Comorera havia rebut per part dels anarquistes en la gestió del seu Departament (*).

Amb el nou Govern es creava el Consell Superior de Guerra sota la presidència efectiva de Lluís Companys i amb la participació del conseller de Defensa i un conseller més per cada una de les altres organitzacions membres del Consell, ERC, UGT i UR, i es creava també la Comissió d'Indústries de Guerra amb la participació de totes les organitzacions integrants del Consell de la Generalitat (617). Es buscava així trobar un punt d'equilibri entre la demanda de la UGT d'intervenir en aquestes àrees fonamentals de govern i el que la CNT qualificava d'interferències de la UGT i el PSUC en qüestions de la seva responsabilitat. La creació d'aquests organismes sota la dependència directa del President de la Generalitat intentava acabar amb la lluita pel control del front militar, canalitzant la intervenció de totes les organitzacions i específicament de la UGT i CNT.

(*) Vull remarcar que aquesta és una suposició del qui escriu, sense que hagi trobat cap document o testimoni que m'ho hagi confirmat.

La més important crisi del Consell de la Generalitat s'havia resolt amb canvis molt menys perceptibles que les anteriors. Només cal comparar-la amb les crisis de setembre o desembre, per exemple. Havia estat una llarga i costosa crisi per a resultats tan exigus... Clar que la crisi continuava.

La polèmica no havia acabat, sobretot entre els portaveus principals del PSUC i la CNT, "Treball" i "Solidaridad Obrera" respectivament. Just el dia següent d'anunciat el nou Govern, "Solidaridad Obrera" publicava un editorial en el que acusava al PSUC de manipular a la UGT rebutjant que la FAI fes el mateix amb la CNT perquè tots els cenetistes eren anarquistes o anarcosindicalistes (618). No s'havia recuperat ni de bon tros la cordialitat ni creat un nou clima d'unitat entre les organitzacions obreres esmentades. Ben al contrari, l'ambient de tensió agreujava la situació de latent guerra civil que alguns qualificaven de lluita de classes (*). Els enfrontaments i atemptats eren molts més dels que la premsa informava, la censura es feia necessària per a no desmoralitu

(*) En el seu discurs pronunciat al Price el 8 d'abril, Antoni Sesé rebutjà els qualificatius procedents de cercles anarquistes i de publicacions com "Cataluña", que qualificaven la situació política de lluita de classes entre el proletariat i la petita i mitjana burgesia, entre la CNT, defensora dels interessos de la revolució, i la UGT, protectora de la petita burgesia. Treball, 9 d'abril del 1937.

zar més l'opinió pública. Malgrat tot, hom estava més pendent de la greu crisi social i política interior de Catalunya que no del que succeïa al front. Ningú estava segur de la seva integritat física i la millor prova era l'espectacular escorta que alguns dirigents polítics portaven sempre al seu costat. Comorera, per la seva actuació tenia molt números de la loteria, sempre portava al darrera del seu cotxe oficial un altre amb homes armats fins a les dents. Amb tot, va tenir dos atemptats que la premsa no va informar. Un va ser quan, en un dels seus viatges al front d'Aragó la comitiva va topar amb un control de la FAI produint-se un tiroteig del qual en va sortir il·lès, i un segon que va succeir al davant mateix de la Pedrera, on Comorera tenia la seva residència particular, quan féu explosió una bomba just abans que el seu cotxe oficial entrés a l'edifici (619). Josep del Barrio, responsable militar del PSUC i Cap de la Divisió Karl Marx, explica que en els seus freqüents viatges entre Barcelona i el front sempre trobava algun obstacle, però on era sempre un perill passar era a la vila de Grañén on un anarquista que es feia dir "Pancho Villa" s'havia fet amb el control i obstaculitzava sempre el pas. La solució que va prendre consistia en començar a disparar les metralladores així que entrava al poble i no parar fins haver-lo travessat. No va haver-hi mai cap problema... És una bona imatge, potser massa radical, per entendre com estaven les coses (620). Senzillament hi havia dues guerres, una al front i l'altra a rera guarda.

La situació era més greu quan més dèbil era el Consell de la Generalitat. La formació del nou Govern no

havia resolt la crisi de fons. La CNT ni havia aconseguit un canvi de direcció en la línia de govern, ni servia ja la col.laboració governamental per a calmar els ànims dels sectors exaltats de la FAI. El Consell de la Generalitat no tenia en absolut cap credibilitat revolucionària per a la FAI o el POUM. La confrontació ja era oberta i radical entre el Govern per un costat i el POUM i la FAI per l'altre, sense que això vulgui dir que aquestes organitzacions actuessin mai coordinadament, sinó que contestaven, des de dos òptiques ideològiques diferents, la involució revolucionària encapçalada pel Consell de la Generalitat. La CNT estava al bell mig d'aquest conflicte com a punt final de la seva permanent contradicció. Estava desbordada per les seves pròpies bases i per la seva dependència de la FAI. Començava a no tenir sentit la seva permanència en un Govern que la implicava en el redreçament de la revolució i que a través d'ella immobilitzava a la seva base social, entre altres motius perquè ni aquesta funció complia ja. La confrontació entre revolució proletària o revolució popular, entre guanyar la revolució o guanyar la guerra no permetia ja actituds dubtoses o vacil.lants. O amb el Govern o contra el Govern. La CNT no es va decidir i la seva indecisió va ajudar a que els fets de maig no fossin més sagnants, la CNT no volia fer pagar amb sang la seva indecisió, la seva derrota.

La punta de llança de la guerra oberta eren per un costat els etiquetats "d'incontrolats de la FAI", o "provocadors trotsquistes", i per l'altre la Direcció General de Seguretat encapçalada per Rodríguez Salas. Aquest i Comorera eren els homes que persona-

litzaven la traició a la revolució i condensaven els majors odis de la FAI o el POUM. A les darreries d'abril del 1937, es produeixen dos fets que fan preveure el negre panorama que s'aproximava. El dia 25 Roldán Cortada, secretari de Rafael Vidiella a la conselleria de Treball i Obres Públiques, era assassinat. Dos dies més tard es produïen els sagnants enfrontaments de Puigcerdà entre les forces de Seguretat i els anarquistes que tenien el control d'aquella localitat fronterera, en els que tres militants de la FAI perderen la vida. Un dia abans, el Director General de Seguretat, Rodríguez Salas, havia sofert un atemptat a Barcelona del qual n'havia sortit il·lès. El dia 27, "La Humanitat" publicava un editorial en el que exigia acabar amb l'impunitat, s'havia d'acabar amb l'anonimat del terme "incontrolat" sota el qual s'eludien responsabilitats(621).

El PSUC responsabilitzà directament al POUM i als incontrolats de la FAI, de l'atemptat contra Roldán Cortada (622). El Cté. Regional de la CNT féu una declaració contra l'assassinat, denunciant alhora totes les maniobres malèvoles que es feien entorn del mateix (623). Solidaridad Obrera rebutjava qualsevol acusació dient que calia acabar amb els provocadors i reaccionaris, però que això no significava fer-ho en favor d'unes posicions polítiques determinades. Tothom volia acabar amb el desordre de rearguarda, les diferències estaven en quines solucions s'havien de prendre (624).

En relació amb l'atemptat de Roldán Cortada, van ser detinguts alguns cenetistes entre els quals es trobava Luis Cano, conseller municipal de Defensa d'Hos

pitalet de Llobregat. Ramon Chorro, jutge de l'audiència de Barcelona, va deixar-los en llibertat ja que no es va comprovar cap indicati de responsabilitat. Però en canvi, a l'esmentat Luis Cano sí se l'incoava un nou procediment perquè es va provar que des de la seva responsabilitat municipal organitzava grups armats i expedia llicències d'armes (625). La discrepància de fons no estava en trobar els culpables dels atemptats que es produïen sinó en desarmar la reraguarda. Ja feia mesos que el Consell de la Generalitat havia decretat el lliurament de totes les armes de reraguarda i pràcticament ningú n'havia fet cas. A més, molts Ajuntaments continuaven tenint les conselleries de Defensa i Seguretat Interior que havien de ser dissoltes pels Decrets d'Ordre Públic aprovats el mes de març. ¿El proletariat havia o no havia de lliurar les armes al Govern de la Generalitat? Aquesta era la qüestió i aquesta era la resposta de "Solidaridad Obrera" el dos de maig, el dia abans de ser ocupada la Telefònica: "La garantía de la revolución es el proletariado en armas. Intentar desarmar al pueblo es colocarse al otro lado de la barricada. Por muy consejero o comisario que se sea no se puede dictar orden de desarme contra los trabajadores que luchan contra el fascismo, con más generosidad i heroismo que todos los políticos de la retaguardia, cuya especialidad e impotencia nadie ignora. Trabajadores: que nadie se deje desarmar por ningún concepto! Esta es nuestra consigna!: Que nadie se deje desarmar!" (626).

La duresa del text expressa la tensió existent. La Direcció General de Seguretat s'havia proposat, uti

litzant tots els mitjans a l'abast, fer-se amb el control de l'ordre públic a tot Catalunya, aplicant estrictament els Decrets aprovats i desarmant la reraguarda. L'escrit de Solidaridad Obrera era un crit a oposar-se a aquesta política, qualificada de contrarevolucionària. Desarmar el proletariat era ofegar la revolució. La crisi governamental no resolta amb la formació del nou Consell de la Generalitat, quedava substituïda per l'enfrontament obert al carrer.

Es veia venir l'espurna que provocaria l'explosió en un ambient tan carregat. El dia 3 de maig a les tres de la tarda, Rodríguez Salas al front d'una companyia de Guàrdies d'Assalt, es dirigí a ocupar la Telefònica. Deixem que Comorera expliqui els motius: "Resultava que tots els controls interiors de la Telefònica estaven al servei, no de la col·lectivitat, sinó d'una organització (la CNT), i ni el President Azaña ni el President Companys ni ningú podia parlar sense que l'orella indiscreta del controlador ho sabés. I, naturalment, això s'havia d'acabar, i fou aquell dia, com podia haver estat un dia després o un mes abans o un mes després. I en compliment d'ordres rebudes, el nostre company Rodríguez Salas va anar a ocupar la Telefònica" (627). Rafael Vidiella explica que fou Companys qui en presència dels consellers del PSUC, de Josep Calvet i de Josep Joan Domènech, ordenà a Artemi Aiguader prendre la Telefònica amb l'oposició de Domènech que avisà de les conseqüències que això podia tenir (628). Rodríguez Salas trobà una forta resistència no podent ocupar més que la planta baixa de l'edifici. Els anarquis-

tes es feren forts armats amb metralladores i bombes de mà als pisos de dalt. La veu d'alarma s'extengué ràpidament per tota la ciutat i arreu es muntaren barricades i fortificacions, els fets sagnants de maig havien començat.

La pugna entre fer la guerra o fer la revolució s'es tava dirimint empunyant les armes. L'estat de guerra era generalitzat, els llocs estratègics ocupats per uns o altres, les seus de partits i sindicats eren font d'armament. La reraguarda estava quasimés armada que el front. Totes les armes que s'havien d'haver lliurat al Govern de la Generalitat, estaven ara al carrer, però per a lluitar contra el mateix. L'acció d'ocupar la Telefònica havia desencadenat la guerra oberta entre dos blocs encapçalats pel PSUC i la FAI que ja pugnaven feia temps. A l'entorn d'ells s'alinearen les altres forces, l'ERC, ACR i la UR al costat del PSUC i la UGT; el POUM al costat de la FAI i la CNT.

¿Calia parar o portar fins al final aquesta guerra oberta? ¿Calia reconstruir la unitat o que la batalla decidís el vencedor? En els dos bàndols no hi havia unanimitat, tot i que eren majoritàries les postures partidàries de la reconciliació i la unitat. Comorera considerava que reconstruir de nou la unitat era un pacte fictici. Una sublevació s'havia produït contra el Govern de la Generalitat, i aquest no havia de pactar amb els sublevats sinó aplicar el just càstig que corresponia. No es tractava de buscar responsabilitats a l'entorn dels fets de la Telefònica ni acceptar discutir si havia hagut

o no provocació ja que el Govern de la Generalitat tenia el dret i l'obligació d'acabar amb la sistemàtica interferència i obstaculització de les comunicacions al més alt nivell. Però, a més, la Telefònica no havia estat més que l'espurna de la foguerada. Tard o d'hora hauria hagut una Telefònica. El Govern de la Generalitat no podia tolerar que els seus acords fossin sistemàticament boicotejats i que quan adoptés les mesures pertinents per a fer-los respectar la resposta fos la sublevació. Pactar o buscar solucions polítiques amb els sublevats, era col·laborar en mantenir la permanent falta d'autoritat del Consell de la Generalitat. La solució havia de ser militar i d'ordre públic. Els sublevats havien de ser derrotats. Només així el Govern de la Generalitat assoliria la seva autoritat definitiva (*).

No era aquesta l'opinió d'altres dirigents del PSUC, especialment de Rafael Vidiella, ni tampoc de l'Esquerra, com Josep Tarradellas, que s'oposaven a prendre decisions visceralment o sectàries que podien tenir conseqüències incalculables. No eren quatre incontròlats els sublevats, sinó que hi havia una fratricida lluita civil que calia aturar urgentment. Tota sortida negociada exigia la col·laboració de la CNT, si aquesta optava per trencar amb el Govern no podia haver-hi solució pacífica. Però, la direcció de la CNT que també formava part del Govern de la República, estigué des del primer moment al costat de la pacificació. En aquells moments la CNT formava part dels dos Governos i era la primera interessada en trobar una sortida negociada ja que sinó no li tocava altre remei que sumar-se al moviment o posar-se al

costat del Govern, als dos llocs no hi podia ser. Aquesta fou la posició de la direcció regional i nacional de la CNT i dels seus càrrecs públics, específicament dels ministres del Govern de la República.

Contràriament, dintre de la CNT i sobretot de la FAI, hi havia també els partidaris de donar una sortida revolucionària al moviment i no de frenar-lo. El sector més radicalitzat eren els "Amics de Durru ti" que proposaven la formació d'una Junta revolucionària en la que hi havia de tenir cabuda el POUM i que "todos los elementos responsables del intento subversivo que maniobraban al amparo del gobierno han de ser pasados por las armas" (629). El moviment no tenia cap possibilitat si els homes públics i més coneguts de la CNT no es posaven al davant. ¿Què hauria passat si la CNT hagués optat per encapçalar-lo? Molt probablement el mateix. El Govern de la República hauria acabat tard o d'hora amb el moviment.

Així ho valorava Andreu Nin, tot i que el POUM donà suport des del principi a la mobilització revolucionària que havia desencadenat el que era qualificat de provocació governamental de la Telefònica. Davant de la crisi d'abril del Govern de la Generalitat, el POUM havia propugnat la formació d'un Govern obrer i camperol com única sortida revolucionària a la crisi. El Pla de la Victòria del PSUC era el pla de la victòria de la burgesia, el PSUC no era un partit obrer, havia oblidat inclús la terminologia marxista i sostenia una política contrarevolucionària al servei de la burgesia (630). Els fets de maig eren

la lògica conseqüència d'aquesta política constant de traició i provocació. Com diu Francesc Bonamusa, Andreu Nin arribava a justificar als grups incontro_{lats} quan deia "¿es que tiene nada de raro que las masas hagan la justicia por su cuenta cuando los tribunales de justicia perdonan la vida a los espías del fascismo?" (631).

El POUM que propugnava la formació d'un Front Obrer Revolucionari, junt amb la CNT i la FAI, es trobà, més que provocà, amb els fets de maig. La seva acti_{ud} va ser la de solidaritzar-se amb el moviment, tot i tenir el ple convenciment que no podia triomfar. Havia esclatat espontàniament com resposta a una provocació contrarevolucionària però no era un moviment organitzat ni realitzat en el moment més propici. A més, si alguna possibilitat tenia, aquesta era esvaïda per les constants crides dels dirigents de la CNT i la FAI a depositar les armes creant confusió i desconcert entre els combatents (632).

El mateix dia 3, així que s'extén per tota Barcelona la lluita entre les forces fidels i contràries al Govern de la Generalitat, Comorera que estava a la seu central del PSUC, decideix juntament amb Vidiella dirigir-se al Palau de la Generalitat. Pujà en el cotxe oficial de Vidiella, i el seu cotxe junt amb els dos d'escorta anaven al darrera. El trajecte no era segur i Comorera se sabia punt de mira dels seus enemics. Va rpreferir anar en el cotxe de Vidiella ja que aquest sempre havia tingut millors relacions amb els anarquistes. Quan es dirigien a Via Laietana, Comorera ordenà al conductor tornar

per Porta de l'Àngel ja que així evitaven passar pel davant de la seu de la CNT, No va atinar que marxava del foc per anar a les brases ja que les Joven-tuts Llibertàries tenien el local allà. Efectivament, els van parar un grup d'homes armats amb fusell i metralletes que estaven fent una barricada. Vidiella es va dirigir a qui els demanava la documentació dient: "no em coneixeu... sóc Vidiella, conseller de la Generalitat". El jove armat li va preguntar: "qui és l'altre?", "un amic... som els dos conse-llers". No satisfet amb la resposta, demanà el car-net de conseller de l'amic, i Vidiella pensà "ara ens fregiran, ara ens fregiran, quan hi ha una si-tuació així ja està fotuda". Els deixaren passar, i Comorera li comentà a Vidiella: "hem tornat a néi-xer". Dies després Vidiella es trobà amb el mateix jove que li comentà: "sort que anava amb tu, si no el pelem" (*).

Al Palau de la Generalitat es reuní el ple del Con-sell amb representants dels Comitès regionals de la CNT i FAI i també del Secretariat de la UGT de Cata-lunya. S'arribà a l'acord de retirar la força públi-ca de la Telefònica i de fer una crida per a la re-

(*) Entrevista a Rafael Vidiella, 15 d'octubre del 1979.

L'acabament de la història és el més increïble: que el mateix jove que els havia parat li pogués dir amb tota tranquil·litat a Vidiella, que si no arriba a ser per ell, maten a Comorera.

tirada de tots els grups armats dels carrers de Barcelona. A les 9 del vespre, les diferents forces sindicals i polítiques es dirigien per la ràdio a les forces mobilitzades perquè deposessin les armes (633). El dia següent, 4 de maig, arribaren a Barcelona procedents de València, Hernández Zancajo i Muñoz de la Comissió Executiva de la UGT, Marià R. Vázquez, secretari del Comitè Nacionat de la CNT, i García Oliver, Ministre de Justícia (634). Les negociacions continuaren en un clima de gran tensió. Malgrat la retirada de les forces governamentals de la Telefònica, la lluita continuava. El moviment havia pres una volada que feia recomanable insistir en trobar una sortida negociada. Els dirigents de la CNT o FAI com Garcia Oliver, Marià R. Vázquez o Abad de Santillán eren imprescindibles per a dominar la insurrecció contra el Govern i, alhora, tractats amb moltes reticències pel seu vincle organitzatiu amb els revoltats. Les bateries de Montjuïc controlades per homes de la FAI i CNT apuntaven contra el Palau de la Generalitat, el Govern de la Generalitat no tenia altra força efectiva i ràpida que no fos una solució pactada.

Comorera no s'oposà obertament a prendre aquesta opció, però tampoc va tenir la oportunitat de fer valer la seva posició. Qualsevol pacte exigia entre altres acords l'apartament de Comorera del Consell de la Generalitat i la seva marginació de tot paper protagonista en les negociacions. No va parlar una sola vegada per la ràdio com sí van fer altres dirigents del PSUC, com Víctor Colomé, Pere Ardiaca, Miquel Valdés o Rafael Vidiella. Clar que ell mateix

no tenia especial interès en col.laborar amb una política de falsa concòrdia i unitat. No es tractava de cridar o deposar les armes i restablir la unitat, sinó exigir la immediata retirada dels grups armats dels carrers de Barcelona i aplicar les mesures pertinents als responsables del moviment (635). S'havia produït una ruptura de la qual ja no era possible reconstruir la unitat. Més endavant, Comorera responsabilitzaria públicament a la FAI i a la CNT dels gets ocorreguts.

L'actitud de Comorera era més de desig que realista, perquè, ¿quina autoritat podia imposar un Govern que entrava en crisi així que van esclatar els enfrontaments? El Consell de la Generalitat estava dividit en el mateix moment que els seus membres representaven bàndols diferents. El "putch" de maig era el fracàs del Govern del 16 d'abril. ¿Podia algú atrevir-se a recomposar el Govern apartant a la CNT en aquell moments tan crítics? No hi havia altra sortida que recomposar un buit de poder que calia vèncer ràpidament.

El nou Govern no podia incloure a consellers com Aiguader o Comorera, la qual cosa seria considerada com una nova provocació; tampoc podia apartar-los, ja que això seria un signe de debilitat i d'acceptació de responsabilitats. Es va formar un Consell de la Generalitat reduït i amb noms completament nous. Cap conseller del Govern anterior ho era del nou. El criteri per a compondre el nou Govern era la continuïtat de les organitzacions antifeixistes que integraven l'anterior, representades per un conseller, i el protagonisme dels sindicats representats pels respectius se

secretaris generals a Catalunya. Valeri Mas per la CNT, Antoni Sesé per la UGT, Martí Feced per l'ERC i Joan Pous per la UR eren els membres del nou Consell de la Generalitat amb la conformitat de totes les organitzacions (636).

Era aquest un Govern d'emergència que duraria mentre no es restablís la normalitat, era també un Govern fictici que no omplia el buit de poder. Els noms més coneguts i reconeguts de les diferents organitzacions no hi eren com qui espera el desenllaç definitiu per saber quin Govern cal formar. La UGT i la CNT es donaven novament la mà en el Govern per mitjà dels seus secretaris generals com la millor manera de desitjar voler acabar amb les lluites al carrer quan a la Generalitat es reiterava el pacte de la unitat. Era un Govern dèbil i els seus membres no serien els principals protagonistes de la normalització. Com un casual però tràgica imatge de la feblesa d'aquest Govern, va ser la mort, per atemptat o accidental, d'Antoni Sesé (*), quan es dirigia al Palau de la Generalitat a prendre possessió del seu càrrec. Va ser substituït per Rafael Vidiella, un dels pocs dirigents dels PSUC i la UGT ben vistos pels anarquistes.

Es ben cert que per al restabliment de la normalitat van ser fonamentals els parlaments radiats dels diri

(*) Les versions sobre la mort d'Antoni Sesé van des d'afirmar que es tractava d'un atemptat contra el nou Conseller de la UGT, fins a considerar que fou un accident produït pels trets que caigueren sobre la comitiva del tiroteig que s'esdevenia a la confluència dels carrers Llària i Caspe.

gents anarquistes i cenetistes, apel·lant a cessar el tiroteig i a depositar les armes. Marià R. Vázquez fou junt a Rafael Vidiella, un dels qui més destacà en restablir la concòrda i la unitat. Foren també cabdals les intervencions de Frederica Montseny, ministrera de Sanitat, arribada a Barcelona el dia 5 de maig, i Garcia Oliver. Lurs apel·lacions a respectar el Govern constituït i a confiar en les negociacions dels Comitès dirigents de les organitzacions polítiques i sindicals van desmobilitzar a molts dels combats, creant un clima de desconcert i truncant tota expectativa triomfadora del moviment (637). Frederica Montseny, com qui desitja ser veu impossible dels dos bàndols, deia en la seva allocució: "Compañeros, trabajadores de Cataluña, trabajadores de Barcelona. Hombres que habéis ocupado un lugar en las barricadas; milicianos, soldados, Guardia Nacional Republicana, guardias de Asalto y Seguridad, Mozos de Escuadra: Alto el fuego! Calma y serenidad! Atended todos esta voz que doblemente lleva una representación ante vosotros: para los unos, represento al Comité Nacional de la C.N.T., invicta y gloriosa siempre en Cataluña; para los otros, llevo la representación del Gobierno de la República del cual formo parte y al cual pertenezco" (638). La resposta aliada va ser un editorial de "El Noticiero Universal", afí a la UGT, dient que de cap manera es podia posar al mateix nivell les forces governamentals que els insurgents. Eren els sublevats els que havien de depositar les armes i retirar-se de les barricades. Les forces d'Ordre Públic havien de complir amb la seva funció de reduir enèrgicament als sublevats i restituir la seguretat ciutadana (639).

Podríem dividir les jornades de maig en tres fases. La primera o fase àlgida del moviment, que hauria pogut canviar radicalment la correlació de forces a Catalunya i la direcció política del Govern de la Generalitat. No era ja el 19 de juliol però amb tota probabilitat, els anarquistes no havien tingut des d'aleshores una situació tan propícia si no per a prendre el poder, sí per a fer valer les seves posicions que provocaren la crisi governamental de març. El que no havien aconseguit amb el Govern del 16 d'abril, ho tenien més avinent ara que comptaven amb una força real al carrer. Clar que per això havien d'arriscarse a encapçalar obertament el moviment. Segurament, poques vegades mobilitzacions revolucionàries com les del 19 de juliol del 1936 o del 3 de maig del 1937, han tingut tan a prop poder acabar amb Kerensky i, en canvi, no van gosar ni tocar-lo. No pretenc fer futurisme sobre què hauria passat si la direcció de la CNT i de la FAI haguessin encapçalat el moviment, tan sols dir que no ho van fer, a ells mateixos els va agafar per sorpresa. No havia estat un moviment organitzat prèviament amb uns objectius perfectament definits, havia estat una reacció generalitzada de sectors de la FAI i la CNT a l'ocupació de la Telefònica.

La segona fase o de restabliment de la unitat, és ja la derrota del moviment perquè deixa de tenir tota expectativa de triomf i d'alternativa. Mentre des dels locals de la UGT es disparava contra les barricades anarquistes o des d'aquestes als automòbils de la UGT, a la Generalitat se signava un nou pacte de no agressió i d'unitat. La unitat que havia descol·lo

cat a la direcció de la CNT i de la FAI respecte a les seves pròpies bases, tornava a ser l'instrument de normalització i derrota dels mobilitzats. La tercera fase és ja la del retrocés del moviment. Les forces de seguretat ja lluitaven contra un enemic que deposava les armes i es retirava de les barricades i fortificacions. Quan el Govern de la República es fa càrrec de l'Ordre Públic a Catalunya (640), el moviment comença a ser controlat per les forces de seguretat de la Generalitat. El dia 6 de maig, confirmada la incautació de l'Ordre Públic i la Defensa per part del Govern de la República, la premsa anunciava la normalització de la situació i publicava un comunicat del Consell de la Generalitat i un altre conjunt de la CNT i UGT, cridant a la col.laboració ciutadana i a retornar als llocs de treball (641). El dia 7 s'havia restablert pràcticament a tot arreu la normalitat ciutadana, tant a Barcelona com a d'altres localitats on s'havia extès el moviment. Havia arribat l'hora de valorar les conseqüències dels fets de maig i de buscar responsabilitats.

Joan Comorera era explícit en unes declaracions censurades al "Noticiero Universal" (642), en les que afirmava que el cop de maig havia estat un moviment contrarevolucionari meticulosament preparat amb el propòsit de destrossar la reraguarda i obrir el front de guerra a la invasió feixista. S'havia de desarmar i desarticular als qui l'havien provocat: Patrulles de Control, Milícies de Costes i el POUM. Condicionava la incautació de l'Ordre Públic a que el Govern de la República complís l'estricta missió de netejar la reraguarda de "feixistes, incontrolats i trotsquistes". Finalment a una pregunta intencionada del perioo

dista sobre si havien de governar els sindicats o els partits va respondre immediatament: "els partits polítics".

En aquestes declaracions, Comorera no responsabilitza directament a la FAI com sí farà dies després L'organització que va carregar novament amb les culpes d'un conflicte que no havia provocat malgrat la seva solidaritat manifesta amb el moviment, va ser el POUM. Una vegada més era la víctima propiciatòria d'un litigi en què els principals protagonistes eren el PSUC i la FAI. Després del fet de maig la campanya del PSUC contra el POUM i el "trotsquisme" ja va ser despiadada i aniquiladora. Ja abans del putch, Treball acusava al POUM de la mort de Roldan Cortada (643), però el dia 6 de maig, quan ja es començava a restablir la normalitat, en un editorial reincidia contra el "trotsquisme criminal, atidor i inductor de discòrdies i de sabotatges al país amic i germà de la URSS, ha clavat la seva mala grapa a Catalunya i ha pretès ofegar-la amb sang i emplenar-la de vergonya (644). El mateix dia 6 s'havia reunit el Comité de Catalunya de la UGT per anomenar a Josep del Barrio com a nou secretari General en substitució d'Antoni Sesé, i per prendre l'acord d'expulsar del sindicat a tots els dirigents i afiliats del POUM que haguessin participat en el moviment criminal. En el comunicat s'acusava al POUM de ser l'organització impulsora del moviment contrarevolucionari donant suport a elements incontrolats de la CNT que havien estat desautoritzats per la direcció d'aquest sindicat (645). "Mundo Obrero", en sengles articles dels dies 7 i 8 de maig, denunciava al POUM de ser l'incitador

de la rebel·lió (646). A partir de mitjans del mes de maig, "Treball" inicia una companya sistemàtica per a que el POUM sigui dissolt i posat fora de la llei (647).

Hom diria després de llegir els portants del PCE i del PSUC, que el POUM havia estat el principal investigador dels fets de maig, però només cal escoltar les primeres paraules de Comorera en el seu discurs pronunciat en el míting del PSUC el dia 1 de juny per a rebutjar aquesta hipòtesi: "¿Per què ha passat el que ha passat: el putsch contrarevolucionari, la crisi de Catalunya, la crisi del Govern de la República amb el seu canvi profund d'orientació en la tasca diària? Tot el que ha passat no es cosa casual, ni és una cosa de miracle el que ha succeït. És el final gairebé fatal d'un procés iniciat l'endemà mateix que havia començat aquesta lluita. Dues línies polítiques dues concepcions i dues conductes han estat enfront cercant una i altra l'ajut i la simpatia de les masses populars, La línia política justa, és la representada per nosaltres i les concepcions i conductes rebutjades són les representades per la FAI. El PSU, en començar aquesta guerra, va afirmar que la guerra era abans que la mateixa revolució. I la FAI va sostenir que la revolució, la mena especial de revolució que ells han volgut practicar al nostre país, era abans que tot. I aquestes dues línies polítiques i aquestes dues concepcions han produït coses insostenibles i resultats que hem vist" (648). Per fi Comorera deia públicament i clarament el problema polític de fons, sobre el qual s'havien sustentat els seus atacs als "trotsquistes" i als "incontrolats",

als "valents de contonades" i als "gagsters de la revolució", als "provocadors" i als "feixistes infiltrats". Tot aquest vocabulari i més, quedava finalment entès.

Les crisis successives del Consell de la Generalitat no tenien altre origen que l'enfrontament constant entre fer la revolució o fer la guerra: "Hi ha hagut dos governs: un govern ha estat de gran coalició i el govern dels incontrolats que estaven als carrers i als camps de Catalunya. I aquest Govern no oficial, aquest govern clandestí, és el que actuava contra el govern en tota la vida política i militar en el període que acabà el 4 de maig" (649). Catalunya estava immobilitzada per aquesta situació, no feia res per la guerra. Les conseqüències no podien ser més negatives. Mentre la guerra seguia el seu curs, a Catalunya eren imposades "col·lectivitzacions obligatòries al camp i a la ciutat amb llur màxim sinistre de coaccions, de violències i de vegades assassinats"; s'imposava la voluntat hegemònica de sindicats poderosos per damunt de tot pacte d'unitat amb la UGT; s'anava contra la petita burgesia, es destruïa l'economia i s'organitzava el contraban de metalls preciosos; d'explotació de mercaderies i de l'agabellament de la plata; es procedia a realitzar al marge de la legalitat escorcolls domiciliaris, denúncies i execucions, i tot això no havia conduït a la revolució comunista llibertària però s'havia posat en perill la victòria.

El temps no havia passat endebades des del 19 de juliol. La CNT i la FAI s'havien anat desacreditant per

la seva pròpia actuació. La relació de forces havia canviat perquè l'opinió pública s'havia anat desplaçant en favor de la UGT i del PSUC. La UGT era un sindicat més fort ja numèricament que la CNT i el PSUC era indiscutiblement el partit més potent de Catalunya. Aquest canvi en la correlació de forces no va ser paït per la FAI, segons Comorera. La FAI, en lloc d'analitzar les causes profundes d'aquest viratge, va acusar al PSUC i a la UGT de trair la revolució i de ser els responsables de la seva creixent debilitat quan aquesta era conseqüència "dels seus propis errors i horrors" (650). Va començar una lluita interna dins de la CNT per a portar a la seva direcció a homes més intransigents i s'inicià una ofensiva política que donà lloc a la crisi del Consell de la Generalitat de finals de març amb el pretext que aquell consell no representava la voluntat revolucionària dels treballadors de Catalunya, exigint tots els ressorts fonamentals de la vida política, militar i social per a la CNT. Van fracassar en els seus propòsits i constituït el nou Consell del 16 d'abril "prepararen d'una manera seriosa i premeditada el moviment contrarevolucionari" (651). No va haver-hi provocació de la Telefònica, sinó un seguit de fets encadenats que havien de portar fatalment a un enfrontament radical.

¿Qui eren els responsables directes del putsch? "Naturalment que, en la preparació del putsch no seriem justos de complicar-hi tota la CNT. És cosa clara i evident que els responsables d'aquell moviment contrarevolucionari són els Comitès de Defensa, són certs grups de les Joventuts Llibertàries, són els Amics de

Durruti, són les Patrulles de Control i les Milícies de la Costa i darrera de tots, empenyent a l'acció violenta contra el Poder Públic, els trotsquistes provocadors" (652). Els falsos guardians de la revolució, els Comitès de Defensa, les Patrulles de Control i les Milícies de la Costa eren precisament els que havien posat en perill la victòria i la revolució: "Les Milícies de la Costa són una mena de milícies d'estiueig permanent; voluntaris que no han volgut anar al front de combat, però que han sabut ocupar les torres d'estiueig de la Costa Brava. Milícies de la Costa pagades per la Generalitat, oficialment un tros de l'Exèrcit Regular de Catalunya i pràcticament una mena de gossos que borden als de fora i mosseguen als de casa" (653). El moviment no havia estat una resposta a suposades provocacions sinó perfectament preparat i premeditat amb la intenció d'obligar a una rectificació de caràcter polític. L'ocupació de l'Alt Empordà per part de les Milícies de la Costa, la destitució de Consell municipals i la constitució de nous formats exclusivament del POUM i la FAI, la vinguda d'homes portats des del front amb tot el seu armament, l'ocupació de Ràdio Associació i l'extensió per tot Barcelona de barricades i fortificacions amb militants de la FAI, de les Joventuts Libertàries, dels Amics de Durruti i del POUM eren accions encadenades amb la finalitat de sotmetre a la UGT, eliminar al PSUC, i "pressionar des de Catalunya el Govern de la República per tal de repetir allà la mateixa experiència d'ací" (654).

Ningú podria acusar a Comorera de no dir les coses tal com les pensava. Parlava clar i català. Era el

més discutit de tots els polítics catalans. Les seves paraules ferien i provocaven al contrari, però no evitava pronunciar-les. Potser s'equivocava, però exposava tan clarament la seva posició que semblava odi i admiració envers la seva persona. Durant els fets de maig no havia parlat en públic, no podia... Desitjava dir el que va exposar en el seu discurs del primer de juny. De seguida tornarem a parlar d'aquest discurs, segurament el més important dels pronunciats per Combrera durant la guerra.

Les mesures més immediates del Govern de la República davant dels fets de maig van ser, com he dit, la incautació de la Defensa i de l'Ordre Públic. El general Pozas era designat per a fer-se càrrec de la Quarta Divisió, de la qual passaria a dependre el front d'Aragó (655). Igualment, José Echevarría Novoa era nomenat Delegat del Govern de la República de l'Ordre Públic a Catalunya. El dia 13 de maig el ministre de la Governació, Angel Galarza, dictava una ordre ministerial per la qual es donava el termini màxim de 72 hores per a que els ciutadans, partits polítics, sindicats i qualsevol altre tipus d'organització o entitat fessin lliurament de totes les armes llargues a la Direcció General de Seguretat a València, a la Delegació d'Ordre Públic del Govern central a Barcelona o al local designat pel governador civil o pel delegat nacional a les altres regions. Transcorregut el termini esmentat, tota persona en possessió il.legal d'armes llargues, explosius o altre tipus de material de guerra seria detinguda i posada a disposició del tribunal competent. (656).

Però les conseqüències del putsch de maig eren més profundes, no era tan sols el Govern de la Generalitat i l'autonomia de Catalunya qui les pagava. També el Govern Largo Caballero hi quedava implicat. El POUM fou també el motiu desencadenant de la crisi del Govern de la República, fou la darrera gota que provocà la dimissió de Largo Caballero presentada al President Azaña el 15 de maig. Ja he comentat que el PCE i el PSUC accentuaren despiatadament llur campanya contra el POUM després del fet de maig. José Díaz, en el seu discurs pronunciat a València el 9 de maig preguntava: "¿quiénes sino los trotsquistas han sido los inspiradores del putch criminal de Cataluña?" (657). Des de Mundo Obrero esdevindrien normals els qualificatius de "trotskistas-fascistas", "nidos de fascistas a sueldo de los centros de espionaje alemanes", o "verdaderas guerrillas de nuestra retaguardia" (658). El PCE i els seus ministres al Govern pressionaren a Largo Caballero perquè destituís a Angel Galarza, ministre de Governació, per no haver descobert el complot trotsquista, i en la reunió del Govern del 15 de maig exigien que el POUM fos posat fora de la llei. En negar-se Largo Caballero, els ministres comunistes Vicente Uribe i Jesús Hernández es retiraren de la reunió seguint-los la majoria dels altres membres del Govern, entre ells Negrín, Prieto, Giral, Irujo, Álvarez del Vayo (659). La crisi estava plantejada.

Una vegada més el POUM era el ruc de cops d'una crisi molt més complexa i profunda sense que això vulgui minvar el més mínim la voluntat determinant del PCE d'excloure'l de la legalitat. No és intenció meva

analitzar la gènesi i causes de la crisi més important del Govern de la República durant la guerra, però sí esclarir algunes qüestions per entendre la interpretació que Comorera feia de la situació política.

La llarga crisi que s'havia produït a Catalunya no va ser un fenomen estrictament interior, sinó que afectava també a tota l'àrea republicana. La crisi del Govern Largo Caballero no s'hagués produït si els fets de maig haguessin estat un problema localitzat a Catalunya. En prendre les mesures pertinents d'incautació de la Defensa de l'Ordre Públic, el Govern de la República restituïa la situació. Però les causes que originaren els fets de maig afectaven a la mateixa concepció del Govern Largo Caballero. La confosa aliança antifeixista en la qual s'hi encabien criteris tan divergents com fer la guerra per la revolució democràtica o fer la revolució proletària per a guanyar la guerra i la revolució, quedaven estranyament units en la figura prestigiosa de Largo Caballero i en un Govern d'ampla coalició. No era el mateix ni tampoc compatible, l'aliança antifeixista fonamentada en la unitat UGT-CNT i amb la col.laboració de la petita burgesia, que la unitat antifeixista sense graus ni col.laboracions, és a dir, el front popular o l'aliança entre classe obrera i petita burgesia. En el primer cas estem davant d'un govern sindical amb la participació dels partits de la petita burgesia, en l'altre estem davant d'un Govern polític, format pels partits polítics de la classe obrera i la petita burgesia amb la participació de la CNT o de la classe obrera "sense partit". En el primer cas la CNT és protagonista, en el segon col.laboradora. En el

Govern de la República s'anaven dibuixant dos fronts, el format per la CNT i el socialisme radical, i el format pel comunisme, el socialisme moderat i el republicanisme. Quan els ministres comunistes s'absenten de la reunió del Govern el 15 de maig, els segueixen uns, es queden els altres. La ruptura s'havia produït.

Oberta la crisi, s'accentuarien les diferències entre una concepció i l'altra. La CNT es posaria al costat de Largo Caballero i li donaria total suport com la millor manera de defensar la seva pròpia posició. Així ho feia constar en un comunicat en el que afirmava que no participaria en cap Govern en el que Largo Caballero no fos President i ministre de guerra (660). Però Largo Caballero no podia recolzar-se, ni volia tampoc, en una organització que el mateix Azaña implicava en el putsch de maig. La proposta de Govern que formulà, disminuïa a la meitat la presència de la CNT que quedava com l'organització més perjudicada en relació amb el Govern anterior (661). La CNT la rebutjà com era de preveure, però no deixà de recolzar a Largo Caballero. En la situació d'inferioritat en què es trobava l'organització confederal no i quedava millor opció que defensar la continuïtat de Largo Caballero com única garantia que el protagonisme de la CNT i la UGT pogués sostenir-se. La campanya en favor de la consolidació de la unitat entre la UGT i la CNT no tenia altre objectiu que intentar evitar la formació d'un Govern de Front Popular que acabés amb tota vel·leïtat sindical.

Tanmateix la correlació de forces en la zona republicana també havia variat en perjudici de la CNT i en

benefici del PCE que en el transcurs de la guerra ha via tingut un creixement impressionant que el feis indispensable en el Govern de la República (*). Els papers també s'havien canviat en relació amb el principi de la guerra. El bloc format pel comunisme, el socialisme moderat i els republicans, no pas homògeni, tenia uns mateixos criteris conjunturals que havien d'imposar-se a un Largo Caballero que no volia alinear-se amb la CNT, malgrat que aquesta li donava quasi carta blanca per actuar. La negativa del PCE a que Largo Caballero assumís alhora la Presidència i el ministeri de Guerra, va ser el motiu fonamental, no l'únic, que provocà la seva caiguda definitiva. El Govern d'unitat antifeixista havia exhaurit el seu camí, Largo Caballero no era ja l'home adient per encaçalar un Govern de Front Popular.

El 18 de maig es constituïa el nou Govern encaçalat per Juan Negrín, en el qual hi estaven tres socialistes, Negrín, Prieto i Zugazagoitia; quatre republicans, Giral (IR), Giner de los Ríos (UR), Irujo (PNV), i Jaume Aiguadé (ERC); i dos comunistes, Hernández i

(*) En el Ple ampliat del Comité Central del PCE dels dies 6, 7 i 8 de març del 1937, la xifra oficial de militants ascendia ja a 250.000, que comparant-ho amb els 20.000 de l'inici de la guerra no deixa de ser un canvi molt substancial.

Treball, 6 de març del 1937.

Uribe (662). La CNT no va acceptar col·laborar en un Govern en el que hauria pogut tenir un lloc, el darrer. Era com excloure-la, però és que la filosofia del nou Govern no tenia res a veure amb la del Govern anterior, amb la del Govern d'unitat, amb la del Govern Largo Caballero.

Reprenent el fil del discurs de Comorera, el primer de juny del 1937, aquest es referia a Largo Caballero sense citar-lo, quan deia en relació amb el putsch de maig que "un home de l'anterior Consell, per comptes de complir el seu deure estricte, pactà de manera vergonyosa amb els sublevats" (663). La duresa de les paraules de Comorera reflecteixen les dues opcions que es podien prendre: reconstruir la unitat o imposar el Front Popular sense cap mena de matis i adoptar les mesures pertinents contra aquells que s'hi oposessin. No cal dir quina era la posició de Comorera. Per això considerà positivament la crisi del Govern de la República que havia donat com a resultat un nou Govern "que ve a fer la guerra i està disposat a guanyar la guerra" (664). Qualificava la consigna d'aliança revolucionària UGT-CNT, llençada per la CNT, de maniobra encaminada a destrossar el Govern de Front Popular. La unitat obrera tothom la volia, però calia resoldre prèviament un problema de fons, el causant de les successives crisis del Consell de la Generalitat i de la darrera crisi del Govern de la República: tant en el Consell de la Generalitat com en el Govern de la República hi estava una organització, la CNT, que o bé no controlava els seus propis sindicats o bé estava en contra de la po

lítica dels Governes dels que formava part. La unitat d'acció només és possible fer-la amb aquells que respecten els acords i són capaços de fer-los respectar, si no la unitat és fictícia. No és possible fer la unitat amb organitzacions que tenen ministres al Govern i sublevats al carrer.

Comorera recordava la nit del 3 de maig al Palau de la Generalitat, dien "En una nit històrica i plena de febleses, el Govern anterior, l'únic que va saber plantar cara als incontrolats, va dimitir. La dimissió era obligada, perquè no hi havia manera humana d'admetre que passada la revolta, poguessin trobar-se al redós de la mateixa taula, amb homes que tal vegada estaven complicats, com si no hagués passat res" (665). La unitat d'acció només tenia un significat: un Govern de Front Popular amb un programa per a guanyar la guerra contra el feixisme internacional. Qui no estés per aquesta política o no fos capaç de fer-la assumir als seus afiliats, no tenia cabuda en el Govern.

¿Quina era la situació en què es trobava Catalunya després de format el Govern Negrín? Els fets de maig havien tingut unes conseqüències immediates que afectaven a l'autonomia de Catalunya: la incautació de l'Ordre Públic per part del Govern Central i la dissolució de la Conselleria de Defensa. Comorera considerava que la realitat havia fet inevitable la incautació de l'ordre públic però havia de quedar ben clar que aquesta només tenia un sentit: netejar completament la reraguarda. "Els homes que avui representen l'Estat Central no han de venir a fer política; han

de venir a fer Ordre Públic" (666). Així d'explícit era, concretant a més, que la seva funció no era la de buscar solucions o pactes polítics sinó "aplicar les responsabilitats que es derivaven per a aquells que havien participat en el putsch. La dissolució de la Conselleria de Defensa no afectava als drets autonòmics de Catalunya. La Constitució deixava clar que la defensa de l'Estat i la política militar corresponia a l'Estat Central, i, a més, des d'un punt de vista d'eficàcia i racionalitat en la política militar i en l'organització de la guerra, la dissolució de la Conselleria de Defensa havia estat positiva. No eren moments d'accentuar l'autonomia de Catalunya sinó d'unificar els esforços a l'entorn del Govern de la República per a salvar precisament les llibertats nacionals a Catalunya.

D'altra banda, Catalunya es trobava en una situació d'interinitat que calia resoldre ràpidament. El Govern interí que s'havia format el 4 de maig, tenia un caràcter provisional i pràcticament no havia governat. Catalunya havia de recuperar la normalitat i per això era imprescindible la formació d'un Govern estable de Front Popular, en el que totes les organitzacions que hi participessin assumissin plenament el programa de govern. S'havia d'acabar amb el confusionisme sindical. El PSUC havia de tornar a estar representat com a tal en el Consell de la Generalitat i per a la resolució de la crisi, per assegurar que no hi hauria altres crisis, el PSUC exigia una actitud clara i de compromís a tota organització que formés part del Govern: "aquells que no siguin capaços de poder respondre d'ells mateixos o de respondre per

la seva organització, que restin a un cantó i deixin via lliure a aquells que tinguin el coratge suficient per a poder prendre a les seves mans els destins del nostre país per portar-lo a la victòria" (667).

El programa de govern que Comorera proposava partia de tres principis: la condemna categòrica del moviment contrarevolucionari del 3 de maig i l'adopció de les mesures necessàries per evitar-ne repeticions. S'havia de procedir de manera immediata a la dissolució del POUM, Patrulles de Control i tots els Comitès que s'atribuïssin funcions de govern municipal o estatal. En segon lloc només havia d'existir un sol poder, el qual radica exclusivament en el Consell de la Generalitat. El Govern havia d'acabar amb qualsevol duplicitat de poders que es produís a Catalunya. En tercer lloc el Govern que es constituís havia de declarar-se plenament solidari amb el Govern de la República. S'havia de governar de comú acord amb el Govern de la República per tal de reorganitzar la reraguarda, la Indústria de guerra i apressar la formació de l'Exèrcit Popular Regular.

Comorera reincidia en concretar el programa de govern en aquells aspectes que ja havia deixat definits el Pla de la Victòria. De fet el programa que, lògicament, proposava Comorera era bàsicament el mateix. Repetia els mateixos plantejaments i propostes en relació amb la reorganització de les Indústries de guerra o amb la mobilització de lleves i creació de l'Exèrcit popular regular. Tornava a denunciar les extralimitacions en l'aplicació del Decret de col·lectivitzacions que coaccionaven a la pagesia i a la classe

mitjana i defensava una política econòmica d'austeritat, començant per la mateixa Administració. Cal, però, fer referència especial a un tema que Comorera hi donà força extensió, la reorganització de la vida municipal. Era aquesta una qüestió de gran importància que calia resoldre immediatament. El Govern que es constituís havia de donar tota mena de facilitats als Ajuntaments perquè en poc temps poguessin municipalitzar els serveis urbans i especialment els serveis de transports, espectacles públics, estatge, gas, aigua, mercats i excorxadors. Ja havia proposat el mateix quan era conseller de Serveis Públics, però aleshores les circumstàncies eren ben diferents. La proposta era delicada perquè s'enfrontava amb la col·lectivització dels serveis públics defensada per la CNT. Comorera donava dues raons. La primera era que els Serveis Públics eren de tota la col·lectivitat i al servei de tota la col·lectivitat, no d'una part de la mateixa. S'havia d'acabar amb l'equívoc pseudo-revolucionari de col·lectivitzar-ho tot. Els serveis urbans havien de ser propietat dels municipis, no dels treballadors dels mateixos. No era contrarevolucionari municipalitzar els serveis públics, sí ho era posar-los en mans d'una part dels ciutadans, "és que els millers de treballadors que han mort als fronts de combat han mort perquè al final hi hagi en lloc de "Tranvías de Barcelona, S. A.", una altra cosa que es digui "CNT-FAI, S.A.?" (668). La segona raó era que calia acabar amb el dèficit estructural dels pressupostos municipals. La guerra havia destrossat les velles relacions econòmiques i amb elles el sistema fiscal de la Generalitat i els Ajuntaments. El pressupost de l'Ajuntament de Barcelona de l'any 1937 partia ja d'un

dèficit inicial a l'entorn del 60% del pressupost global. La xifra era encara més dramàtica quan la partida destinada al pagament dels funcionaris s'emportava pràcticament tots els ingressos previstots per l'Ajuntament. Només quedaven 13 milions de pessetes per a fer front als altres costos fixes i variables que el govern municipal comporta (*). Comorera pensava que la immediata municipalització dels serveis públics podia ser una primera solució per a minvar el dèficit municipal, els serveis públics havien de constituir una font fonamental d'ingressos per als Ajuntaments.

Malgrat la pressa de Comorera i el PSUC per a constituir el nou Consell de la Generalitat, el Govern interí format durant les jornades de maig continuà fins les darreries de juny. Probablement Companys preferia que les aigües tornessin a estar en calma i no precipitar-se a formar un Govern que tornés a fer revivre velles tempestats. Calia primer normalitzar la situació completament i després plantejar-se la substitució del Govern interí.

Tard o d'hora, s'havia de plantejar aquesta qüestió per més delicada que fos. El dia 26 de juny, Companys pronuncia un discurs radiat des de la Generalitat en

(*) En xifres donades per Comorera, el dèficit inicialment previst ja s'elevava a 66.000.000, essent la quantitat de despeses de 156.700.000 pessetes i la quantitat d'ingressos prevista de 90.100.000 pessetes.

el que afirmava que havia arribat l'hora de formar el nou Consell de la Generalitat. Havia de ser un Govern ampli i de prestigi, un govern de guerra i amb un programa, guanyar la guerra. Un Govern en el que totes les organitzacions eren lliures de donar-li o no el seu concurs i col.laboració, però mentre formessin part havien d'acatar les disposicions o acords que s'adoptessin (669).

Estava clar a qui dirigia Companys les seves paraules. Companys ja no cedia, sinó que fixava les regles del joc. La CNT tenia entrada, si volia, en el Consell de la Generalitat, però en les condicions que se li oferien. Mai la CNT no havia negociat la resolució d'una crisi del Consell de la Generalitat en circumstàncies tan desfavorables. Ja no era el gegant temut. El POUM pagaria amb la seva dissolució i amb l'eliminació del seu principal dirigent les culpes dels fets de maig com excusa de la persecució estalinista de la que era objecte, però el POUM ja era una organització derrotada políticament després de la crisi de desembre del 1936. Ara l'organització derrotada era la CNT. Pel seu pes social, se li oferia la col.laboració governamental, però amb un programa i orientació política que no tenia res a veure amb els principis que la CNT havia defensat quan provocà la crisi de març i exigí una rectificació revolucionària. La CNT tenia dues opcions, entrar a formar part d'un Govern de Front Popular o retirar-se de la responsabilitat governamental.

La crisi es tramità i resolgué ràpidament perquè no hi havia res a discutir. Havia quedat tot clar després de tres mesos de tensions polítiques i enfrontaments sag-

nants. El 28 de juny es formava el nou Consell de la Generalitat amb la següent distribució de conselleries: Governació, Finances i Cultura per a l'ERC; Economia, Serveis Públics i Sanitat i Assistència Social per a la CNT; Proveïments, Justícia i Treball i Obres Públiques per al PSUC; Agricultura per a la UR; i una conselleria sense cartera per a una personalitat de prestigi intel·lectual i universitari que era Pere Bosch i Gimpera (*). Aquest darrer fou el motiu que la CNT adduí per a no acceptar el nou Govern. És cert que la CNT s'oposà des de la primera entrevista amb Companys a la inclusió d'un Conseller sense cartera, però aquest no era, evidentment, el problema de fons. En analitzar el nou Govern hom comprova canvis substancials en la seva composició. En primer lloc, es com

(*) El Govern estava format per:

PRESIDENCIA.....	Lluís Companys
GOVERNACIÓ.....	Antoni Maria Sbert (ERC)
HISENDA.....	Josep Tarradellas (ERC)
CULTURA.....	Carles Pi i Suñer (ERC)
SANITAT I ASSIT.SOCIAL.....	Robert Alfons Vidal (CNT)
SERVEIS PÚBLICS.....	Joan Garcia Oliver (CNT)
ECONOMIA.....	Josep Esgleas (CNT)
PROVEIMENTS.....	Miquel Serra Pàmies (PSUC)
JUSTÍCIA.....	Rafael Vidiella (PSUC)
TREBALL I O. PÚBLIQUES.....	Joan Comorera (PSUC)
AGRICULTURA.....	Josep Calvet (UR)
SENSE CARTERA.....	Doctor Pere Bosch i Gimpera (Catalanista R. Independent)

"Noticiero Universal", 29 de juny del 1937.

prova un canvi de paritat en relació amb els Governes anteriors. Mentre l'ERC, PSUC i UR mantenen el mateix nombre de conselleries, la CNT en perd una que resulta ser, a més, la de Defensa que havia estat dissolta. En segon lloc la conselleria que perd la CNT es coberta per una altra sense cartera que és ocupada per una personalitat republicana propera a l'ACR, la qual cosa accentua el canvi de paritat i de correlació dins del Govern. En tercer lloc, el PSUC torna a estar representat al Govern. Algú dirà que ja ho estava abans a través de la UGT, més i tot tenint en compte que els consellers continuen sent els mateixos. No es tracta de discutir això, sinó de fer veure que la presència directa del PSUC al Consell de la Generalitat acaba amb el confusionisme del Govern sindical sota el protagonisme de la CNT i UGT. En quart i darrer lloc, Josep Tarradellas deixa de ser Conseller Primer. L'home que havia estat fonamental per a mantenir l'entesa entre opcions tan divergents com les del PSUC-UGT i FAI-CNT, deixava d'encapçalar el Consell de la Generalitat. No calia ja perquè la unitat s'havia trencat. El Govern que es formava no era "d'unitat antifeixista", sinó de front popular. La CNT si volia podia participar-hi. Ella tenia la paraula.

La resposta va ser no. A les tres de la tarda del dia 29, Eroles i Xena del Comité Regional de la CNT visitaven a Companys per a comunicar-li que els consellers de la CNT no prendrien possessió de llurs càrrecs mentre no es deixés sense efecte el nomenament de Pere Bosch Gimpera com a Conseller sense cartera. Era una manera de manifestar-li que es retirava del Consell de la Generalitat. Era una manera dèbil de fer-ho de qui

no té força ni esma per plantejar els problemes de fons i se n'agafa a un no fonamental com darrer recurs per a mentenir la coherència i dignitat. Segurament, Companys no havia tingut durant tota la guerra una oportunitat tan fàcil de dir No! No faria cap modificació del Consell de la Generalitat.

El mateix dia 29, Companys anunciava el nou i definitiu Consell de la Generalitat amb aquestes expressives paraules: "Prou! Catalans, el nou Govern de la Generalitat és de Front Popular i està constituït així: Presidència, Lluís Companys; Governació i Assistència social, Antoni Mª Sbert (ERC); Finances, Josep Tarradellas (ERC); Cultura, Carles Pi i Sunyer (ERC), Economia, Joan Comorera (PSUC), Treball i Obres Públiques Rafael Vidiella (PSUC); Proveïments, Miquel Serra Pàmies (PSUC); Justícia, Pere Bosch Gimpera (ACR); Agricultura, Josep Calvet (UR)" (670). Lluny estava aquell Govern de Front Popular que havia volgut formar Casanovas el 31 de juliol del 1936, i que no durà ni una setmana per l'oposició de la CNT. Aquell Govern de Front Popular ara sí era possible, la CNT ja no tenia força per evitar-ho.

S'iniciava una nova etapa en la que el PSUC esdevindria la força hegemònica de Catalunya. En retirar-se la CNT del Govern, l'Esquerra deixava de tenir la funció arbitral entre els dos pols oposats i quedava a mercè del PSUC. La figura de Tarradellas com a Conseller Primer ja no tenia sentit. Ell havia estat l'home que havia incorporat la CNT al Consell de la Generalitat, ell havia encapçalat tots els Governos de Ca-

talunya fins els fets de maig (*), ell era l'home de la unitat. La caiguda de Tarradellas és la fi del període d'unitat antifeixista a Catalunya. Companys, que havia delegat les funcions executives precisament per quedar per damunt de les crisis governamentals, reprenia les funcions de govern quan una part de Catalunya s'havia imposat a l'altra. Companys presidia el Govern de Front Popular, Comorera n'era l'home fort. S'havia acabat la més llarga crisi del Consell de la Generalitat. Una crisi de tres mesos iniciada per la CNT. La revolució popular i el Govern de Front Popular s'havien imposat... fins que el curs dels esdeveniments diluís el significat d'una i altre, en una carrera que, malgrat acabar només en la defensa de les institucions democràtiques i la independència nacional, no aconseguiria mantenir la unitat de les forces triomfants dels fets de maig.

(*) S'ha d'excloure els dos governs interins del 4 d'abril i del 5 de maig del 1937.

EL P.S.U.C., UN PROJECTE POLITIC QUE ESDEVE HEGEMONIC

El pecat original del PSUC

El 24 de juliol del 1937 s'iniciava la I^a Conferència Nacional del PSUC. Havia passat un any des de la seva fundació, només un any encara que la lectura del capítol anterior faci pensar al lector que havia passat molt més temps. Els dies eren mesos i els mesos eren anys en aquest període excepcional de la nostra història. Havia arribat l'hora de contestar la pregunta, què era el PSUC. Un partit unificat? Un partit de la III Internacional? Ambdues coses alhora? Un partit revolucionari de nou tipus com a resultat de la unificació històrica entre el corrent socialista i el corrent comunista? Un clàssic partit marxista-leninista-estalinista que adoptava la tàctica del front popular? La resposta única acostuma a ser la més entenedora i també la menys exacte. Jo no la donaré.

L'objectiu de la unificació socialista i comunista en la perspectiva del partit únic del proletariat acordat al VIIè Congrés no podia tenir a Catalunya un significat literal. La unificació del moviment obrer aquí no era fonamentalment la unitat dels corrents marxistes, que tampoc es va aconseguir, sinó la unitat entre aquests i l'anarquisme. D'haver-se produït hauria tingut una importància històrica excepcional, però ni remotament no es va donar mai aquesta possibilitat. El relat del primer any de guerra ho deixa ben clar. Cal esclarir que no es va obrir mai un procés formal de fusió entre l'anarquisme i el marxisme i hom dirà que

que per raons òbvies. ¿Com es podia intentar unificar dues doctrines qualificades d'incompatibles? S'ha de diferenciar el que era unificació dels partits marxistes amb la unificació del moviment obrer. La unificació dels partits marxistes es va intentar formalment i només va reeixir en part amb la formació de dos partits unificats: el PSUC i el POUM, però en cap moment es va intentar la fusió amb l'anarquisme i concretament amb la FAI. Tant el PSUC com el POUM, fins que fou expulsat, actuaven dins de la UGT, no de la CNT. La unificació, reeixida o no, dels partits marxistes no era la unificació del moviment obrer, aquesta només era possible comptant amb el anarquistes.

Hem vist en el transcurs de la investigació la constant voluntat dels dirigents marxistes catalans d'influir i fer-se amb la direcció del sector majoritari i més combatiu del moviment obrer a Catalunya, és a dir, la CNT. No es tractava per tant de fusió, sinó de sostreure de la influència anarquista a la CNT. Podríem concloure de moment que mentre l'anarquisme tingué influència a Catalunya no hi hauria unificació del moviment obrer. Però això no és exacte tampoc. Quan Frederica Montseny deia en el míting de la Monumental (671), que els socialistes havien comprès el fracàs de la col.laboració amb la democràcia burgesa i els anarquistes la necessitat de participar en els òrgans de poder, estava valorant la confluència del sector "radicalitzat" del socialisme i el sector "polititzat" de l'anarquisme. Les condicions objectives de la lluita de classes feien possible la confluèn-

cia subjectiva. Era, doncs, possible, la unitat entre socialistes i anarquistes a partir del principi que la democràcia burgesa havia fracassat i que l'alternativa estava entre la contrarevolució feixista i la revolució proletària. Comorera no era ni de lluny Largo Caballero, malgrat que quan fou detingut per la policia franquista l'any 1954, es diria que havia estat detingut el "Lenin catalán" (672). El Largo Caballero de Catalunya fou Tarradellas... és a dir, tot el contrari. La força de Tarradellas no estava en la unitat d'anarquistes i socialistes, sinó en la seva divisió. Però en canvi, Tarradellas féu el paper de Largo Caballero a Catalunya en el sentit de preconitzar un Govern d'unitat antifeixista, i fins i tot de recolzar-se en la CNT, per evitar que el bloc PSUC-UGT acabés fent-se amb el control del Consell de la Generalitat.

Què hauria succeït si el PSUC hagués optat per una via revolucionària clàssica? Coherents amb la superació de l'etapa petit-burgesa, corresponia a la classe obrera prendre el poder polític i, en tot cas, reduir a l'ERC a un paper col.laborador mantenint a Companys en un paper similar a Azaña i essent conseller Primer un dirigent obrer en un Consell revolucionari. En aquesta perspectiva segurament anarquistes, socialistes unificats i, sens dubte, el POUM, haurien trobat un camí més planer de real unificació obrera. Però no té sentit continuar aquesta argumentació absurda perquè la història es fa sobre fets reals, encara que sí és útil per dir tan sols una cosa: el PSUC no és fruit d'una radicalització de socialistes i comunistes, sinó que la seva mateixa constitució frena la possible radicalització. Cal recordar que homes representatius

del corrent largocaballerista de l'antiga Fo C^a del PSOE com Vidiella, o del corrent més esquerrà de l'unificat Partit Comunista de Catalunya com J. del Barrio, veien amb simpatia la formació del Comité Central de Milícies Antifeixistes i és lògic pensar que si no s'hagués produït la unificació del 23 de juliol, el largocaballerisme o socialisme radical hagués tingut el seu braç, petit o gran, a Catalunya.

Segurament, amb les seves paraules, Frederica Montseny no s'estava referint concretament al PSUC, ja que si ho feia s'equivocava de volta i mitja. És cert que en el si dels partits socialistes catalans es produïx una radicalització, sobretot a partir del 6 d'octubre del 1934, entesa com la necessitat de dotar a la classe obrera d'un projecte polític autònom i unificat capaç de succeir a la petita burgesia en la direcció del moviment nacional català, però això des de la perspectiva del PSUC no significava trencament amb la petita burgesia ni, molt menys, que l'objectiu en primer pla de la classe obrera fos la revolució socialista. Tot el contrari. Precisament perquè la revolució democràtica estava en perill i la petita burgesia era incapaç de defensar-la, la classe obrera havia de posar-se al capdavant en la defensa de les llibertats democràtiques i consolidar l'aliança amb la petita burgesia i classes mitjanes. El PSUC no era resultat del desengany col.laboracionista del socialisme amb els republicans, sinó un projecte unificador en el sentit més ampli de la paraula.

El PSUC era, per tant, un projecte defensiu en una primera etapa. Es tractava de defensar les llibertats democràtiques amenaçades pel feixisme. Era la burgesia

qui havia bandejat la democràcia perquè el seu manteniment posava en perill la seva dominació de classe. La classe obrera havia de recollir la senyera de la democràcia quan l'enemic la cremava, i enaltir-la com la millor arma a l'entorn de la qual s'ajuntaven les classes populars. Era radicalment diferent aquest projecte que el sostingut per la FAI o el POUM. L'aixecament feixista havia desencadenat la revolució i des de la revolució s'havia de combatre'l, per tant l'aliança amb la petita burgesia i el camperolat s'havia d'entendre i aplicar des d'aquesta perspectiva que era tant com allunyar-los i desinteressar-los de la lluita comú contra els sublevats.

El moviment obrer a Catalunya estigué, doncs, profundament dividit en el transcurs del primer any de guerra. El PSUC era un partit unificat però no era el partit únic del proletariat. És més, com diria Comorera, el PSUC era una promesa que no es faria realitat fins passats uns quants mesos des de la seva fundació. Contradictòriament, a mida que el PSUC creixia, es manifestava més obertament i amb més virulència la divisió del proletariat, a mida que el PSUC esdevenia una alternativa a la FAI, la pugna per l'hegemonia dins del moviment obrer esdevenia més ferotge. El primer de maig del 1937 no va ser un dia d'exaltació de la unitat obrera, sinó un dia trist, tens, d'una calma nerviosa, com qui està esperant l'espurna que desfermi les hostilitats. El fets de maig són el tràgic exemple que la unificació obrera no s'havia aconseguit. Eren el punt final d'un llarg contenciós entre dues opcions incompatibles, entre dues maneres d'entendre el moment revolucionari que no tenien altra cloenda

que la imposició d'una damunt de l'altra. Comorera, després de maig, començava a aconseguir el que havia estat la seva dèria des de feia anys: sostreure a la classe obrera catalana de la influència anarquista i dotar-la d'un projecte polític propi, independent, al marge dels partits republicans.

La política que permet assolir i consolidar aquest objectiu és el front popular. Hom pot dir que a Catalunya no és la unificació del moviment obrer el punt de partida per desenvolupar el front popular, sinó que la implantació d'aquest és l'instrument que permet al PSUC consolidar-se com a partit dirigent a Catalunya. El PSUC era en certa forma el front popular mateix. Quan hom compara la situació de Catalunya en relació amb la d'Espanya, comprova que l'alineament entre el PCE, el sector moderat del PSOE i els republicans enfront de la CNT i el sector largocaballerista té una forta similitud amb l'alineació PSUC i ERC enfront de la CNT i el POUM a Catalunya. Només cal fer una matisació molt important, el PSUC incloïa el socialisme moderat i a més, comptava amb la simpatia i recolzament de molts republicans davant l'ambigüitat i indecisió de l'ERC.

El sector moderat de la dissolta USC, s'identificava plenament amb la línia política del PSUC. Serra i Morret reflectia molt bé aquesta actitud en dir: "sóc del PSUC, però no unificat" (673). Josep Ramon Xirau, diputat de la USC a les Corts constituents, recorda la seva identitat amb el PSUC i exalta la figura de Joan Comorera com l'home que va fer front a la disbauxa revolucionària: "Eren uns moments en què tothom ha

via perdut el cap, en què homes de tota mena i de tota procedència es disfressaven de revolucionaris, amb gec de couro i pistoles penjades; en què jo, posem per cas, tornant cap a casa, creuava una manifestació de no sé qui, dins de la qual en Bosch Gimpera, mànegues arremengades i puny enlaire, em cridava perquè m'hi afegís; en uns moments així, Comorera era, decisivament, i més que tot, un home espiritualment elegant. No es va disfressar mai de res. La disfressa com la transacció no eren cosa seva" (*).

Carles Gerhard, diputat de la USC al Parlament de Catalunya, que considerava al PSUC com el nou partit comunista de Catalunya i que s'autodefinia com "un socialdemòcrata de formació liberal, un humanista i un enamorat de Catalunya" (674), explica en les seves me

(*) Poc temps abans de morir, J.R. Xirau em definia així la personalitat de Comorera: "El caracteritzava una certa rigidesa mental portada a un positiu equilibri pel contrapès d'una invencible inflexibilitat de conducta. Tot això empeltat, d'una manera natural, en un temperament positivament empíric".

Correspondència amb J.R. Xirau. Carta del 17 de novembre del 1981.

També m'explica la seva relació amb Comorera amb aquestes paraules: "Quan el vaig tractar més, quan m'hi vaig apropar deliberadament, més personalment que políticament, fou en els moments tan difícils de la guerra; difícils per tots i, per ell, singularment delicats i durament perillosos. Va ésser quan vaig descobrir que allà hi havia un home i va ésser quan vaig admirar el seu il·limitat coratge, la seva valentia serena i la seva clara i ferma visió d'uns moments particularments tèrbols i difícils".

mòries inèdites perquè no es va donar de baixa en fundar-se el PSUC, malgrat no haver-se adherit mai "a la posició comunista com altres companys de la USC" (675), En aquelles tràgiques circumstàncies "amb les masses enfurides i armades al mig del carrer hi havia en efecte, a més de les nostres pròpies, molts milers de vides innocents que perillaven, i si cadascú, des del lloc on casualment l'havia atrapat aquell vast incendi, podia salvar-ne ni que fos una sola, tots els escrúpols doctrinals quedaven immediatament relegats, en tant que preocupacions vanes i minúscules, a un terme molt remot" (676). A més, "hi havia el fet que cap de les persones il.lustres de l'antiga USC, a les quals ja he fet reiteradament al.lusió, que tanmateix no tenien res de comunistes i que, en tot cas, amb molta més autoritat o prestigi que no pas jo, haurien pogut prendre la iniciativa en aquest sentit, no va considerar oportú de fer-ho en aquell moment. I hi havia finalment la il.lusió que molts nodríem i que ens feia encara esperar que, un cop passada aquella turbonada que no ens crèiem que hagués de durar tant, seria potser més fàcil i en tot cas més pràctic reconduir el partit, en tot o en part, cap als viaranys de moderació i d'humanisme que mai no hauria hagut d'abandonar" (677). Carles Gerhard, que en el transcurs del seu escrit, malgrat ser militant del PSUC, parla dels comunistes en tercera persona, no dubta ni un moment en afirmar que davant l'actitud contemporanitzadora de l'ERC amb la CNT i de retop amb la FAI (678), la política del PSUC era la més encertada i "els comunistes eren els que tenien les idees més clares".

Es també interessant analitzar la posició dels repu-

blicans en relació amb el PSUC. Les dues cares del socialisme en el Govern de la República, Largo Caballero i Negrín, les va tenir l'Esquerra a Catalunya, Tarradellas i Companys. Aquest paper el va tenir l'Esquerra entre altres motius perquè a Catalunya no hi havia ja un partit socialista, els partits socialistes s'havien unificat amb el partit comunista, i als ulls dels altres partits, de les potències democràtiques i de la URSS, el PSUC era el partit de la Internacional Comunista a Catalunya. Es el Partit Socialista en el Govern de la República i l'Esquerra en el Consell de la Generalitat els qui mantenen el protagonisme, malgrat ser partits seriosament desbordats pels esdeveniments, com qui pretén fer veure que la República democràtica continua dempeus. Clar que ni socialistes ni republicans tenien força per contestar el desbordament revolucionari i la resposta en els dos casos va ser d'adesió i canalització del moviment o bé de distanciament i, finalment, d'oposició radical. Largo Caballero i Tarradellas el van canalitzar, Negrín i Companys s'hi van afrontar. L'Esquerra, sense ser un partit socialista, assumia la funció d'aquest en el Consell de la Generalitat.

Aquesta duplicitat i falta de cohesió no tan sols creà fortes tensions internes, sinó que deixà en mans del PSUC el protagonisme en la defensa de la República democràtica. El PSUC era el partit que donava confiança a la petita burgesia i a la pagesia, no l'Esquerra. No es tracta aquí de dir si molts afiliats de l'Esquerra o de la Unió de Rabassaires van ingressar al PSUC, sinó que veien els seus interessos més ben defensats per una política clara del PSUC que creixia que no per

una política desconcertant de l'ERC que s'ensorrava. L'Esquerra es mantingué com a partit, però la seva base social s'havia reduït substancialment en favor del PSUC. Un editorial de "Trebball" publicat el 7 de juliol explicava així el creixement del PSUC: "El PSUC és un partit essencialment proletari i revolucionari, integrat en la seva gran majoria per obrers -metal·lúrgics, transportistes i tèxtils principalment-, així com també per treballadors agrícoles i per pagesos. Però el nostre partit està sostingut per un nombre força crescut d'intel·lectuals i per una part considerable de les classes mitjanes" (679). "El PSUC -continua dient l'editorial- ha conquistat l'ajut de la majoria del proletariat i d'una part considerable de la petita burgesia productora, a causa, exclusivament, de la seva línia política justa" (680). Davant de les acusacions de ser un partit de la petita burgesia o d'immiscir-se en terrenys aliens, l'editorial donava aquesta interessant explicació: "El PSU no vol ni ha volgut en cap moment eliminar ningú. Més encara: considera convenient l'existència d'un partit que defensi els interessos de la petita burgesia de Catalunya. Però el PSUC no té cap culpa si, davant la inhibició de certs partits, davant llurs claudicacions en problemes fonamentals de la guerra, davant les coaccions dels incontrolats, ha hagut de realitzar gairebé sol la tasca enorme de fer front als problemes i de barrar el pas als sabotejadors de l'organització de la victòria i, àdhuc, ha hagut de prendre la defensa de la petita burgesia a benefici del manteniment de la unitat antifeixista. El PSU no té cap culpa si, a conseqüència d'aquesta política enèrgica, valenta i encertada, amples masses de la petita burgesia defensen el nostre partit, el qual, tot i ésser un partit proletari,

ha pogut, a costa de molts sacrificis i de les vides de molts dels seus militants, enfrontar-se amb les malifetes dels falsos revolucionaris, esdevinguts ve ri ta ble s g à n g s t e r s de la Revolució" (681).

El PSUC era, doncs, la millor expressió del front popular i de la unitat democràtica front el feixisme. Cal no deduir d'aquesta afirmació que el PSUC fos el partit de la petita burgesia. He caracteritzat els fets de maig com la culminació de la divisió del movi ment obr er i la petita burgesia. Si així hagués estat el resultat, hauria estat l'invers del que va succeir. Va ser una part del moviment obrer, junt amb la petita burgesia i la pagesia, qui es va imposar a l'al tra part del moviment obrer. La diferència és importantíssima per seguir el fil de l'argumentació per a contestar la pregunta inicial: Què era el PSUC?

Una de les diferències més notables del PSUC en relació amb el PCE és que el PSUC comptava amb el control total sobre la UGT. Durant la guerra, la UGT va ser la central sindical del PSU a Catalunya. La lectura del capítol anterior ja ha deixat prou clara la identitat política entre ambdues organitzacions. Tant és així que Comorera podia ser conseller del PSUC o de la UGT indistintament. La UGT que havia nascut a Barcelona i que no havia pogut arrelar a Catalunya en tot el primer terç del segle XX, arribarà a ser el primer sindicat en el transcurs de la guerra. La unificació socialista i comunista va ser un factor fonamental per al creixement i consolidació del sindicat; homes procedents dels diferents partits unificats com Josep del Barrio i Antoni Sesé del PCC, Rafael Vidiella de la

Fo C^a del PSOE, Miquel Ferrer de la USC, o Josep Moix procedent dels Sindicats d'Oposició a Sabadell, van ser pilars bàsics en l'arrelament definitiu de la UGT a Catalunya.

Cal, però, afegir tres factors més que expliquen el ràpid i espectacular creixement. En primer lloc l'ingrés de molts ciutadans a les organitzacions antifeixistes com garantia de seguretat personal; en segon lloc la sindicació obligatòria decretada el 10 d'agost del 1936; en tercer lloc la polarització del moviment sindical a l'entorn de la CNT o UGT, com a conseqüència del problema polític de fons que plantejava la situació revolucionària. Dels 30.000 afiliats que tenia el juliol del 1936, passà oficialment a tenir-ne 436.300 el mes d'octubre del mateix any, mentre que la CNT va créixer de 143.000 a 361.000 en el mateix període (682). En el IIIer Congrés Regional de la UGT a Catalunya, celebrat entre els dies 13 i 18 de novembre del 1937, es donà la xifra de 2.146 sindicats que sumaven un total de 550.180 afiliats (683). Amb la lògica reserva en què s'han de prendre aquestes dades, és clar que la CNT no tan sols no deixava de ser el tradicional sindicat obrer a Catalunya, sinó que a més cedia l'hegemonia en mans de la UGT. El PSUC comptava amb un suport fonamental, imprescindible, per a portar a terme la seva política. Després dels fets de maig el bloc PSUC-UGT es constituïa com a força indiscutiblement hegemònica a Catalunya.

Al costat del principal ressort de la UGT, el PSUC comptava amb el suport d'altres organitzacions molt arrelades a la política catalana. El Centre Autonomis

ta de Dependents del Comerç i de la Indústria (CADCI), fundat el 1903 i que havia estat sota la influència de la Lliga Regionalista en la seva primera època i de l'Esquerra a partir del 1931, s'adherí a la UGT a partir del 1936. Molts afiliats del CADCI havien estat protagonistes dels fets d'octubre del 1934, i en el seu local de Rambla Sta. Mònica va caure mortalment ferit Jaume Compte, que junt a Durruti, Josep Miret, Andreu Nin o Lluís Companys, constitueix un dels símbols de la lluita d'un poble per al seu alliberament. El Partit Català Proletari, el partit de Jaume Compte, tenia molta influència en el CADCI. El seu secretari general, l'any 1936, Pere Aznar, fou elegit membre del Comitè Executiu del PSUC, després de la seva fundació.

La Unió de Rabassaires també seguí una evolució que l'aproximà en gran manera al PSU. En els primers anys de la República era l'Esquerra el partit que hi tenia més influència. Molts afiliats de la Unió de Rabassaires ho eren també de l'Esquerra. Però a partir de la Llei de Contractes de Conreu, es produeix un distanciament en favor de la USC que, sobretot essent Joan Comorera conseller d'Economia i Agricultura, dedicà molta atenció als problemes del camp i donà total suport al sindicat agrari. Fruit d'aquesta radicalització és l'ingrés de la UR a l'Aliança Obrera. En el transcurs de la guerra, la Unió de Rabassaires s'alineà amb les posicions del PSU, i s'oposà a la col·lectivització forçosa del camp defensant la propietat familiar i la seva protecció per part del Consell de la Generalitat. Un dels seus més destacats dirigents, Josep Calvet, president de la Unió i conseller d'Agricultura del Go

vern de la Generalitat, col.laborà estretament amb Comorera i s'afirmava que era militant del PSUC (*).

D'altra banda, el PSU fomentà la creació d'organitzacions unitàries de caràcter antifeixista amb la intenció d'estendre al màxim la política de front popular. Aquest és el sentit, per exemple, de la creació dels Gremis i Entitats de Petits Comerciants i Industrials (GEPCI), que intentava organitzar la petita burgesia urbana, o la fundació de la revista "Meridià" que volia aglutinar la intel.lectualitat antifeixista en un únic portantveu. Per què "Meridià"? Perquè "Meridià aspira a marcar el migdia intel.lectual del temps que vivim. No vol ésser anacrònic ni caure en un utopisme delirant" (684). El setmanari no pretenia ser tan sols la "tribuna del front intel.lectual antifeixista", si n'ó constituir-se en promotor de tot tipus d'activitats culturals i polítiques, estendre uns nous valors de vida i societat: "lluitem i treballem per una societat lliure, justa, democràtica, avançada i progressista" (685). La redacció estava formada majoritàriament per homes procedents de la USC, com A. Fuster i Valldeperes que n'era Director, Serra i Moret, Lluís Montanyà, Manuel Valldeperes o J. Roure i Torrent (686). En la revista i col.laboraren regularment Joan Oliver,

(*) "De fet, interessava que mantingués la seva independència externa malgrat actuar conjuntament amb el PSUC".

Entrevista amb Vidiella, 15 d'octubre del 1979.

A. Artís Gener, Francesc Trabal, R. Tasis i Marca, C. A. Jordana, Xavier Benguerel, Domènec Guansé, Sebastià Gasch, Ferran Canyameres, Maria Carratalà, i comptà també amb col.laboracions de Mercè Rodoreda, Margarita Nelken, Carles Pi Sunyer, Rovira i Virgili, Joan Peiró, Frederica Montseny, Agustí Bartra, Pere Foix, Pere Calders, Serra Hunter, Joan Cornudella, Rafael Vidiella, Morera i Falcó, Fronjosà, Àngel Estivill o Granier Barrera (*). Joan Comorera hi col.laborà en el primer número aparegut el 14 de gener del 1938, amb un article sobre les seves posicions ja conegudes en relació amb la guerra i amb l'organització de la victòria contra el feixisme (687).

Es, doncs, la política del front popular la que fa del PSU un partit amb una ampla base social i la que fa del seu projecte polític un projecte nacional. Joan Comorera diria en unes declaracions a "El Popular" de Mèxic, el 3 de novembre del 1940: "La història de Catalunya, en el curs de la guerra, és la història del PSUC. Aquest partit és el que dirigeix la lluita del nostre poble per la seva alliberació i serà el nostre Partit qui, amb el recolzament dels obrers, camperols i petits burgesos catalans, menarà la lluita fins a la fi, fins aconseguir la derrota de Franco i llur banda d'assassins" (688). El PSUC era la més genuïna representació de la defensa de la democràcia contra el

(*) S'estructurava de la següent manera: Política, Col.laboració, Un Conte inèdit, Arts, les Lletres, Espectacles i Humor. Sortiren 53 números i el darrer es publicà el 14 de gener del 1939.

feixisme. Gairebé es podria dir que el PSUC havia nascut del braç del front popular, i potser per això les contradiccions, la força i la debilitat del front popular, les va patir el PSUC com ningú. Perquè, després de guanyar o perdre la guerra, què? Era el PSUC el partit dirigent de la lluita antifeixista a Catalunya, era el prestigi impulsor de la lluita per una República democràtica i parlamentària de nou tipus? Hom dirà que les dues qüestions són complementàries. És cert, però amb un aclariment: la primera és defensiva, la segona és ofensiva. En qualsevol cas cal esbrinar què vol dir lluitar per una República democràtica i parlamentària de nou tipus.

Diu Comorera en el seu informe a la I^a Conferència Nacional del PSUC, el 24 de juliol del 1937: "Pel seu origen, la guerra és una profunda revolució. D'acord amb Lenin, afirmem que la nostra guerra és progressiva, i com va dir Stalin, la nostra guerra és l'afer de tota la humanitat avançada i progressiva. Provocaren la guerra les podrides castes espanyoles, la clerecia, els terratinents, l'aristocràcia, la grossa burgesia, els militars, freturosos de venjança contra un poble lliure que els havia vençut el 16 de febrer. Les podrides castes espanyoles, impotents per elles mateixes de vèncer el lliure poble espanyol, demanaren l'ajut de Hitler i Mussolini, i a canvi dels mercenaris, del manteniment dels seus privilegis tradicionals i de conservar una aparença de poder polític, han lliurat la riquesa i la independència del nostre país. I és en virtut del caràcter d'aquesta guerra que el poble espanyol, que els treballadors i pagesos d'Espanya han respost revolucionàriament a l'agressió dels

feixismes interior i internacional. No és pas per casualitat que el mateix 19 de juliol va començar la Revolució. Era ja el final d'un procés. Aquesta resposta fulminant, revolucionària, del poble espanyol a l'agressió militar, no es va produir el 14 d'abril del 1931; no es va produir el 10 d'agost del 1932; no es va produir tampoc el 6 d'octubre del 1934, si bé aleshores la trajectòria ja estava fixada. Era ja el final d'un procés i pel mateix caràcter de l'aixecament de manera intuïtiva, la classe treballadora i pagesa de Catalunya va respondre revolucionàriament a l'agressió del feixisme internacional" (689).

Seguidament, Comorera concretava les conquestes principals de la revolució. Les empreses i fàbriques de la gran burgesia havien passat a mans dels treballadors; la terra era per a qui la treballava i la renda havia estat suprimida per sempre més; la Banca era controlada pels treballadors; el vell Exèrcit i la Guàrdia Civil havien estat aniquilats i substituïts pel nou Exèrcit Popular regular. La revolució era en poques paraules, la destrucció de la base material del feixisme. El Front popular no era tan sols l'instrument de defensa de les llibertats democràtiques, era, a més, la unitat de les forces antifeixistes sota la direcció del proletariat per a la realització de la revolució popular.

La victòria sobre el feixisme i el triomf de la revolució popular, no significaria, doncs, el retorn a la República del 14 d'abril. Les empreses col·lectivitzades no tornarien a antics propietaris ni les grans extensions agràries retornarien a mans dels terratinents.

S'havia produït una profunda transformació econòmica social, la qual, lluny de recular es consolidaria amb la victòria sobre el feixisme. Per tant, la nova República democràtica i parlamentària tindria un punt de partida ben diferent, la base material del feixisme hauria estat vençuda i exoliada.

¿Quin seria, però, el punt d'arribada? La resposta en aquest cas no va ser exactament igual en el curs de la guerra. A mida que aquesta anava avançant i les forces nacionals anaven guanyant posicions, el front popular es debilitava i augmentaven les maniobres capitulacionistes (690). L'actitud del PCE i del PSUC va ser, per una part, de condemna radical, però per l'altra anaven moderant la seva concepció de la recollida popular i donaven tota mena de seguretats que el front popular era una sincera aliança i no una maniobra. En el Ple del Comité Central del PSU, celebrat a Lleida els dies 8 i 9 de gener del 1938, Comorera deia: "el Front Popular no és una maniobra, sinó la nostra arma fonamental per tal de crear les millors condicions per a guanyar ràpidament la guerra" (691). Mesos més tard, en el següent Ple del C.C. del PSU, reunit els dies 5, 6 i 7 de juny del mateix any, Comorera feia l'explicació més entenedora del caràcter de la revolució popular: "Per què lluitem? No lluitem per la Dictadura del proletariat, no lluitem per la implantació immediata del Socialisme, no lluitem tampoc per restablir la ingènua República del primer bienni. Lluitem per un ideal comú i no podem fer altra cosa, car si nosaltres o uns altres volguessin imprimir a aquesta lluita la seva ideologia peculiar, la

conclusió immediata seria la derrota. Si ens proposem lluitar per la Dictadura del proletariat, necessàriament hauríem d'anar eliminant els partits i organitzacions que representen altres ideologies i que, en cas del seu dret, s'oposarien a la nostra pretensió. Exactament passaria si els anarquistes volguessin imposar-nos el seu Comunisme llibertari o els republicans les seves candorositats del primer bienni. I més que una guerra contra el feixisme invasor ens hauríem de lliurar a una lluita de ferotge eliminació d'ideologies contràries. Llitem, doncs, per un programa que uneix que no separa, que no ens porta a l'eliminació recíproca, per un programa de victòria. Llitem per la República democràtica, per la nostra independència, per les llibertats de Catalunya i Euzkadi, per la democràcia del món, contra el feixisme i per la pau dels pobles" (692). Unes ratlles més avall, l'informe de Comorera diu: "Al començament, quan nosaltres parlàvem de República democràtica socialment avançada, de República parlamentària de nou tipus, els nostres adversaris o controvertidors, i sovint alguns companys nostres, veien darrera d'aquesta República una maniobra, i un segon pensament: el segon pensament de l'endemà de la victòria. I hem d'afirmar, una vegada més, que no hi ha hagut, ni hi pot haver en nosaltres, un segon pensament contra cap sector antifeixista. Llitem per una República democràtica que ens uneix, no per una República innominada que ens desuniria i ens enfonsaria a tots en la misèria de la derrota. Com pot haver-hi segona intenció, o qui pot tenir-ne de segona intenció? A l'endemà de la victòria la situació dels nostre país serà de tal naturalesa que imposarà, encara que nosaltres o altres no volguessin, la conti-

nuació del Front Popular, de l'acció mancomunada de totes les forces antifeixistes dels nostre país. Mai no podem nosaltres desconèixer les realitats geogràfiques i econòmiques del nostre país per a poder determinar amb encert i en tot moment la nostra línia de conducta i acció. I aquests factors econòmics i geogràfics del nostre país són prou coneguts per a poder preveure des d'ara quina serà la situació econòmica, financera i psicològica d'aquesta terra l'endemà de la victòria. Caldrà la unió de tots, per tal de poder aixecar el nostre país, per tal de poder guarir les terribles ferides de la guerra i per a poder crear les condicions de reconstrucció d'Espanya, d'Una Espanya feliç i alliberada del malson de les castes semifeudals" (693).

En les ja importants transcripcions que he fet sobre la formulació ofensiva o estratègica del Front Popular realitzada per Comorera, tant en el capítol anterior com en aquest, es pot comprovar una certa confusió, i sobretot, una tendència a esmorteir, en el temps, la via revolucionària del Front popular. En la primera fase de la guerra, és a dir, la que acaba amb els fets de maig, la polèmica entre fer la revolució i guanyar la guerra o guanyar la guerra per a fer la revolució, reflectia dues vies de concebre la revolució social. El Front popular no significava la renúncia a la revolució, sinó la formació a l'entorn de la classe obrera d'un ampli bloc antifeixista per a guanyar la guerra i crear les condicions més favorables per a la realització de la revolució social. En la segona fase de la guerra, quan la FAI i el POUM havien estat derrotats, l'explicació pública del front popular no

és exactament la mateixa. Clar que els nous contrin-
cants eren ben diferents. Es tractava de donar segu-
retats a republicans i socialistes moderats que gua-
nyada la guerra no s'obriria un nou camí cap a la ins
tauració de la Dictadura del proletariat, sinó que el
front popular es mantindria i amb ell, el respecte
pels legítims interessos dels diferents sectors anti-
feixistes. La política del front popular s'adequava a
la correlació de forces existents abans i després de
maig del 1937.

Hom diria, però, que la concepció que s'anava imposant
era la de concebre el front popular no tan sols com
una aliança conjuntural entre la classe obrera, la pa
gesia, la petita i mitjana burgesia, els professionals
i intel.lectuals, per a vèncer el feixisme i salvar
la democràcia, sinó com un front que es mantindria, gua
nyada la guerra, per a reconstruir el país en una Re-
pública democràtica socialment avançada que naixia del
derruïment de la base material del feixisme. No es pot
dir més que això, i per tant no tindria fonament arris
car-se a fer previsions sobre quina hauria estat la
via estratègica al socialisme auspiciada pel PSUC.

Ara bé, s'ha de precisar més el significat de derruir
la base material del feixisme. La resposta més entene-
dora la dóna Togliatti quan diu que "El Partido Comu-
nista era y es consciente de que en la vida económica,
social y política de España prevalecen todavía restos
de un viejo régimen feudal, que impiden al país avan-
zar por el camino de la democracia y del progreso so-
cial. La revolución democrático-burguesa no ha sido
llevada a término. El problema es realizar esta tarea,

reuniendo en un único frente a todas la fuerzas democráticas del país" (694). No seria encertat, segons Togliatti, establir una identitat entre la revolució espanyola i les revolucions russes de 1905 o 1917, "la revolución española tiene sus rasgos característicos, originales, derivados de la particularidad de la situación del país y de la situación internacional" (695). Eren les castes reaccionàries, la noblesa i l'Església especialment, les qui s'oposaven a la realització de la revolució democràtico-burguesa, i calia unir totes les forces democràtiques formant un front comú per acabar amb les relacions semifeudals existents a Espanya. No s'havia de propugnar, doncs, cap programa de revolució socialista sinó estrictament de revolució democràtica. La intervenció de l'Estat i de les organitzacions obreres en el control de les empreses abandonades pels propietaris identificats amb la sublevació feixista, eren inevitables per a la defensa de la República i de cap manera modificaven el caràcter de la fase democràtico-burguesa de la revolució.

Sense voler entrar en l'anàlisi de Togliatti pel que fa referència a la resta d'Espanya, sí vull fer constar la seva difícil compatibilitat amb la societat catalana. A Catalunya no es podia parlar de règim ni de reminiscències feudals, ni plantejar l'objectiu de portar a terme la inacabada revolució democràtico-burguesa. Comorera no va utilitzar mai aquest terme i sí, en canvi, els de revolució popular o de República democràtica. Seria senzillament cloure els ulls, qualificar la revolució desencadenada a Catalunya per l'aixecament feixista, de revolució democràtico-burguesa. El 19 de juliol s'havia iniciat una profunda revolució

social que trastocava totalment les relacions capitalistes de producció, i el Decret de col·lectivitzacions no afectava tan sols a les empreses abandonades per la burgesia identificada amb el feixisme, o abandonades per propietaris espaordits per la revolució sense estar necessàriament implicats amb l'aixecament, sinó que establí un nou ordre econòmic fonamentat en la col·lectivització i en el protagonisme dels sindicats en la vida econòmica i social. El Decret de col·lectivitzacions salvaguardava la petita i mitjana propietat, però no la gran propietat, estés o no estés identificada amb els sublevats. Hom podria parlar de revolució popular si aquest terme expressava l'aliança des de les classes mitges fins a la classe obrera enfront de la burgesia financera, industrial i agrària, però la utilització dels termes, fruit d'opcions polítiques més que d'un aprofundiment teòric, dificulta, i pot induir a error, qualsevol precisió.

El que sí queda clar és que el Decret de col·lectivitzacions no era tan sols una exigència motivada per l'absència dels antics propietaris, sinó una nova ordenació econòmica i social conseqüència de la revolució. El terme de revolució democràtico-burguesa era totalment inadequat per a reflectir la situació econòmica, social i política a Catalunya. Togliatti n'era plenament conscient, i era partidari de la reforma d'aquest Decret (696). La seva posició era coherent, el Decret de col·lectivitzacions era totalment incompatible amb la caracterització de revolució democràtico-burguesa.

El mateix Togliatti, però, indica que l'acció de la revolució democràtico-burguesa a Espanya es realitza

d'una manera nova, a partir dels trets característics de la mateixa: "Pero la República democrática que se crea en España no asemeja a una república democrática burguesa del tipo común. Se crea al fuego de una guerra civil en la que el papel dirigente corresponde a la clase obrera; se crea en un momento en el que el socialismo ha vencido ya en una sexta parte del globo y en el que en una serie de países capitalistas la democracia burguesa conservadora ha sido destruida por el fascismo" (697). En definir la revolució espanyola com una revolució democràtico-burguesa, Togliatti no posa en qüestió les relacions de producció capitalistes, però, en canvi, accepta que part de la burgesia industrial i agrària s'identifica amb la rebel·lió junt amb l'oligarquia financera i terratinent i, per tant, reconeix que les classes dominants assumeixen el feixisme com a forma de dominació, el que deixa a la classe obrera el paper dirigent en la revolució democràtica. Alhora afirma que el triomf d'aquesta és la destrucció de la base material del feixisme. Aleshores, hom es pregunta si és possible fer compatible la destrucció de la base material del feixisme amb la teoria de revolució democràtico-burguesa i amb el manteniment de les relacions de producció capitalista. La resposta de Togliatti no pot ser altra que la base material del feixisme estava formada exclusivament per aquells sectors de les classes dominants que havien donat suport o s'havien adherit a la sublevació i, per tant, la guerra espanyola no era una confrontació social, revolucionària, entre classes antagòniques, sinó una confrontació política entre aquells sectors que s'havien identificat amb el feixisme i l'aliança interclassista dels defensors de la República democràtica. La intervenció dels treballadors en l'ocupació de

les empreses abandonades pels facciosos havia d'entendre's, doncs, com accidental, motivada per les circumstàncies excepcionals, però que en cap moment posava en qüestió el manteniment del principi de l'apropiació privada dels mitjans de producció.

Cal dir també, que el paper dirigent que Togliatti atorgava a la classe obrera, com "la posibilidad que tiene el pueblo español de utilizar la experiencia histórica de la revolución democrático-burguesa llevada a cabo por el proletariado de Rusia tras la conquista del poder" (698), denoten la funció dirigent i substitutiva que assumia ja la classe obrera en la fase democràtico-burguesa de la revolució com, sobretot, els equilibris que feia Togliatti per argumentar la particularitat similitud que podria tenir amb la revolució russa una vegada el proletariat hagués pres el poder.

Tota aquesta interpretació s'ha de fer amb la reserva primordial que a Togliatti, com a Comorera, els obsessionava portar a terme aquella política que aglutinés a l'entorn de la classe obrera el major nombre d'aliats en la lluita contra el feixisme i per la defensa de la democràcia. Aquesta obsessió defensiva passava per damunt de tota previsió de futur sobre què succeïria una vegada guanyada la guerra.

Comorera es movia en el mateix marc d'anàlisi que Togliatti, però la concreció del quadre no era exactament igual. Eren la gran burgesia financera, l'aristocràcia terratinent, els militars facciosos, el clericalisme, els enemics a batre, els que havien estat derrotats el 16 de febrer del 1936 i els que s'havien sublevat. Ells constituïen la base material del fei-

xisme que calia bandejar i contra ells s'havien d'unir totes les forces democràtiques. Fins aquí no hi havia diferències. Però, alhora, Comorera concebia la guerra com una profunda revolució popular que en la pràctica no resultava ser exactament el mateix que la revolució popular teoritzada per Togliatti com l'expressió de la revolució democràtico-burguesa sota la direcció de la classe obrera. Les col·lectivitzacions industrials i agràries no havien estat accions inevitables per les circumstàncies, sinó lògiques i necessàries en un procés de revolució popular. A Catalunya s'havia produït una profunda transformació econòmica i social que calia consolidar. Caigut Largo Caballero, no s'havia de donar per a qualsevol temptació contrarevolucionària que pogués frenar o reformar l'obra realitzada per l'aplicació dels Decrets de la Generalitat sobre les col·lectivitzacions agràries o industrials. En el Ple del Comité Central del PSU, celebrat a Lleida el gener del 1938, Comorera diria: "No s'ha permès cap atac contra el Decret de Col·lectivitzacions i s'ha portat una obra que tendeix, no solament a continuar, sinó a enfortir l'obra revolucionària, corregint-ne els seus defectes" (699). La revolució popular havia de garantir i protegir fins i tot, la petita i mitjana propietat agrària, industrial o comercial, però havia de portar a terme alhora, l'obra transformadora de liquidació de la propietat en aquells justos termes que establia la legislació de la Generalitat.

No havia de ser exactament el mateix, i no ho era realment, la liquidació de la base material del feixisme tal com la definia Comorera, amb la supressió de la propietat burgesa en aquelles empreses de més de cent

assalariats que serien "obligatòriament col·lectivitzades". En el primer cas es podia establir una aliança interclassista enfront d'aquells sectors de les classes dominants identificats amb el feixisme, per la defensa de la democràcia i sense posar en qüestió les relacions de producció capitalistes; en el segon cas s'estava limitant l'aliança interclassista, no tan sols en funció de l'opció política presa, sinó en funció del nou ordre econòmic i social que s'establia. No eren tan sols, doncs, dues qüestions diferents, si nó que podien esdevenir, àdhuc, contràries. Una cosa era l'aliança antifeixista per la defensa de la democràcia sense cap altra precisió, i una altra, la revolució popular. Cal dir, com ja m'hi he referit abans, que en el curs de la guerra i així que les condicions anaven sent més desfavorables per a la República, la unitat de les forces democràtiques enfront de l'enemic comú passava per davant de tota teorització sobre el caràcter de la revolució. S'havia de salvar la República i la democràcia fos com fos i, per tant, s'havien de deixar de costat totes aquelles opcions que podien crebrantar la unitat antifeixista. La revolució popular estava en funció de l'aliança antifeixista, no al revés. En d'altres paraules, el projecte ofensiu que podia ser el front popular estava en funció del seu origen defensiu per salvar la democràcia.

Plantejades les coses d'aquesta manera, és absurd pre tendre definir el PSUC a partir de ser el resultat d'un nou projecte d'estratègia d'avenç cap al socialis me, fruit de la unificació socialista i comunista. Ha via estat una unificació defensiva i seria estable men tre la lluita comú contra el feixisme unís opcions que continuaven sent divergents.

De fet, aquesta falta d'homogeneïtat del PSUC i de clarificació del seu projecte d'estratègia cap al socialisme, era reconegut per Comorera. El PSUC havia esdevingut un gran partit per la seva línia política justa, pel tractament internacional donat a la guerra, per la política d'unitat entre els Governos de Catalunya i la República, per la política d'àmplia unitat antifeixista en defensa de la democràcia com objectiu irrenunciable per damunt de les opcions específiques dels diferents sectors antifeixistes. El PSU havia fet del seu projecte polític de front popular el projecte hegemònic a Catalunya. Quin era, però, el seu projecte ideològic? "Hi ha una debilitat ideològica en nosaltres, debilitat que hem d'anar superant, i disciplinàriament no hem arribat encara a ésser el partit monolític que hem d'ésser. Partit monolític de base democràtica, en el qual els militants se saben soldats d'un exèrcit que vol crear un món nou. Instrument necessari, perquè som, i hem d'ésser, el partit de la guerra i el Partit de la revolució. I la guerra i la revolució no poden guanyar-se ni dirigir-se si no hi ha una forta disciplina interna i una projecció monolítica de la gran multitud envers l'exterior, i hem de guanyar aquesta identitat ideològica i aquesta disciplina monolítica, perquè si no, els pilars fonamentals del nostre esdevenidor i de l'esdevenidor de la guerra i de l'esdevenidor de la possible revolució del demà, serien destruïts" (700). Aquestes paraules pronunciades per Comorera en el primer Ple ampliat del C. C. del PSUC, el 31 de gener del 1937, palesen que el PSU, que era la més avançada imatge d'unitat antifeixista, no havia assolit encara una cohesió ideològica que li permetés ésser una organització homogènia.

Hom es pregunta si quan Comorera planteja la necessitat de guanyar la identitat ideològica i la disciplina monolítica, no està obrint un nou camí en la concepció del partit unificat i únic de la classe obrera, sinó reconduint la real unificació de corrents diferents cap a un partit comunista clàssic. L'origen plural, no uniforme, i unitari, no divisionista, del PSUC, resultava ser un pecat original més que punt de partida d'un procés de revisió i renovació del paper del partit de la classe obrera en la revolució socialista.

En la realitat, difícilment el PSUC podia esdevenir un partit marxista revolucionari de nou tipus. Era un partit plural en la seva composició; era un partit democràtic que concebia la defensa de la democràcia i la lluita per la República democràtica no com un accident sinó com una conquesta de la classe obrera en el procés històric de la lluita cap al socialisme, era un partit unitari que sabia unir a l'entorn de la classe obrera a altres classes i sectors de la societat interessats en l'aprofundiment de la democràcia i la llibertat; era un partit de classes que tenia la seva raó històrica d'existir en constituir-se com a partit dirigent de la classe obrera per a la realització de la revolució socialista; era un partit unificat no monolític que intentava obrir nous camins no dogmàtics entre l'obrerisme rupturista que havia caracteritzat al moviment comunista fins als anys 30, i el reformisme col.laboracionista que havia estat segell d'identitat del moviment socialista fins als mateixos anys; era, en fi, un partit nacional que havia aconseguit fer del seu projecte polític, projecte hegemònic de la

nació catalana. Aquest va ser el PSUC... durant la guerra. Aquesta era la seva riquesa i el seu patrimoni que podia desenvolupar-lo o corregir-lo. Quan Comorera es referia a la bolxevització, al partit monolític i fortament disciplinat, estava optant per la correcció.

El PSUC era el partit del front popular i era també el partit de la Internacional comunista, i encara que pugui semblar contradictori, no tenia perquè ser complementària una cosa amb l'altra. El VII Congrés havia estat cabdal, no tan sols per la fundació del PSUC, sinó també per la seva consolidació com a partit dirigent a Catalunya, però el VII Congrés no canviava els trets definitoris de la Internacional Comunista i per tant, tampoc del PSUC. El caràcter fundacional del PSUC a partir de la III^a Internacional vestia el dibuix de la unificació a partir dels principis de la mateixa. El PSUC era i havia d'esdevenir un partit marxista-leninista-stalinista, que assoliria el centralisme democràtic com a forma organitzativa, que tenia per objectiu la instauració de la Dictadura del proletariat i com a punt de mira la URSS, pàtria de tots els treballadors del món. Bolxevitzar el PSUC era corregir la seva composició plural, homogeneitzar en una organització monolítica les diferents opcions que integraven el seu origen. La unificació real del 23 de juliol, esdevenia una unificació fictícia. El PSUC venia a ser un partit comunista que integrava al seu si opcions ideològiques diferents en funció d'una línia política, la del front popular, que era assumida per tots. Aquesta doble imatge era reflectida per Comorera en el seu informe a la I^a Conferència Nacional quan d'una banda afirmava la necessitat d'una política de promoció de quadres, pilars fonamentals per a la consolidació d'un

autèntic partit bolxevic, i de l'altra combatis el sectarisme d'alguns militants o organitzacions envèrs a companys procedents de partits republicans o del POUM (701). Calia fer compatible la composició d'origen plu^lral del PSUC amb la seva homogeneització progressiva, amb la seva bolxevització.

La situació del PSUC era la inversa de la del PCE. Mentre el primer era fruit de la unificació socialista i comunista propugnada per la Internacional Comunista i per tant havia d'uniformar la diversitat d'origen en un partit bolxevic, el segon era un partit bolxevic que no havia assolit la unificació amb el socialisme. El PSUC expressava el final de la unificació, el PCE el punt de partida, però en els dos casos el resultat final era un partit bolxevic, per utilitzar la paraula que sistemàticament feia servir Comorera per que què era i què havia de ser el PSUC: un partit comunista.

Aquesta identitat entre ambdós partits ja la declarava Comorera en el seu discurs en el Ple ampliat del C.C. del PCE celebrat a València del 5 al 8 de març de 1937, quan deia: "Aquesta identitat absoluta explica per què nosaltres estem avui ací, no en qualitat de de legats fraternals, d'invitats, sinó com hi esteu tots vosaltres: en un pla d'igualtat de drets i deures, com altres tants militants de la gloriosa Internacional Comunista.

Hem passat del període de la unitat d'acció, i estem ja en el període, més fecund, de la unitat orgànica: som un mateix partit" (702); o l'exaltava Rafael Vidi^lella en el mateix Ple, en dir: "I és que ens sentim, camarades, és que el Partit Socialista Unificat de Ca^ltalunya se sent identificat, se sent unit en un sol

bloc amb el Partit Comunista d'Espanya. El camarada José Díaz afirmà, en el seu magnífic i brillant informe, que el Partit Comunista d'Espanya comptava amb dos-cents cinquanta mil afiliats. No incloïa entre aquests dos-cents cinquanta mil afiliats els del Partit Socialista Unificat de Catalunya. Doncs bé, camarada José Díaz, camarada "Pasionaria", camarades del Comité Central del Partit Comunista d'Espanya, camarades tots: tan identificats ens sentim amb el Partit Comunista d'Espanya, que jo puc proclamar avui des d'aquí, que als dos-cents cinquanta mil adherits que constitueixen el vostre partit, podeu afegir-hi els cinquanta mil que formen el nostre" (703).

El PCE i el PSUC eren dos partits de la Internacional Comunista, que portaven a terme la política aprovada al VII Congrés. Dos partits per a una política en un mateix Estat. Dos partits amb els seus respectius delegats de la I.C., en primer terme Togliatti al PCE i Gerö al PSUC (*), però amb tres únics guies, Stalin, Manuïlski i Dimitrov. Dos partits que representant una mateixa política eren mútuament independents. Ho diria, per les paraules de Comorera i Vidiella, que les relacions entre ambdós partits eren i serien molt

(*) A partir de finals del 1937, Togliatti és ja la indiscutible figura clau del moviment comunista a Espanya, incluint el PSUC. La seva presència política va ser sempre directora en el PCE, i en el PSUC intentà el mateix, encara que, en aquest cas, la forta personalitat de Comorera i "la situació" diferent del PSUC, minvaren la seva influència.

cordials. No sempre va ser així, però aquest és un tema que ja el tractaré més endavant.

El PSUC era un partit de la Internacional Comunista a tots els efectes, malgrat no fos una Secció de la mateixa i fos només un partit adherit com feia constar en la seva denominació. Així ho deixava clar Comorera quan deia al Ple del C.C. del PCE que hi estava "en un pla d'igualtat de drets i deures, com tants d'altres militants de la gloriosa Internacional Comunista". El 30 de juliol del 1936, set dies després de la unificació, el Comité Central del PSUC publicava a "Treball" un comunicat en el que s'informava de la decisió d'adherir-se a la Internacional Comunista, "actuant conjuntament i d'acord amb el PCE" (*), alhora que es feia una crida a la unificació de les organitzacions dels quatre partits per a que constituïssin seccions locals i elegissin un Comité que es posés en contacte amb el Comité Central.

(*) Treball, nº 8, 30 de juliol del 1936.

"Per un gran PSUC", comunicat del Comité Central.

A partir d'aquest moment la denominació del partit serà: Partit Socialista Unificat de Catalunya (Adherent a la Internacional Comunista.

Aquest "actuant conjuntament i d'acord amb el PCE" ha quedat interpretat en el temps com l'adhesió del PSUC a la Internacional Comunista a través del PCE. S'ha d'aclarir que l'adhesió és directa, però el PSUC queda alineat a la I.C. a través del PCE. Togliatti esdevindrà la màxima autoritat de la I.C. a Espanya tant en relació amb el PCE com també amb el PSUC.

La història dels primers anys del PSUC és indissoluble de la història de la Internacional Comunista. És fill del VIIè Congrés i se sentirà orfe com ningú quan la Internacional sigui dissolta, l'any 1943. El PSUC era la millor expressió de la política de front popular i pagaria com ningú el pacte germano-soviètic del 1940. El PSUC era un partit nacional que creuria trobar la seva consòlidació amb el reconeixement com a Secció catalana de la I. C., el 1939 i, alhora, començaria a preveure la inseguretats de la seva independència com a partit nacional quan la I. C. va ser dissolta. La dependència del PSUC en relació amb la Internacional Comunista era garantia de la seva independència en relació amb el PCE.

El PSUC era un partit especialment sensible a la transcendència internacional de la guerra civil espanyola. La sistemàtica i repetida al·lusió de Comorera a la significació internacional de la guerra contra el feixisme invasor i a la importància del seu desenllaç que, cas de ser negatiu, podia desencadenar una segona guerra mundial, n'és la prova palesa. La guerra no era una confrontació interior, era una guerra internacional. De la mateixa manera que el feixisme alemany i italià intervenien obertament en suport de Franco, calia unir a totes les forces democràtiques en defensa de la República i aconseguir l'ajuda de les democràcies occidentals. El front popular havia de ser el pacte interclassista interior alhora que el pacte entre la URSS i les potències democràtiques ho era en l'àmbit internacional enfront de l'enemic comú, interior i exterior, com era el feixisme. Aquest paral·lelisme entre la situació nacional i internacional o confluència d'interessos entre la classe obrera espanyola i la classe

obrera internacional podia interpretar-se de dues maneres: bé com una acció solidària del moviment obrer internacional envers la lluita democràtica a Espanya, bé com l'adequació de la lluita democràtica a Espanya a la política fixada per la Internacional Comunista.

Hom podria rebatre fàcilment aquesta darrera opció dient que el front popular a Catalunya no el va inventar el VII Congrès de la Internacional Comunista, sinó Comorera quan davant de les eleccions legislatives del 1933 plantejava la necessitat de formar un ampli front d'esquerres que anés des dels comunistes a l'Acció Catalana Republicana. També es pot dir que la derrota electoral de novembre del 1933 o militar d'octubre del 1934, són el punt de partida fonamental de la unitat d'acció política que culmina amb el triomf del front popular el 16 de febrer del 1936. No es tracta aquí de parlar de l'encert o no de la política de front popular, sinó de rebutjar que es derivés dels interessos de la política exterior sociètica. En canvi, sí es pot parlar de confluència entre la formació d'un ampli front antifeixista a Espanya i l'interès de la Unió Soviètica de mantenir l'aliança amb els sistemes democràtics enfront del feixisme. La URSS era un aliat natural de la República, ja que el perill de l'Alemanya nazi li era molt més imminent que per a Anglaterra, per exemple, que podia contemplar el conflicte espanyol des de la tranquil·litat de la "no intervenció". I és ben probable que no estés interessada en ajudar un procés de revolució social que posés en qüestió o tan sols dificultés, les seves relacions amb els països democràtics. La URSS donaria suport al front popular i a la lluita democràtica contra el feixisme, però no a la revolució social. D'aquí, però, tampoc es pot deduir

que la Unió Soviètica fos la responsable del fracàs de la revolució social i de la posterior derrota de la República; els factors que contesten a aquestes qüestions són molt més complexes i no és aquí el lloc d'estudiar-los. L'únic que sí s'ha de dir és que l'ajuda de la URSS a la República no va ser ni de lluny desinteressada i en tot moment va estar condicionada per una política d'Estat i de seguretat del socialisme en un sol país.

Però, dit això, cal acceptar que l'aportació militar de la URSS va ser cabdal per allargar les esperances republicanes, i en contrapartida la influència política soviètica, bé directament, bé a través dels dos partits de la Internacional Comunista, va ser evident. El protagonisme de la Unió Soviètica era fins a cert punt lògic donada l'abstenció dels països capitalistes democràtics, però cal matisar-lo en el sentit que ella mateixa era la primera interessada en fer protagonistes dels Governos de la República i de la Generalitat republicans i socialistes per bandejar tota teoria, estesa no tan sols pels nacionals sinó també per sectors republicans, que la República era una colònia soviètica. Negar, per tant, la influència de la Unió Soviètica seria absurd, però d'aquí no se'n pot deduir que la política de front popular fos l'extensió a Espanya dels interessos de la política exterior soviètica.

El PSUC reflecteix les dues situacions. Per una part, és fruit d'un procés original i aconsegueix arrelar en la societat catalana a través i per la política de front popular. El creixement espectacular del PSUC és, en

en primer lloc, l'expressió de l'arrelament de la seva línia política. Però, en segon lloc, també és cert que el PSUC es beneficia de ser un partit de la Internacional Comunista i de la indubtable influència de la Unió Soviètica sobre la República. El prestigi que aconseguí la URSS per ser el país que més ajudava la República beneficiava indirectament a aquells partits, el PCE i el PSUC, que més identificats estaven amb el que era sovint denominada segona pàtria dels treballadors espanyols. Les al·lusions elogioses a la URSS i a Stalin eren constants en els discursos dels dirigents comunistes i també en els de Comorera. El PSUC no era tan sols un partit nacional català que lluitava per les llibertats nacionals de Catalunya i per la independència d'una Espanya democràtica, era, a més, un partit de la Internacional Comunista que lluitava contra el feixisme internacional que amenaçava a la pàtria del proletariat, és a dir, la URSS. La defensa de la Unió Soviètica era un dels segells d'identitat del PSUC. Aquesta vertent internacional l'explicitava Comorera quan afirmava: "La nostra fidelitat a les consignes, la nostra energia en la seva propaganda i en la seva aplicació, el prestigi formidable de la nostra gloriosa Internacional Comunista, les ensenyances de Marx, Engels, Lenin i Stalin, tot això ha influït d'una manera extraordinària en l'èxit del nostre treball. Hem interpretat de manera eficaç el sentir de la gran massa de Catalunya i interpretem avui de manera clara la seva voluntat de lluita i de victòria. Per això hem aconseguit èxits: perquè a més a més de ser profundament catalans, que ho som i seguirem sent -perquè així som nosaltres- som profundament internacionalistes; perquè a més a més de ser catalans, ens sentim lligats d'una manera estreta indissoluble al

gloriós Partit Comunista d'Espanya i amb ell a la Internacional Comunista, al Partit Internacional de Lenin i Stalin" (704).

El PSUC era, doncs, un partit nacional i un partit internacionalista, en el ben entès que aquesta segona vertent estava condicionada a la política de la Internacional Comunista, la qual, sota formes noves, continuava mantenint la teoria estalinista de la defensa del socialisme de la URSS com l'objectiu en primer pla del moviment obrer internacional. Mentre confluïssin les dues opcions no hi havia problema tal com va ocórrer durant la guerra, però si una es fes dependent de l'altra, l'estabilitat del PSUC entrava en perill, tal com va succeir amb la signatura del pacte germano-soviètic.

No voldria que el lector tingués ja una resposta definitiva a les qüestions plantejades en iniciar aquest apartat. Tot just ha passat un any de guerra i encara queden alguns temes per a esbrinar. No vull acabar, però, aquest apartat sense personalitzar-lo: Qui decidia la política del PSUC?

Si llegim a Togliatti, pocs dubtes podem tenir: "Es evidente que el PSUC, dado su origen, no podia ser un partido homogeneo, ni en su composición ni en su dirección, pero lo más grave es que en la dirección nos faltaba un punto de apoyo seguro, un grupo de camaradas que trabajaran y lucharan en una línea acertada para corregir las debilidades del partido. Era imposible basarse en los viejos comunistas (Valdés y Ardiaca), por su absoluta inconsistencia política. El secretario general del partido (Comorera) los dominaba i aterro

rizaba, como hacía con toda la dirección. Imposible trabajar abiertamente para echar a Comorera, a causa, entre otras cosas, de su popularidad. Había que vencerlo y dirigirlo, cosa bastante difícil, porque tras haber aceptado, una línea, una propuesta, vuelve siempre a su idea y opone una seria resistencia a la realización, orientando a "sus" cuadros como prefiere. No logramos nunca, ni siquiera planteando el problema con la máxima energía, separarlo de los elementos francamente negativos de la dirección (Serra Pàmies, Colomer) y las causas de ello deberán ser estudiadas atentamente" (705). Les paraules de Togliatti són ben orientadores. En primer lloc, per la voluntat d'intervenir en l'homogeneització del PSUC, donada la seva pluralitat d'origen que afectava a la seva composició i a la seva direcció. En segon lloc per l'afirmació que era Comorera l'amo i senyor de l'organització. En tercer lloc, per obrir un camí que es farà clàssic en la relació entre Comorera i alguns dirigents de la Internacional Comunista o del PCE; o portar-lo cap a posicions correctes o apartar-lo. Durant la guerra, en plena legalitat, i amb la popularitat de Comorera, eren difícils les dues opcions, després ja es veuria.

Sense entrar en la primera qüestió, de la qual ja n'he parlat i la tornaré a tractar més endavant, és cert que hi havia una diferència qualitativa entre Comorera i la resta de la direcció. Comorera personalitzava el PSUC i no volia deixar de fer-ho (706). Fomentava més el culte a la personalitat que no pas un treball col·legiat. Els altres membres de la direcció li reconeixien un sentit polític poc comú, i acceptaven, sincerament o no, la seva superioritat política i el seu

paper rellevant. Fins i tot, aquest estar per damunt de tot, li permetia a Comorera poder estar al marge de moltes polèmiquessal si del PSUC, o entre membres d'aquest partit i el PCE, jugant un paper arbitral quan li convenia o simplement quedant-se al marge com si el tema no li afectés. Però, sempre i en tot cas, feia el que ell creia oportú. El culte a la personalitat i el seny estalinista encaixaven perfectament amb la seva manera de comportar-se en el món de la política. La seva concepció del partit es complementava perfectament amb el centralisme democràtic, fins el punt de garantir la unitat d'acció a partir d'una organització fortament disciplinada i monolítica, paraules que utilitzava insistentment. Es podria dir que concebia el partit com un exèrcit del qual ell n'era el Capità General.

Dit això, i acceptant que Comorera era com un punt i a part, és evident que havia de recolzar-se en algú i, alhora, que la seva política personalista topava a vegades amb altres dirigents del PSUC. Al costat de Comorera s'hauria d'esmentar a Rafael Vidiella, Pere Ardiaca, Miquel Valdés, Josep del Barrio, Serra Pàmies o Víctor Colomer, com persones que per diferents motius van tenir un paper destacat durant la guerra i, en segon terme cal no oblidar a Antoni Sesé fins la seva mort, Miquel Ferrer, Josep Moix, Josep Marlés, Felip Garcia "Matas", Josep Miret, Pere Aznar, Joaquim Almendros, Dolors Piera o Josep Muni, entre d'altres (*).

(*) Antoni Sesé, Secretari General de la UGT catalana fins la seva mort en atemptat, Josep Moix, ministres de Treball en el Go-

Rafael Vidiella era l'home públic del PSUC més conegut després de Comorera. Sempre mantingué bones relacions amb els anarquistes i sobretot amb la CNT, d'on ell procedia. Era un home de tracte cordial i afable que no li impedia tenir un gust per l'aventura i una tendència al radicalisme. No estava acostumat a una militància estricte ni li feia massa gràcia assumir-la. Preferia un lloc al Comité de Milícies Antifeixistes o una conselleria de la Generalitat que una responsabilitat interna de partit. No es va entendre mai amb Co

vern Negrín; i Miquel Ferrer, Secretari General de la UGT catalana després del IIIer Congrés del novembre del 1937, foren junt a Rafael Vidiella i Josep del Barrio, els dirigents del PSUC més destacats en la política sindical. Cal no oblidar tampoc a Molinero, Fronjosà o Eroles, que tingueren un paper molt destacat a la UGT catalana. Pere Aznar en el CADCI, Joaquim Almendros en la secretaria militar del PSUC, sense oblidar tampoc a Trueba que comandava junt amb del Barrio la Divisió Karl Marx. Josep Muni, secretari polític de l'organització de Barcelona, anà assolint un protagonisme creixent junt amb Josep Marlés de la secretaria d'organització del Comité Central. Ambdós destacaren especialment en els darrers dies de la guerra a Barcelona. Dolors Piera fou probablement la militant més destacada del PSUC durant la guerra, d'igual manera que Teresa Pàmies ho fou de les JSU de Catalunya. Josep Miret fou Conseller de Proveïments i un dels pocs militants procedents de la USC, que intervingué més directament dins de l'organització del PSUC, junt amb Serra Pàmies. En el capítol següent em referiré més concretament a Felip Garcia "Matas" i Josep Marlés, que formaren junt amb Comorera el Secretariat restringit en els primers anys quaranta.

morera i més d'una vegada li va plantar cara en qüestions que afectaven a la política de govern del PSUC. No va entendre mai la qüestió nacional catalana, fou un dels més destacats opositors a la fusió, frustrada, entre la F^o C^a del PSOE i la USC, el 1933; en el PSUC mantingué sempre posicions concordants amb el PCE en les successives polèmiques o crisis que es van produir. No tenia ambició d'heroi o màrtir, i quedava sempre ben situat després d'una crisi interna en la qual evitava esser-ne protagonista. Fugia de les baralles, no anaven amb el seu tarannà, el posaven malalt. Ell cridava la vida, per això era un revolucionari.

Pere Ardiaca era just al contrari que Vidiella. Era un home d'aparell, que es coneixia pam a pam l'organització, que intervenia activament en les discussions del Comitè Executiu mantenint sempre una pulcre fidelitat a la seva formació i tradició comunista. Era un gran orador i un bon polemitzador. Acostumava a ser ell qui representava al Comitè Executiu del PSUC en els mítings o actes celebrats arreu de Catalunya. Des de les pàgines de "Treball", que estava sota la seva responsabilitat, escrivia sovint articles de línia política. Es destacà en la polèmica contra el trotsquisme i va ser el dirigent del PSUC que, a part de Comorera, s'interessà més en l'homogeneïtzació i orientació política del PSUC, tal com ho demostren els seus articles regularment apareguts en la secció de "Treball" que portava per títol "Davant de la I^a Conferència Nacional del PSUC" (707). Era dur i tossut com Comorera, però malgrat llur afinitat de caràcter no es tenien massa simpatia. Pere Ardiaca li reconeixia una gran capacitat i acatava la seva autoritat, però era un home amb criteri propi i en tot cas la seva primera

fidelitat era la Internacional Comunista.

Miquel Valdés, ex-secretari general del PCC, va ser sempre un home fidel a Comorera. Era un home bo, honest políticament, un lluitador nat que des circumstàncies l'havien col·locat a la secretaria general del PCC. Havia estat la solució de compromís en la crisi oberta en aquest partit després dels fets d'octubre del 1934 i que enfrontava per un costat el sector moderat i minoritari encapçalat per Pere Ardiaca, però que tenia el suport del PCE i de la I.C., i el sector radical i majoritari, encapçalat per Josep del Barrio, Hilari Arlandis i Antoni Sesé (708). No era un home d'iniciatives o d'empenta, però estava sempre al peu del canó. Responsable de la secretaria d'organització era el braç ideal de Comorera per a tenir el control del partit. Sentia una gran admiració per Comorera i en els moments difícils sempre estigué a costat seu, així ho féu durant la guerra i així ho repetí quan Comorera fou expulsat del partit l'any 1949.

Josep del Barrio havia estat sempre un home molt independent i poc amic de seguidismes. La seva astúcia tenia el contrapès de l'audàcia que l'anul·lava. Anava amb el pit al descobert, sense por. Tenia la bella inconsciència revolucionària que mou les muntanyes, allibera els arbres i fa volar les flors. Era capaç d'aixecar-se enmig d'un míting del Bloc Obrer i Camperol, mentre l'auditori escoltava fidelment a Joaquim Maurin, i començar a interpel·lar-lo, o formar una columna de valents militants del PCC i dirigir-se a defensar la República catalana quan els escamots de soldats assetjaven el Palau de la Generalitat el 6 d'octubre del 1934. Era el responsable de la política militar.

La seva manera molt personal d'actuar li va portar força dificultats, malgrat comptar sempre amb el suport de Comorera. Tenia la duresa de convicció i de caràcter que el feia prendre les actituds més contundents contra l'infantilisme anarquista. No dubtà en deixar la primera línia i dirigir-se a Barbastre per posar ordre. També era sever amb la falta de conscienciació a reraguarda en relació amb les necessitats de la guerra i va arribar a intervenir molt agressivament en algun Ple ampliat del Cté. Central del PSU sobre aquest tema. Era capaç de notificar-li a Negrín la renúncia a l'ascens que se li concedia si no eren reconeguts els oficials del seu cos d'exèrcit. Josep del Barrio, sempre va tenir un tarannà protagonista, però sincer; no es mossegava la llengua. Sempre va formar part dels corrents més radicals dins del Partit Comunista de Catalunya i en el PSUC mantingué la seva actitud i es destacà en les seves crítiques contra el PCE. Ell estava d'acord amb la transformació del PSUC en un partit comunista, bolxevic, però defensava la seva originalitat fundacional com a partit nacional i independent del PCE. La seva responsabilitat i estada al front no li permeteren, però, una presència continuada a Barcelona i minvaren la seva influència política. Fou un dels principals promotors del Comité Central d'Anvers realitzat després de la caiguda de Catalunya, on defensà la identitat històrica del PSUC com a partit unificat, nacional i independent. Estaria d'acord amb la bolxevització del PSUC, malgrat que aquesta paraula tenia un significat ben diferent per a ell que el que va prevaler. I en seria una de les víctimes de la "bolxevització" quan fou expulsat el 1943, per oposar-se a la renúncia del restabliment de la legalitat republicana com a forma política i jurídica del retorn de

les llibertats democràtiques a Espanya i a Catalunya.

Miquel Serra Pàmies ha estat un dels homes que ha viscut més cruament la política. Formà part del Comité Executiu en representació de la USC, junt amb Comorera i Pau Cirera que fou destituït als pocs dies (*). A la I^a Conferència Nacional del PSUC, seria reelegit fent-se càrrec de la secretaria de Finances. Va ser un dels pocs dirigents de la USC, junt amb Josep Miret, que va tenir un paper rellevant dins de l'organització. La major part de militants destacats de la dissolta USC, van assumir funcions públiques a la Generalitat, Ajuntament de Barcelona, Universitat, o bé intervingueren més directament a organitzacions vinculades al PSUC, com la UGT. Aquest fou el cas de Ruiz Ponseti o Serra i Moret a la Generalitat, de Granier Barrera i Martínez Cuenca a l'Ajuntament, de Josep Ramon Xirau a la Universitat, o de Fronjosà a la UGT. Era un home alt i prim, més aviat introvertit i fred en el tracte. Con-

(*) La separació fulminant de Pau Cirera del Comité Executiu del PSUC, als pocs dies de la seva fundació, sembla que és motivada per les denúncies i amenaces procedents de la FAI, en les que s'acusava a Pau Cirera de tenir amagat el seu oncle que era capellà. Pau Cirera fou separat de la direcció i enviat al front, però no expulsat del PSUC, no sent exacte la informació de "Treball" en aquest sentit. (Entrevistes amb Lluís Alvarez, Barcelona, 14 de desembre del 1981, i amb Antoni Planas, Montmeló, 22 de juliol del 1981).

Pau Cirera fou substituït per Lluís Alvarez a la Secretaria de Cultura, i Carme Julià s'incorporà al Comité Executiu en la secretaria d'Administració.

Treball, 15 d'agost del 1936.

seqüent amb les seves idees, era profundament catalanista i no s'amagava en afirmar-ho, sobretot quan pensava que la identitat nacional i la independència del PSUC estava en perill. Era un tècnic industrial que havia treballat durant la República en el servei de conservació de l'estesa subterrània de cables de la Canadenca i "se'n reia una mica força dels intel·lectuals que actuaven de socialistes" (709). A l'igual que Víctor Colomer, fou una de les figures més influents dins de la direcció del PSUC durant la guerra i, com a Conseller de Proveïments, fou després de Comorera i Vidiella, el dirigent del PSUC que formà part durant més temps del Consell de la Generalitat, per davant de Miquel Valdés, Josep Miret i Ruiz Ponseti. Estigué sempre al costat de Comorera, tot i que li recriminava la seva manera de contemperar amb els dirigents del PCE, en especial quan aquests s'instal·laren a Barcelona. Damunt seu sempre pesà l'informe negatiu de Togliatti i, acabada la guerra, fou cridat a Moscú per la Internacional Comunista junt amb Josep del Barrio quan Comorera ja hi era. Va ser acusat per Mije i Checa de ser un confident de la policia secreta francesa (710), i quedà apartat de les discussions sobre desenvolupament de la guerra fins que la Comissió de Quadres el va absoldre per considerar que no hi havia proves. Aquesta acusació el va desfer moralment i el va afectar físicament. No tenia altra obsessió que marxar el més ràpidament possible de Moscú i ho va poder fer l'octubre del 1939, junt també amb Josep del Barrio. Van ser enviats a Xile, via Vladivostok, Japó i EE.UU. Serra Pàmies no oblidaria mai l'estiu del 1939, s'apartà del partit i decidí combatre'l fins a la seva mort (*).

Víctor Colomer fou un dels protagonistes de l'escissió del POUM, els quals decidiren ingressar primer a la Fº C^a del PSOE, i després participaren en la unificació dels quatre partits. Membre del primer Comitè Executiu del PSUC en representació de la Fº C^a del PSOE junt amb Rafael Vidiella i Joaquim Almendrós, s'en carregà de la secretaria d'agitació i propaganda. Fou reelegit en la I^a Conferència Nacional. Víctor Colomer, que havia marxat del POUM per considerar que la seva creació agreujava la divisió del moviment obrer, fou sempre un fervent partidari del front popular i un dels pocs dirigents del PSUC que va copsar el salt històric que podia representar el seu naixement per al moviment obrer. Defensà el seu segell d'identitat i s'oposà a tota homogeneïtzació que desvirtués el seu origen. La unitat obrera, la unitat antifeixista i la perspectiva del partit únic del proletariat a Espanya eren els seus punts de mira i així ho reflectia en el document "Urgeix la unitat proletària i antifeixista" prologat per Joan Comorera (711). Fou l'inspirador de les revistes "Meridià" i "Catalunya", i se'l responabilitzà de les desviacions trotsquistes del primer número d'aquesta darrera. L'afer "Catalunya", que espliqué més endavant, el marginà de la direcció i provocà

(*) "Quan l'octubre del 1939 ens envien a Xile via Vladivostok, Serra Pàmies, que era una "esfinge" i que no va obrir la boca en tot el viatge, va dir-me en trepitjar terra japonesa que des d'aleshores lluitaria amb tota la força contra el partit, el PCE, la URSS i la I. C.". Entrevista amb J. del Barrio, Barcelona 4 i 5 de novembre del 1981.

la seva expulsió una vegada acabada la guerra. A ell, que fou el darrer alcalde de Barcelona, no se'l podia acusar de deserció o d'incompliment de les seves funcions. En aquest aspecte, la seva trajectòria, com la de Serra Pàmies o Josep del Barrio, era inqüestionable. Tampoc va fer falta buscar la difamació o la calúnnia per desautoritzar-lo o expulsar-lo. La seva procedència i les seves desviacions "trotsquistes" denunciades per Togliatti eren suficients.

L'explicació quedaria coixa si no fes referència a una persona i a dos noms: Ern Gerö o "Pedro", delegat de la Internacional Comunista. Jueu i hongarès, fou espectador d'excepció de la fundació i consolidació del PSUC, ho considerava una mica obra d'ell i, contràriament a Togliatti, sempre tingué una debilitat per aquestes quatre i màgiques lletres. Carles Gerhard Conservador de la Generalitat de tots els edificis de Montserrat i que no coneixia com tothom, ni la identitat ni el país de "Pedro", feia aquest retrat: "Pedro era un efecte, un tipus una mica especial que feia pensar en alguna cosa de la raça eslava o, fins i tot, de la mongòlica. Més aviat alt, ben plantat -devia tenir uns trenta-vuit o quaranta anys-, faccions angulars, llavis molsuts, ulls esbiaixats lleugerament sanguinolents, i un posat reservat, sobri. Una mica enigmàtic, tot plegat. Parlava poc i ho feia en castellà, correctament, però sense facilitat" (712). Gerö era un home il·lustrat que parlava correctament varis idiomes, el rus, el francès, l'alemany o el castellà. Tenia una profunda cultura històrica i sentia una gran curiositat pel coneixement en general. Li interessava especilament l'economia, la política o la tècnica militar. No era molt enraonador, més aviat

reservat, acostumava a anar sol o acompanyat de Miquel Valdés. Es trobava bé en la quietud, escoltant un dels quartets de Schubert, o la Novena Simfonia de Beethoven. Se'l trobava vàries vegades menjant sol en un petit bar al costat del local central del PSUC en l'antic edifici del "Cercle Artístic", al Passeig de Gràcia (713).

Tenia el despatx contigu al d'en Miquel Valdés a dalt de tot de l'edifici "Carles Marx", seu central del PSUC. La seva taula sempre estava carregada de llibres, periòdics i papers, llegia una gran quantitat de premsa europea (714). Quedava molt al marge de la relació amb els militants del PSUC, fins i tot amb els dirigents. Es relacionava fonamentalment amb Comorera, Valdés i Ardiaca. Supervisava i, a voltes, escrivia els editorials de "Treball", i participava regularment a les reunions del Comitè Executiu, que es feien en català, llengua que ell entenia encara que no utilitzava.

Gerö donà sempre suport a Comorera i tingué fortes desavinences amb Togliatti sobre el PSUC i sobre l'actuació de Comorera, a conseqüència de les quals fou enviat al Centre i a Extremadura. Ambdós estaven d'acord en què l'absorció de Comorera per l'activitat governamental li impedia dedicar el temps necessari a la secretaria general. Però la solució proposada era diametralment oposada i, sobretot, reflectia la confiança o desconfiança envers la figura de Comorera. Mentre Gerö era partidari que Comorera deixés la responsabilitat governamental per dedicar-se més intensament al partit, Togliatti pensava just el contrari:

"Yo soy de otra opinión. Considero que es necesario introducir en la dirección algún elemento nuevo (obreros, militantes conocidos de los sindicatos) y ampliar el secretariado. Hacer más activa políticamente la dirección mediante esa aportación de fuerzas nuevas; y llevar adelante la misma política de ascenso de nuevos cuadros obreros a todos los niveles del partido" (715). Aquestes paraules formen part de l'informe de Togliatti adreçat a Dimitrov i Manuilski el 28 de gener del 1938 i en el qual els recomana una major atenció al PSUC, ajudar-lo, "como ayudasteis al PCE en la época de permanencia de Checa junto a vosotros, que tan buenos resultados a dado ya" (716). Poc temps després, Comorera es desplaçava a Moscú, però sobre aquest tema ja m'hi referiré més endavant. Gerö era un home discret, disposat sempre a col.laborar. No fixava el pas de Comorera, sinó que, simplement, es posava al costat (*).

(*) Tots els entrevistats amb independència de llurs posicions polítiques durant i després de la guerra, estan d'acord en què "Pedro" va tenir un paper molt positiu en el PSUC, no interferint sinó col.laborant amb el Comité Executiu, i adoptant una postura molt discreta. Aquesta és l'opinió de persones com Pau Cirera, Rafael Vidiella, Josep Marlés, Pere Ardiaca, J. del Barrio, Josep Muni, etc. Alguns autors relacionen Gerö amb els serveis d'intel.ligència i espionatge de la N.K.V.D., com Francesc Bonamusa: "Andreu Nin y el movimiento comunista en España (1930-1937)" pàg. 376, o Gabriel Jackson: "La República Española y la guerra civil" pàg. 337. En cap dels casos s'indiquen les fonts que proven aquesta suposició. Jo no puc confirmar ni desmentir tal extrem.

La I^a Conferència Nacional

Potser la prova més gràfica per la qual no puc donar encara una resposta acabada sobre el que era el PSUC està en què fou convocada una Conferència nacional i no un Còngrés. No era el moment d'entrar en un debat profund sobre la fundació, la identitat o l'estratègia del partit, sinó de cohesionar i consolidar el creixement espectacular que havia tingut a l'entorn de la política de front popular, fixant la línia política d'avenç cap a la victòria i d'instauració de la República democràtica i parlamentària. S'havia d'assegurar la disciplina interna i la unitat d'acció a l'entorn d'aquest primordial objectiu. Aquesta fou la finalitat principal de la I^a Conferència.

Comorera, que vivia a la Pedrera, on també estaven les dependències de la secretària general, necessitava tranquil·litat, fugir del traüll constant, de les preocupacions diàries per a preparar l'informe polític. Normalment Comorera aprofitava les nits per a pensar els discursos o altres escrits. La seva dona, Rosa Santacana, li deixava preparat cafè i ell es quedava fins a altes hores de la nit. Projectava o escrivia els discursos mentre el menjador de la casa anava carregant-se de fum de la cigarreta sempre encesa. Fumava molt malgrat la seva bronquitis crònica. Sovint feia córrer la imaginació o barrinava tot fent solitaris que era una de les seves distraccions preferides a l'igual que llegir novel·les policiaques, que se les empassava com si res (717).

Per a la preparació de l'informe polític, però, desitjava un lloc fora de Barcelona, lluny del brogit ciu

tadà, de les reunions de partit, de la responsabilitat governamental, de les trucades i consultes telefòniques sense parar. Es dirigí a Montserrat acompanyat d'una secretària i de vuit a deu homes d'escorta. Hi romangué pocs dies i aprofità també per a descansar després d'un any d'una activitat esgotadora. Matí i tarda es tanca-
va al despatx que Carles Gerhard havia posat a la seva disposició i a les hores dels àpats es reunia amb la família Gerhard i d'altres encarregats del manteniment i conservació del monestir, després d'haver fet un passeig pels voltants. Als vespres "pujàvem amb ell al menjador del convent, i allí, com que ell no era un home de música, jugàvem alguna partida de cartes" (718).

La I^a Conferència Nacional s'inicià el 24 de juliol de 1937, amb la presidència d'honor composada per Stalin, Kalinin, Dmitrov, Díaz, "Pasionaria", Thälmann, Thorez, Cachin, Manuilski, Ercoli, Gromov, Pauker i Iumatxev (719), i amb la presidència efectiva en la qual hi estaven les quatre persones més representatives dels partits unificats: Joan Comorera de la USC, Rafael Vidie-
lla de la F^o C^a del PSOE, Miquel Valdés del PCC, Pere Aznar del PCP, i també hi estaven, representant al PCE Cabo Giorla, i a les Joventuts Socialistes Unificades d'Espanya, Santiago Carrillo (*).

(*) A més formaven la presidència efectiva: Víctor Colomer, Josep del Barrio, Felip Garcia Matas, Isabel Azuara, Dolors Piera, Josep Muni, Garcia Lago, Wenceslao Colomer, Horts (Girona), Macies (Terrassa), Riera (Sabadell), Barreira (Roses de Llobregat), Llobell (Tarragona), Planes (Manresa), Teresa Palau (Reus), i Mates i Anvi-
ña del Front.

Treball, 25 de febrer del 1937.

L'informe polític que presentà Comorera reflectia el moment històric en què es realitzava la Conferència quan la política de front popular s'havia imposat i el recent govern de la Generalitat iniciava una nova etapa. La línia política d'ordre antifeixista i revolucionari havia triomfat i s'obria una nova etapa en la que el problema fonamental era el ritme d'execució (720). Per fi s'havien aconseguit unes condicions favorables per organitzar la victòria però calia accelerar el ritme d'aplicació de totes aquelles mesures encaminades a vèncer el feixisme. El temps era fonamental, hi havia una mena de carrera de velocitat que de moment era favorable als facciosos, malgrat la capacitat de resistència de la República, cosa que ells no tenien, El sentit del ritme esdevindria molt important per al desenllaç final de la guerra. L'Exèrcit Popular Regular era ja una realitat, però encara no estaven resoltes dues qüestions: la mobilització i la qualitat de l'Exèrcit. S'havia avançat molt en la incorporació a files de desenes de milers d'obriers i pagesos i, sobretot, havia estat un pas endavant la mobilització de tothom, no tan sols de voluntaris. Ara bé, la incorporació de les lleves es feia a un ritme excessivament lent i calia tenir en compte, a més, que mobilitzant a tota la població s'enviava al front a joves a contracor, més identificats amb l'altre bàndol ja que calia no oblidar que un terç de la població catalana havia votat a la Lliga a les darreres eleccions. Era molt important la formació d'un exèrcit sòlid, capaç de prendre l'ofensiva contra l'enemic. Per això calia especial atenció en l'organització d'un exèrcit disciplinat, amb bons instructors i una eficaç direcció militar. El comandament era un problema vital del qual depenia la fortalesa militar de la República. s'havia de promoure al costat dels militars

professionals identificats amb la República als proletaris que aprenien l'ofici militar en el curs de la guerra. Un exèrcit revolucionari era aquell que tenia la capacitat de generar els seus propis quadres dirigents entre els combatents més actius i destacats que sorgien de les pròpies trinxeres.

La qualitat de l'exèrcit no depenia tan sols de la seva organització, sinó també del suport material que tingués. Les Indústries de guerra i la seva funció insubstituïble era ja una vella, per repetida, cançó. El fals equívoc del separatisme havia portat a fer de les indústries de guerra una cosa a part de Catalunya, i de la FAI que les dominava. Havia de quedar clar que "la direcció de les indústries de guerra ha de dependre del Govern de la República, que és qui té la màxima direcció i la màxima autoritat i la màxima responsabilitat i al qual, per consegüent, hem de donar tots, si volem obrar legalment, totes les facilitats" (721). Les indústries de guerra no podien ser un afer particular de Catalunya, senzillament perquè la política militar era una, el front de batalla era únic, l'Exèrcit popular regular era únic, i, per tant, la producció de guerra havia de tenir també unitat. Ara bé, Catalunya era la principal productora de material de guerra i per tant la Generalitat havia d'estar representada en l'organisme oficial dependent directament del Govern de la República. En tot cas, era inajornable i calia en primer terme, garantir la centralització i regularització de la producció de les Indústries de guerra i, alhora, la militarització de les fàbriques i del transport.

Comorera amb la lògica matemàtica que encadenava els seus discursos, considerava que no es podia pretendre

una eficaç política de guerra sense el redreçament de l'economia, malmesa pels errors d'una política pseudo-revolucionària en la que, a vegades, hi havia caigut la mateixa UGT. L'aplicació del decret de col·lectivitzacions s'havia fet d'una manera antieconòmica i anti-proletària. Les empreses col·lectivitzades semblaven parlaments estancs, s'havia oblidat el crèdit, i l'intercanvi quasi es feia de forma primitiva. Hom es podia trobar amb què una empresa no podia produir per falta-li els recursos per adquirir matèries primes que tenien altres empreses. Calia coordinar les unitats econòmiques i adoptar una política econòmica centralitzada. En aquest sentit s'havia creat a iniciativa del PSUC els Consells Generals d'Indústria amb la finalitat d'acabar amb la desorganització, la indisciplina, la producció anarquitzada i el rendiment insuficient dels obrers. S'havia d'establir una reorganització centralitzada de les 14 branques industrials i anar a la creació d'una caixa de crèdit industrial. I, si calia, es podia arribar a la mateixa revisió del Decret de col·lectivitzacions, no per a retrocedir a formes de propietat ja superades, sinó per anar resoltament a la nacionalització (722).

Comorera s'oposà a l'igualitarisme en el sistema de salaris. Era pura demagògia que anava en contra de la productivitat i dels interessos de la revolució. Ridiculitzava el salari familiar dient que no era d'inspiració anarquista sinó papista, l'havia inventat Lleó XIII. S'havia de renunciar a l'absurditat del salari igual i del salari familiar i fixar uns criteris lògics i justos d'escala salarial. S'havia de lluitar per un salari mínim que cobrés les necessitats vitals dels

obrers no qualificats, per un salari diferencial dels obrers qualificats, per a un salari d'estímul a la millor i major producció, per un salari especial dels tècnics que estiguessin al servei de la guerra i de la revolució, per un salari igual entre sexes (723).

Un dels altres errors greus comesos en les col·lectivitacions, era el règim d'assemblea. Cada fàbrica no estava al servei dels seus treballadors, sinó de la col·lectivitat. Les fàbriques no podien estar en mans ni del Comitè ni de l'assemblea. Això era una falsa democràcia que acabava en la més absoluta desorganització i falta de competència. s'havia de diferenciar el que era la direcció econòmica, tècnica i administrativa del que era el control i fiscalització de la mateixa. Les empreses havien d'organitzar-se sota el principi d'eficiència compatible amb la democràcia. Havien de ser les persones més capaces i preparades tècnicament qui les dirigissin i no un Comitè elegit per assemblea de la fàbrica. Aquesta via no garantia la preparació dels nous directors. El règim de Comitès havia de ser substituït per la direcció unipersonal de la fàbrica amb plens poders i plena responsabilitat. Sobre un únic director havia de recaure la màxima responsabilitat de l'empresa, i sobre ell hi hauria el Consell General d'Indústries, òrgan de suprema direcció i coordinació de la branca industrial corresponent. Els Comitès d'empresa assumirien les funcions de control i fiscalització de manera que sempre quedés garantida l'adequada política d'empresa i, en tot cas, les equivocacions del director sempre podien ser corregides havent de respondre de les mateixes. L'avantatge de la direcció unipersonal en lloc de la del Comitè es demostrava, a més,

perquè mentre les responsabilitats del Comitè sempre estaven sotmeses a les banderies sindicals més que en l'eficàcia econòmica, la figura del director podia tenir un control molt més segur, sense excloure que en casos de greu irresponsabilitat o traïció se li pogues sin aplicar en les circumstàncies de la guerra, les sancions corresponents, inclús l'afusellament (724).

No cal que li digui al lector que Comorera estava proposant una fèrria disciplina de guerra: "No ens ha de fer por la paraula disciplina, companys. En la guerra no hi ha victòries sense disciplina. En el front del treball no hi ha victòries sense disciplina. No es tracta de la vella disciplina imposada per la burgesia per tal d'incrementar els seus ingressos o de lluitar amb bona competència amb els seus rivals. És la nova disciplina, disciplina dels treballadors en benefici de la classe treballadora, de tota la col·lectivitat" (725).

En la nova etapa iniciada després de maig i amb el nou Govern de front popular havien de quedar molt clares dues qüestions: la funció dels sindicats i la situació de Catalunya. Els Sindicats no havien de dirigir la vida econòmica i política del país. Els sindicats tenen una composició heterogènia i els falta la cohesió ideològica i orgànica del partit. Són els partits i particularment el partit únic del proletariat qui té la funció de governar, no els sindicats. La política d'unitat entre la UGT i la CNT havia de tenir això en compte i, a més, que no era possible una sincera unitat sindical si no s'establia un òrgan executiu per damunt dels sindicats amb capacitat de ser respectat. La unitat d'acció entre la UGT i la CNT no es podia reduir a de-

claracions platòniques i Comitès d'enllaç que res no enllaçaven. Els sindicats havien de col·laborar amb el Govern de front popular en la reorganització de l'economia i en la millora de la situació de la classe obrera (726).

S'havien d'acabar les reticències envers al Govern de la República i el dol per haver perdut l'Ordre Públic i la Defensa. Calia bandejar els especuladors del nacionalisme i fer entendre d'una vegada per totes que "Catalunya no pot ser lliure si a Espanya vencés el feixisme. Espanya no pot ésser lliure sense l'ajut de Catalunya" (727). Catalunya era separatista envers el feixisme i unitària envers una Espanya democràtica. Catalunya perdria les llibertats nacionals sota el feixisme i les consolidaria en una República democràtica. La lluita per la llibertat era una lluita comú i s'havien d'unir tots els esforços per assolir el mateix objectiu. Comorera afirmava una vegada més el dret a l'autodeterminació, però s'havia d'entendre que el dret del poble català a disposar de sí mateix no el podria mai realitzar si el feixisme triomfés. Cada cop contra la República i el seu govern era un cop contra Catalunya i les seves llibertats nacionals.

L'informe de Comorera expressava la confiança del PSUC en la seva força, en la seva capacitat dirigent i, sobretot amb la seva voluntat governamental. Quasi diria que no era tan sols l'informe d'un secretari general, sinó d'un volgut conseller primer. Comorera demostrà durant la guerra, una i altra vegada, que era més estadista amb un partit al darrera que no pas un secretari general que dirigia la política del seu partit. Ja he comentat anteriorment que tant ell com Tarradellas